T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EVDEN KAÇAN 12-18 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARIN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER ve ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK AÇISINDAN İNCELENMESİ (ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ)

Murat ÇAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman

Prof. Dr. Aliye MAVİLİ

KONYA-2015

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EVDEN KAÇAN 12-18 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARIN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER ve ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK AÇISINDAN İNCELENMESİ (ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ)

Murat ÇAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman

Prof. Dr. Aliye MAVİLİ

KONYA-2015

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusunu mesleki deneyimlerimin ilgi çeken, incelemeye ve irdelemeye değdiğini düşündüğüm "evden kaçan çocuklar" oluşturmaktadır. Çocuk ve aile refahına katkı vereceği düşünülerek özverili bir şekilde hazırlanan bu çalışmanın ilgili herkese faydalı olacağı inancındayım.

Tezimin her aşamasında samimiyetiyle ve bilimsel yardımlarıyla bana destek olan değerli hocam Prof. Dr. Aliye MAVİLİ'ye teşekkürlerimi sunarak minnettarlığımı ifade ederim.

Çalışma sürecinde bana destek olan Antalya Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nün değerli personeline, araştırma süresince sorularımı ve destek taleplerimi cevapsız bırakmayan değerli Mehmet KIRLIOĞLU, Beraat AKPINAR ve Seyhan ÇANKAYA'ya; araştırma ve çalışmam süreci boyunca gerek bilimsel bilgileriyle gerekse duygusal destekleriyle yanımda olduklarını daima hissettiğim Turgay ÇAVUŞOĞLU, Yusuf ERDEMİR ve Güngör ÇABUK'a teşekkürlerimi borç bilirim. Tez sürecinin her anında desteklerini ve yardımını esirgemeyen değerli Gamze TAŞDEMİR'e de ayrıca teşekkür ettiğimi belirtmek isterim.

Yaşamının her anında mutluluğumu, sevincimi, hüznümü paylaşan beni koşulsuz seven, başarılarımın her zaman destekleyicisi olan ve varlığımı kıymetli kılan canım aileme sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca bilgileri ve öğretileri ile hayatı daha anlamlı kılan tüm akademisyen ve öğretmenlerime saygılarımı sunar, onlara minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Çocuklarına gerekli değeri ve önemi veren toplumlar bunun mükâfatını gelecekte görmektedir. Çocukların mutlu olmadığı bir dünyada yaşamın daha zor olduğu konusunda tüm insanların hem fikir olmasını arzu ederim.

Murat ÇAY
Antalya-Konya
2015

İÇİNDEKİLER

SİMGELER ve KISALTMALAR ..... **v**
ÖZET ..... **vi**
SUMMARY ..... **vii**
1.GİRİŞ **1**
1.1.Aile 3
1.1.1.Aile Türleri 6
1.1.2. Ailenin İşlevleri 8
1.1.3. Ülkemizde Aile Yapısı 13
1.1.4. Aile-Ergen İlişkisi 15
1.2.Ergenlik Dönemi 18
1.2.1.Bir Gelişim Dönemi Olarak Ergenlik 20
1.2.2.Ergenlik Döneminde Davranış Problemleri 25
1.2.3. Ergenlikte Akran İlişkileri 29
1.3. Sosyal Destek 30
1.3.1 Algılanan Sosyal Destek 32
1.3.2.Sosyal Desteğin İşlevleri 33
1.3.3.Aile Sosyal Desteği 35
1.3.4.Arkadaş Sosyal Desteği 36
1.4.Evden Kaçan Çocuklar 37
1.4.1. Ülkemizdeki Kayıp ve Evden Kaçan Çocuklar 39
1.4.3.Türkiye'de Kayıp Çocuklara İlişkin Yapılan Araştırmalar 42
2.GEREÇ ve YÖNTEM **46**
2.1. Araştırmanın Amacı 46
2.2. Araştırmanın Tipi 46
2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 46
2.4. Veri Toplama Tekniği ve Araçları 47
2.4.1.Görüşme Formu 47
2.4.2. Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği 47
2.5. Verilerin Toplanması 49
2.6. Araştırmada Verilerin Değerlendirilmesi 50
2.7. Araştırmanın Etiği 50
2.8. Araştırmanın Soruları 51
2.9. Araştırmanın Sınırlılıkları 52
3. BULGULAR **53**

4.TARTIŞMA 70
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 82
5.1. Sonuçlar 82
5.2. Öneriler 84
6.KAYNAKLAR 86
7.EKLER 93
EK A: Görüşme Formu 93
EK-B: Sosyal İlişki Unsurlar Ölçeği 95
EK-C: Sosyal İlişki Unsurlar Ölçeği Kullanım İzni 96
EK-D: Etik Kurulu Kararı 97
EK-E: Kurum İzni 98
8.ÖZGEÇMİŞ 99

SİMGELER VE KISALTMALAR

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

AMATEM: Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi

BSRM: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

ÇİM: Çocuk İzlem Merkezi

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

EGM: Emniyet Genel Müdürlüğü

KBRM: Korunma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

KMO: Kaiser Meyer Olkin

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SİR: Sosyal İnceleme Raporu

SPSS: Scientific Packages for Social Sciences

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UMATEM: Uyuşturucu Madde Tedavi Merkezi

WHO: World Health Organization

ÖZET

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Evden Kaçan 12-18 Yaş Arasındaki Çocukların Sosyodemografik Özellikler ve Algıladıkları Sosyal Destek Açısından İncelenmesi (Antalya İli Örneği)

Murat ÇAY
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ / KONYA-2015

Ailesiyle birlikte yaşarken evden kaçtığını belirten 12- 18 yaş arasındaki çocukların algıladıkları sosyal destek ve demografik değişkenlerin incelenerek bunların çocukların evden kaçma davranışına olan etkisinin ortaya konulmasına yönelik yapılan bu çalışmaya 79 kız 31 erkek olmak üzere 110 çocuk katılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği ve görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verileri Antalya Çocuk Şube Müdürlüğü'nde 12 aylık süreçte toplanmıştır. Görüşme formundan ve sosyal ilişki unsurları ölçeğinden elde edilen veriler "IBM SPSS Statistics 21" programı ile analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde evden kaçan kız çocuklarının daha önce evden kaçma sayıları ile evden kaçan erkek çocuklarının daha önce evden kaçma sayıları arasında anlamlı farklılık bulunduğu tespit edilmiştir. Evden kaçan çocukların algıladıkları aile sosyal desteği ile arkadaş sosyal desteği arasında anlamsal farklılık bulunduğu ve arkadaş desteğinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen çocukların %45,3'ü daha önce evden kaçma davranışını en az bir kez sergilediği saptanmıştır.

Evden kaçan çocuklara yönelik bundan sonraki yapılacak çalışmalarda aile tutum ve davranışlarının incelenebileceği, evden kaçan çocuklara yönelik kayıp işlemleri yapan birimlerde sosyal hizmet uzmanı, psikolog veya aile danışmanı istihdam edilerek ilk görüşmenin ve danışmanlığın bu meslek elamanları tarafından yapılması, evden kaçan çocuk ve ailelere yönelik aile destek ve aile danışmanlığı sistemleri oluşturulmalı ve harekete geçirilmesi, evden kaçma davranışını ortaya çıkaran nedenlerin ortadan kaldırılması ve bu davranışın sergilenmesinden sonra ortaya çıkan eğitim sorunlarının önemli olmasından dolayı okul sosyal hizmetinin uygulanmaya konması önerilmiştir.

Anahtar Sözcük: Evden Kaçan Çocuklar; Sosyal Destek; Sosyodemografik Özellikler.

SUMMARY

REPUBLIC of TURKEY
SELÇUK UNIVERSITY
HEALTH SCIENCES INSTITUTE

Research In Terms Of Sociodemographic Properties and Perceived Social Support Of Children Running Away From Home Between The Ages Of 12 and 18 (Case Of Antalya)

Murat ÇAY
Department of Social Work

MASTER THESIS / KONYA-2015

79 girls and 31 boys of total 110 children attended this research that aimed to find out the impact of exhibiting behavior of running away from home by investigating family and social support factors perceived by children ranged from 12 to 18-years-old who live with their family and have a behavior of escaping from houses. Social Relations Factors Scale, interview form were used for the aim of the research. Research statistics were gathered in 12 months-period in Antalya police Department, Child Branch Office. Data gathered from Social Relations Factors Scale and interview form was analyzed with IBM SPSS Statistics 21.

When the findings obtained were evaluated, significant difference was determined between the numbers of girl and boy escapees who ran away from their homes earlier. It was inferred that there was a significant difference between family's social support and friend's social support perceived by the children who run away from home and there was much friend support.

Attitudes and behaviours of family can be researched in the latter studies to be done oriented to the children running away from home. After employing social service specialist, psychologist or family counsellor inside the units that make official acts for missing children running away from home, first interview and consultation should be done by these members of profession. Family support systems and family counselling systems should be established and put in action for the children running away from home and their families. The reasons causing this behavior of running away from home should be removed. It is suggested that School Social Service is implemented on account of the importance of educational matters becoming evident after having been exhibited this behavior.

Key Words: Children Running Away From Home; Social Support; Sociodemographic Properties.

1.GİRİŞ

Türkiye'nin nüfusunun önemli bir kesimini çocuklar oluşturmaktadır. 2015 yılı için toplam nüfusu 77 695 904 olan Türkiye'nin 0-19 yaş aralığındaki nüfusu 25 381 351'dir. Toplam nüfusun %32,7'sini 0-19 yaş aralığında yer alan bireyler oluşturmaktadır. Çocuklar toplumlar açısından geleceklerinin hangi seyirde olacağını belirleyecek olması nedeniyle son derece önemlidir (Salim 2011). Hiç şüphesiz çocukların sağlıklı gelişimi ve sosyalleşmesi toplumun iyi olabilmesinin önemli bir anahtarıdır. İnsan doğası gereği geçmişte yaşadıklarını geleceğe taşır, dünde öğrendiklerini yarında kullanır. Bu nedenle bireylerin yaşamlarının ilk yıllarındaki biyopsikososyal gelişimlerinin önemi diğer dönemlere göre daha fazladır. Bireyin bu dönemdeki sosyal çevresi ve ailesi de çocuğun gelişimini büyük ölçüde etkilediği ve şekillendirdiği söylenebilir. İyi eğitilmiş, toplum norm ve kurallarını benimsemiş çocuklar toplumun yön veren parçasını oluşturacakları gibi bunun devamını sağlanmasında da etkili olmaktadırlar.

Bir çocuğun nasıl bir birey olduğunda aile etkili olan önemli bir kurumdur. Aile çocuğun biyolojik gelişiminin yanı sıra psikososyal gelişiminin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir (Öter 2005). Aile, çocuğun bağımlı olduğu ilk dönemler süresince, çocuğa fiziksel ve ekonomik destek verir. Çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini aile üyeleriyle olan ilişkileri oluşturur. Aynı zamanda aile çocuğa, aile ve toplumun bir ferdi olduğu düşüncesini aşılar ve uyum biçimlerinin temelini atar (Yavuzer 2007). Bu yüzden aileye yönelik yapılacak her türlü olumlu destek çocuğu ve toplumu etkiler. Çocuk, yetişkin yaşamı için ihtiyaç duyduğu tüm fikirleri, değerleri, yaşadığı toplumun kültürünü ve toplumun belirlediği/beklediği cinsiyet rollerini ailedeki sosyalleşme sürecinde kazandığı anlaşılmaktadır. Ailenin kültürü, içinde bulunduğu sosyal çevrenini özellikleri, yaşanan olaylara bakış açısı, durumlara yaklaşımı çocuğa aktarıldığı ve çocuğun aktarılan bu bilgilerin ışığında topluma ve hayata ilişkin bilgileri öğrendiği yadsınamaz.

Çocuğun sosyalleşme süreci okula başlaması ile hızlanmaktadır. Bu süreçte çocuk ailesinden sonra diğer insanlarla da iletişime geçerek sosyal çevreyi, insanları toplum kurallarını ve sistemlerini ve onlara ilişkin kuralları tanıyarak gelişimine devam etmektedir. Ergenlik dönemine girilmesiyle birlikte çocuk sosyal ve arkadaş

çevresine daha fazla önem vermeye başlamaktadır. Tanıdığı bildiği aile çevresinden başka çevrelerin olduğunu, başka dünyaların olduğunu keşfetmektedir. Aile dışında ki bu çevrede bireyin kendi olma isteği, ergenlik döneminin getirdiği özellikler ve sorunlar nedeniyle çoğu kez aile ile çatışmaya girilmesinde rol oynayabilmektedir. Ailenin çocuğun içinde bulunduğu bu döneme ilişkin bilgisi, çocuğa yaklaşımı bu çatışmanın yönetilmesinde etkili olabilmekte iken aynı zamanda çocuk üzerinde denetimin fiziksel ve psikolojik istismar yapılarak kurulmaya çalışılması çatışmanın büyümesine hatta zaman zaman çocuğun evden izinsiz ayrılmasında, evden kaçmasında rol oynayabilmektedir.

Bireyin olduğu yerden ayrılma isteği, kaçma davranışı çoğu kez içinde bulunduğu çevreden memnuniyetsizliğini gösteren en somut göstergesi olarak görülebilir. Çocukların evden kaçması aile ve içinde bulunduğu çevresi ile yaşadığı sorunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Çocuğun aileyi nasıl algıladığı, sosyal çevreyi nasıl tanımladığı, içinde bulunduğu sosyal-psikolojik durum ve geleceğe ilişkin düşünceleri bu davranışın ortaya çıkmasında etken olduğu düşünülebilir.

Evden kaçan çocuklar çoğu kez bilmedikleri bir sosyal çevrede aile denetiminden uzak, onlar için risk içeren yerlerde hayatlarını sürdürme çabasının içine girmektedirler. Çocuklar içinde bulundukları yaş grubunun özelliği gereği bu riskleri doğru algılayamaz ve kötü durumlar ile karşılaşabilirler. Karşılaşılan bu sorun çocuğun topluma, insana, yaşama olan algısını sarsar ve çocuğun sonraki süreçte gelişimini olumsuz etkilediği yadsınamaz.

Bireyler kriz ve gerginlik durumlarında doğal yardımcı olarak görülen aile üyeleri ve arkadaşlarına dayanma ihtiyacı hissederler. Bu destek ağı bireyin uyum süreci ve sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bireye çevresindeki insanlar tarafından yapılan bu yardımlar sosyal destek olarak tanımlanmaktadır (Çakır ve Palabıyıkoğlu 1997). Sosyal destek sisteminin bireyin sosyal ve psikolojik sorunlarının çözümünde, önlenmesinde ve rehabilitasyonunda, zor durumlarla başa çıkabilmesinde güçlü bir kaynak olduğu yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur (Yıldırım 1997, Eker ve ark 2001, Kaziasty 2005, Terzi 2008).

Evden kaçma davranışı bir sorun olarak tanımlandığında bireylerin algıladıkları sosyal destek bu sorunun sergilenmesinde etken olabileceği ve sorunun

çözümünde etkili olacağı belirtilebilir. Aileden ve arkadaşlardan alınan sosyal desteğin artması ergenlerin yaşadıkları sorunlarının çözümünü kolaylaştırırken aynı zamanda kişilik gelişimlerini de olumlu etkileyerek yaşamlarının diğer dönemlerinde de iyi bir birey olmalarını etkileyeceği anlaşılmaktadır. Bu yüzden ki bireyler açısından önemli bir dönem olan ergenlik döneminde algılanan sosyal desteğin etkisi bireyin tüm hayatına etki edebilecek düzeyde olduğu düşünülebilir.

Bu çalışmada evden kaçan 12-18 yaş aralığındaki çocukların algıladıkları aile ve arkadaş sosyal desteği ve sosyodemografik değişkenlerin çocukların evden kaçma davranışına olan etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın evden kaçan çocuklar sorunun daha iyi anlaşılacağı ve sorunun çözümünde ve önlenmesinde yapılacak uygulamalara, faaliyetlere ve diğer çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Araştırmada evden kaçan çocukların arkadaş ve aile sosyal desteğini değerlendirmek için Turner ve ark (1983) tarafından geliştirilen ve Türkiye için geçerliliğini ve güvenirlik çalışması Duyan ve ark (2013) tarafından yapılan Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik alanyazın kısmında ilk olarak aile, ikinci olarak ergenlik dönemi ve özellikleri, üçüncü olarak sosyal destek kavramı ve son olarak evden kaçan çocuklar kavramları üzerinde durularak konunun daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir.

1.1.Aile

Aile bireylerin sağlıklı biyopsikososyal gelişimi için önemli bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan birçok sosyal sorunun aile ve aile kurumunun niteliğiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu anlamda evden kaçan çocuklar sorununun daha iyi anlaşılabilmesi için aile, aile türeleri, aile işlevleri, ülkemizdeki aile yapısı ve genel olarak aile-ergen ilişkisi üzerinde durulmuştur.

Aile genel olarak akrabalık bağları ile birbirine doğrudan bağlanan ve yetişkin bireylerin çocukların bakımını üstlendiği bir insan topluluğudur. Akrabalık bağları bireyler arasında ki evlilik veya kan bağları ile kurulması ile mümkündür. (Bilge-Zafer 2013). İnsanlık tarihi kadar eski bir kurum olarak nitelendirilebilecek aile toplumumuzun temel yapı taşlarından bir tanesidir. Toplumsal, siyasi, ekonomik ve tarihi olaylardan etkilenerek değişime uğramasına rağmen aile kurumu önemini ve yerini hala muhafaza etmektedir (Aktaş-Mavili 2007).

Bazı özel durumların dışında her insan bir aile üyesi olarak dünyaya gelir, yaşamının büyük bir kısmını aile içinde geçirir ve bir aile içinde yaşamı sona erer. İnsanların hayatları boyunca karşılaştığı sorunların büyük bir çoğunluğu içinde bulunduğu aile yaşamından doğrudan etkilenir. Aile üyeleri herhangi bir aile üyesinde meydana gelen değişimden etkiler (Duyan 2010). Toplumların yapılarının vasfı kendilerini meydana getiren ailelere bağlıdır. Toplumun sağlığı aile sağlığı ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Bu nedenlerden dolayı Anayasamızın 41.maddesinde "Aile Türk toplumunun temelidir, devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimiyle uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar" hükmü yer almaktadır. Aile çoğunlukla toplumun bir kesiti olarak kabul edilmektedir. Öyle ki aile toplumdur denilebilir. Bu yüzden çocuğun toplulaşmasındaki ailenin rolü çok önemlidir. Aile çocuğun iyi bir şekilde eğitilmesi ve gelişmesinde, korunmasında topluma kabul edilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Aile yaşam döngüsünde, aynı zamanda, bireyler arası etkileşimlerin yaşandığı bir dinamiktir (Kargı ve Akman 2007).

Evrensel bir kurum olan aile dünya genelinde işlevi, biçimi ve hangi üyelerden oluştuğu konularında oldukça fazla çeşitliliğe sahiptir. Herhangi bir kültüre göre yapılan tanım diğer kültürlere göre yapılabilecek aile tanımına göre farklı olabilir (Eşsizoğlu 2012). Bu yüzden bugün ailenin mutlak tanımının yapılması zor gözükmektedir. Çünkü aile ve aileyi oluşturan unsurlar toplumların içinde bulunduğu kültüre ve zaman dilimine göre değişerek aile anlayışının farklılaşmasına neden olabilmektedir. İçinde bulunulan çağın özellikleri, kültür gibi özellikler aile tanımının evrensel tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte alanyazında aileye ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır.

TDK'de aile evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik olarak açıklanmıştır. Özgüven (2001) aileyi, aynı çatı altında yasayan, gelirlerini paylasan, evlilik ve kan bağlarıyla birbirine bağlı, çeşitli rollerle birbirlerini etkileyen bireylerin oluşturduğu, yasal, toplumsal ve ekonomik bir kurum olarak tanımlamaktadır. Yapıcı (2010)'ya göre aile; ortak bir geçmişi, şimdiki zamanı ve gelecekten beklentileri paylaşan bir grup insanın karşılıklı ilişkiler sistemini temsil eder. Köknel'e göre aile, aralarında evlilik, kan ve çocuk bağları olan bir çatı altında

yaşayan ortak geliri paylaşan kendilerine özgü benzer görgü, inanç ve değerleri bulunan, toplumsal rolleri ile iletişim ve etkileşim içindeki insanlardan oluşan en küçük toplumsal kurumdur (Gürakar 1991). Richter aileyi, insanların birbirleriyle en yakın ve yakın olduğu kadar da karmaşık ruhsal ilişki ve etkileşim içinde bulundukları bir ortam olarak tanımlarken özellikle ruhsal konularda çok yönlü iç ve dış çevre etkilerinin göz önüne alınmasını ailenin kendi dinamikleri içinde incelenip değerlendirilmesi zorunluluğuna işaret etmektedir (Bulut 1993). Aile, evlenme, kan veya evlat edinme bağlarıyla bağlanmış, aynı evde yasayan, aynı geliri paylasan, oynadıkları çeşitli roller çerçevesinde (karı, koca, evlat, kardeş) birbirini etkileyen, kendilerine özgü bir görgüyü oluşturup kuşaktan kuşağa sürdüren insanların oluşturduğu topluluktur (Üçüncü Milli Sosyal Hizmetler Konferansı Raporu 1968).

Bugün aile denilince çoğu kez anne, baba ve çocuklardan oluşan, birbiri ile iletişim ve etkileşim içerisinde olan, aynı evi paylaşan bir kurum akla gelmektedir. Anne ve baba çocuklarını sosyal çevredeki olumsuz durumlardan koruduğu ve aile bireylerini sosyal hayata adaptasyonunu kolaylaştırdığı görülmektedir. Aile çocuklarını yarınlara hazırlayan, onlara toplum kurallarını ve normlarını öğreten, kültürel özellikleri, örf ve adetleri aktaran bir kurum olduğu belirtilebilir. Toplumun en küçük birimi olan aile işlevleri ve toplumdaki yeri göz önüne alındığında bireyler ve özellikle çocuklar açısından büyük bir öneme sahip olduğu değerlendirilebilir.

Ailenin çocuğu içinde yaşadığı topluma uygun dengeli ve sağlıklı bir birey olarak yetiştirmesi ve çocuğun fiziksel, psikolojik, sosyal ihtiyaçlarını yeterli, dengeli oranda karşılaması beklenir (Güral 2009). Çocuk dünyaya geldiğinde özellikle ilk olarak anne ve babası ile etkileşime girer. Bu etkileşim çocuğun yaşamı boyunca sürer. Bireyin kişiliğinin temelleri ailede atılır. Anne ve babanın etkisi bireylerin çocuğun yapısının oluşmasında önemli bir yeri ve değeri bulunmaktadır (Düzgün 2006).

Çocuk dünyaya gelir gelmez ilk etkileşimde bulunduğu kişiler çoğu kez aile bireyleri ve özellikle çocuğun anne ve babası olmaktadır. Aile çocukların yetiştirilmesinde, toplumsallaşmasında büyük bir öneme sahip olduğu yadsınamaz. Bu önem çocukların nasıl bir kişiliğe sahip olacağını, nasıl bir yaşam sürdüreceklerinde etkili olduğu söylenebilir. Çocukların ilk toplumsallaşmaya başlaması ile birlikte aile çocuğun yol göstereni olmaktadır, çocuğa toplum içinde,

arkadaş çevresi içerisinde yapması gereken davranışları, toplum kurallarını, ahlak kurallarını öğrettiği görülmektedir.

Poster (1989)'a göre aile, insanların yaşamları boyunca uyguladıkları ve geliştirdikleri sosyal değerlerle yüklü eleştirilen ve övgü ile söz edilen bir kurum niteliğindedir. Ailenin övülmesi ya da eleştirilmesi aile niteliğini belirlemektedir. Aile üyeleri arasında ilişkilerin sağlıklı olması aileyi; suç işlenmesini engelleyen, ahlaki temel ve değerlerin güçlendiren, uygarlığı devamlığını sağlayan işlevsel bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak aile üyeleri arasında ilişkilerin sağlıksız ve sorunlu olduğu aileler; kadınları baskılayan, çocukları birey olarak kabul etmeyen ve onları ezen ve nedene bağlı olarak olumsuz kişilik özelliklerinin ortaya çıktığı sağlıksız ve bozuk işlev gören bir kuruma da dönüşebilmektedir (Can 2008).

1.1.1.Aile Türleri

Ailenin evrensel bir tanımını yapmak kadar aileyi sınıflandırmak da oldukça güç olduğu anlaşılmaktadır. Alan yazın incelendiğinde ailenin sınıflandırılmasına ilişkin birçok yaklaşım ve değişik sınıflandırma bulunmaktadır. Ailelerin sınıflandırılmasında sosyal-ekonomik durum, aile içinde yaşayan evli birey sayısı, aile bireylerinin sayısı, ailenin yerleşim yeri özellikleri, aile bireylerinin evlilik durumları, aile içinde egemen olan kişi ve rolü gibi değişkenler rol oynadığı görülmektedir.

Toplumların farklılıklarından kaynaklı olarak toplumun alt birimi olan kurumlar farklı şekilde var olmaktadırlar. Bu duruma bağlı olarak evlilik ve aile kurumları farklı toplumsal yapılarda nitelik ve nicelik bakımından farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Tarih süresince bazı toplumlarda bulunan şartlara göre çekirdek aile tipi yaygınken bazı toplumlarda geniş aile tipi yaygın olmuştur (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü 2010). Evde bulunan evli çift sayısı ve kuşakların genişliği aile yapısı kavramı açıklanırken temel değişkenler olarak gösterilebilir. Bu değişkenler ile oluşturduğu aile yapıları geniş aile, çekirdek aile, geçiş aile ve parçalanmış/eksik ailedir (Günindi ve Songül 2011).

Geniş aile, geniş akrabalık bağlarıyla varlığını sürdüren ve birçok üyeden oluşan aile yapısıdır. Anne baba çocuklar kuzenler büyükanne ve babalar, kardeşler vs. bu ailede yer alabilmektedir. Geleneksel toplumlarda geniş aile en yaygın

biçimiyle görülmektedir. Bu yüzden geleneksel aile geleneksel toplumlar ile özdeşleşebilen bir tarafı bulunmaktadır (Canatan ve Yıldırım 2013). Özellikle sanayi öncesinde toplumlarda ve kırsal yörelerde görülen, birçok üyeden oluşan geleneksel geniş aile yakın akrabalık bağlarını içermektedir. Çocukların evlendikten sonra bile eve yakınlıklarının korunması sağlanan geleneksel geniş ailede aile bağlarının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Dayanışma, biz duygusu ön plana çıkan geleneksel geniş ailede aile üyeleri zamanlarının büyük bir çoğunluğunu bir arada geçirmektedir (Dündar 2012).

Çekirdek aile, karı-koca ve evli olmayan çocuklardan oluşur. İki kuşaktan oluşan bu aile türü çağdaş sanayi toplumunda yaygındır (Ünal 2013). Geniş aileler sanayileşmiş çağdaş toplumlarda, özellikle kentlerde yerini giderek küçük ailelere bırakmıştır. Çekirdek aile sadece birey sayısıyla değil birey yapısıyla da geniş aileden oldukça farklıdır. Kentlerdeki yaşam ve üretim koşullarına bağlı olarak çekirdek aile doğmuştur. Çoğu kez bütün bireylerin birlikte çalışıp birlikte ürettikleri ekonomik bir birimdir. Ama kentlerde bu özelliğini aile yitirir. Üretimin aile dışında yapılmasından dolayı aile bireyleri ev dışında çalışarak bağımsız hale gelirler. Bu durum, geniş ailedeki katı alt-üst ilişkilerini kaldırır ve daha eşitlikçi ilişkilerin ailede oluşmasını sağlar (Güral 2009). Çekirdek aileye dar, modern ya da kent ailesi de denmektedir.

Sanayileşme ve kentleşmenin de etkisiyle aile geniş aileden çekirdek aileye bir değişim geçirmektedir. Bu değişim neticesinde ailenin boyutunun küçülmesi, çekirdek ailelerin artması beklenmektedir (Dündar 2012). Toplumsal ve ekonomik koşulların yarattığı farklılık aile yapısını da etkilediği ve bu etkinin aile yapısını belirlemede rol oynadığı görülmektedir. Tarımsal faaliyetlerin bireylerin ve ailelerin geçiminde önemli rol aldığı dönemlerde aile üyelerinin sayısının tarım faaliyetini ve ailenin ihtiyaçlarını karşılamadaki gücünü etkilediği bu yüzden de aile üyesinin fazla olmasının iş gücünü arttırmasından dolayı ailelerin daha kalabalık olduğu belirtilebilir. Günümüzde ise daha çok sanayileşmenin ve kentleşmenin fazla olmasının bir sonucu olarak aile içinde ki birey sayısında geçmiş dönemlere oranla daha az olduğu ve giderek azaldığı görülebilmektedir.

Ailelerin işlevlerini yerine getirip getirmeme durumuna göre de türlere ayırmakta mümkündür. Bulut (1990)'un belirttiği gibi fonksiyonel olan ve

fonksiyonel olmayan ailelerin özellikleri genel olarak değerlendirildiğinde fonksiyonel aile "sağlıklı", fonksiyonel olmayan, yani işlevlerini beklenen düzeyde yerine getiremeyen aile de "sağlıksız aile olarak tanımlanabilir. Görüldüğü gibi sağlıklı ve sağlıksız ailenin ayrımı ailelerin işlevlerinin yerine getirip getirememesine göre yapılmaktadır.

1.1.2. Ailenin İşlevleri

Toplumun en önemli kurumlarından olan ailenin toplum tarafından ona verilen rolleri yerine getirmesiyle işlevsel olması sağlanır. Bunlar ortak insan gereksinimlerinin karşılanması, çocukların bakımı ve beslenmesi ile kültürün devam ettirilmesi işlevleridir (Duyan 2010). Kendine özgü işlevleri olan aile diğer bütün toplumsal kurumlar gibi kurumunun işlevleri ile toplumda hangi ihtiyaçları karşıladığına değinildiğinde şunlar belirtilebilir: Soyun devamı ihtiyacı; ekonomik ihtiyaçlar; sevgi, dayanışma, korunma ve güven ihtiyacı; çocukların yetiştirilmesi ihtiyacı; sosyal dünyada yer edinme ihtiyacı; yakın insan ilişkilerinin kurulması ve sürdürülmesi ihtiyacıdır. Bu ihtiyaçların her biri bir aile işlevine karşılık gelir. Aile kurumu, insanların bir arada yaşamalarına neden olan ve aynı zamanda bir arada olmamalarından beslenen temel beşeri ihtiyaçları karşılamak üzere var olmuştur (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü 2010).

Toplumun temel taşı ve çekirdeği olan aile insanlıkla birlikte var olan toplumsal bir kurumdur. Aile birçok toplumsal kurum gibi insanlık tarihi boyunca yapısında, tipinde boyutlarında ve işlevlerinde önemli değişimler olmuştur. Eğitim, yönlendirme meslek edindirme gibi bazı işlevlerini başka kurumlara aktarmıştır. Fakat aile çocuk yapma, sevgi, koruma büyütme, yetiştirme, ahlaki eğitim, toplumlaştırma ve kişisel gelişim gibi işlevlerini özenle sürdürmektedir. Hiç bir dönemde ve toplumda aile insan neslini koruma ve devamını sağlama gibi temel işlevlerini kaybetmemiş, bugünde aile artan bir önemle bu işlevlerini devam ettirmektedir (Kır 2011).

Hayati fonksiyonları yerine getiren ilk birim ailedir. Fertler ailenin temel sosyal sistemi içerisinden geçerek sosyal grup hayatına başlar. Yeni kuşaklar duygusal hayatın etkisini ve geliştirilmesini ailenin duygusal ve manevi fonksiyonları içinde kazanırlar. Aile çocuğa rasyonalite kanallarını açar, onu mantıklı düşünmek ve

davranışta bulunmak için zeka ve irade ile realize olmayı, gerçeklik kazanmayı sağlar. Ailenin önemi gerek temel bir sosyal varlık olması gerek ise toplumun bünyesini ve karakterini tayin eden rolü ile belirlenir. Bireylerin duygusal hayatları aileden beslenir, terbiye edilerek topluma aşılanır (Nirun 1994).

Aileyi her biri ayrı kişiliğe değerlere rol beklentilerine ve yeteneklere sahip olan iki veya daha fazla kişiden oluşan grup olarak tanımlayan Bulut (1993)'e göre tüm ailelerin temelde aynı işlevlere sahip olamasına rağmen aile içinde yaşayan her kişi tek olduğunu, diğer aile bireylerinden farklı özgeçmişe ve özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Yine aynı yazara göre ailenin temel bir kurum olarak nitelendirilmesinin iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki ailelerin neslin devamını sağlayan üreme işlevine sahip olması diğereri ise ekonomik faaliyetler, sosyal kontrol, eğitim, boş zaman faaliyetleri din gibi sosyal davranışların kökenini aile hayatından almasıdır. İnsan neslinin devamını sağlamak ailenin en önemli işlevlerinden biridir.

Diğer varlıkların tersine insanın doğduktan sonra, uzun süre bakıma muhtaç olması aile kurumunun oluşumu ve devamı açısından önemlidir. Üyeler arasında çeşitli sorunlara karsı mukavemet gücü kazandıran ve psikolojik destek sağlayarak bireylerin aitlik duygusunu etkileyen aile birincil ilişkilerin devam ettiği bir kurumdur. Aile yalnızlık duygusunu yok eder ve bireyin toplumsallaşmasını, cinsel davranışların düzenler ve toplumun devamını sağlar. Aile tüketim ve üretim birimidir. Yardımlaşma, dayanışma ve koruyuculuk ise ailenin en önemli görevlerinden biridir. Aile sosyal, kültürel ve dini değerlerin aktarıldığı, bireylere duygusal destek sağlandığı, belirli davranış kalıplarının kazandırıldığı temel birimdir aynı zamanda aile. Biyolojik, psikolojik, eğitim, toplumsal, kültürel, ekonomik işlevler ailenin temel fonksiyonları olarak sıralanabilir (Ünal 2013).

Dönmezer (2001) ailenin gerçek işlevlerine, sürekli değişen ve gelişen bir dünyada yeni kavuştuğunu belirtmekte ve bu işlevleri şöyle sıralamaktadır:

- Toplumsal kuralları ve değerleri bireylere aktarma,
- Bireyleri diğer toplumsal kurumlara bağlama,
- Başka kurumlara ve kişilere devredilemeyecek (cinsellik, sosyalleşme, sevgi vb.) yükümlülükleri yerine getirme,

- Üyelerini denetleyerek, toplumsal amaçların gerçekleşmesine katkıda bulunma,
- Dinamik yapısıyla toplumsal değişmede etkin bir araç rolü oynama.

Canatan ve Yıldırım (2013) ise ailenin işlevleri konusunda daha genel bir değerlendirme yapmışlar ve ailenin işlevlerini aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır:

Ailenin biyolojik işlevi: Bu işlev bütün aile tipleri için ortak bir işlevdir. Bütün toplumlarda şu veya bu düzeyde neslin devamını sağlayacak çocukların doğması ve bu çocuklara bakımın verilmesi ancak aile yapısı içerisinde gerçekleşebilmektedir.

Ailenin psikolojik doyum sağlama işlevi: Anne – baba ve çocuklar arasında, geniş aileler için diğer aile üyeleri de buna katılabilir, iletişim ve ilişkiden doğan bir işlevdir. Bu iletişim ve ilişkinin niceliği ve sürekliliği kadar, destekleyici olup olmaması, güven hissini yaratıp yaratmaması psikolojik doyumun düzeyini belirler.

Ailenin ekonomik işlevi: Geleneksel geniş aile, aile üyelerinin tümünün ekonomik üretime katıldığı, tüketimin birlikte yapıldığı, kırsal bölgelerde tarımla ilgilenen toplumlara uygun bir aile tipidir. Kadının evden uzak çalışılmasına izin vermeyen bir yapısı vardır. Modern çekirdek aile ile birlikte, endüstrileşmiş tolumun ihtiyaçlarına paralel olarak, kadın ve erkeğin ev dışında çalıştığı, tüketim alışkanlıklarının değiştiği görülmektedir. Kadının da çalışmaya başlaması, ona yeni rol ve statüler kazandırmıştır. Ancak kadın eskiden kalma aile içindeki görev ve sorumluluklarını devam ettirme zorunluluğu ile karşılaşmıştır. Bu durum günümüzde erkek ve kadın arasındaki çatışmaların temel nedenlerinden birisi olmaktadır. Geleneksel geniş ailede üretime yaptığı katkı nedeni ile daha fazla sayıda olan çocuk sayısı, modern çekirdek ailede çocuğun iş yaşamından uzaklaşması ile birlikte azalmaya başlamıştır.

Ailenin eğitim işlevi: İnsan doğduktan sonra genel olarak kültür şeklinde adlandırabileceğimiz dış çevre ile karşılaşmaya başladığında bu dış çevreye uyum sağlama çabası da başlamış olur. Bu sürecin ilk başladığı yer ailedir. Çocuklar aile ile girdikleri ilişki üzerinden uyum sürecini inşa etmeye başlamış olurlar. Bu inşa süreci çocuğa toplumsallaşma yolunda hangi bilgi, beceri, tutum, görgü ve değerlere sahip olması gerektiğini öğretir. Bu süreçte çocukların, hakları olduğu kadar

sorumluluklarının da bulunduğunu anlaması gerekir. Geleneksel geniş ailede çocuklara meslek edindirme ile ilgili eğitim de aile içinde verilmektedir. Ancak modern çekirdek aile ile birlikte bu işlevsel sorumluluk eğitim kurumlarına devredilmiştir.

Ailenin dini işlevi: Aileler çocuklarının yetişmelerinde kendi dini yaklaşım ve pratiklerini çocuklarına aktarmaktadırlar. Geleneksel geniş aileler aktarmakla kalmamakta çocukların dini pratikleri yerine getirip getirmediklerini aynı zamanda denetlemektedirler. Modern çekirdek aile ile birlikte dini eğitim kısmen toplumdan topluma değişmekle birlikte eğitim kurumları ve /veya başka kurumlara bırakılmış durumdadır.

Ailenin boş zamanları değerlendirme (eğlenme ve dinlendirme) işlevi: Büyük kentlerde yaşayan modern çekirdek aile üyeleri için bu işlevi yerine getiren geniş bir hizmet sektörü oluşmuştur. Bu durum, modern çekirdek aile üyelerinin eğlenme ve dinlenme için seçtikleri mekân ve yöntemlerin geleneksel geniş aileye göre oldukça farklı olduğunun göstergesidir. Geleneksel geniş ailede ise bu işlev aile içerisinde, ailenin kendisi tarafından ve bütün aile üyelerinin katılımı ile gerçekleşmektedir.

Karataş (2001) ve Kağıtçıbaşı (1998)'e göre aile toplum yapı içerisinde işlevleri olan, alt ve üst yapı sistem ve kurumlardan etkilenen aynı zamanda bu yapıları etkileyen toplumsal bir kurumdur. Toplumsal bir kurum olan aile toplumsal yapı içerisinde oldukça güçlü bir konumu ve toplumsal yapı ile ailenin niteliği arasında güçlü bağlar bulumaktadır. Toplumsal yapı ve ilişkilerin değişikliğe uğraması aileyi etkilemektedir. Aile, toplumun sosyal yapısına, değerlerine ve normlarına bağlıdır. Bu nedenle aile ve toplum birbirinden ayrı düşünülemez. Toplumsal değişme ailenin temel işlevlerini de etkilemekte ve bu durum bazı sorunları da beraberinde getirebilmektedir (Can 2008). Aile, toplum birey arasında karşılıklı ve çok yönlü bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Bireyler aileyi, aileler ise toplumu oluşturmaktadır. Bireyler ailede öğrendiği davranışları toplumda sergilemekte, aile ise toplumun özelliklerine ve geri bildirimlerine göre kendisini yenileyebilmekte değiştirebilmektedir. Ailenin refahı da toplum refahı ile sıkı sıkıya bağlı olduğu belirtilebilir.

Ailenin yapısı geleneksel geniş aileden modern çekirdek aileye doğru değiştikçe toplumsal değişikliklere pararel olarak ailenin işlevlerinde de değişimler olmaktadır. Bu nedenle sanayi toplumlarında yaygın olan çekirdek ailenin, geleneksel geniş ailede görülen işlevlerin birçoğunu kaybettiği, bu işlevleri diğer toplumsal kurumlara devrettiği görülmektedir. Kişisel farklılaşma ve çalışma alanında uzmanlaşmanın geliştiği, modern çekirdek ailen tipinin baskın olduğu sanayi toplumlarında ailenin, eğitim, üretim, sosyal güvenlik gibi işlevlerini başka kurumlar tarafından üstlenilmekte, ailenin yalnız üreme, çocukların bakımı ve sosyalleşme, aile üyelerinin psikolojik gereksinmelerinin karşılanması gibi işlevleri öne çıkmaktadır. Bazı yazarlara göre soyun devamlılığını ve toplumsallaşma işlevi ve psikolojik dengenin (doyumun) sağlanması modern çekirdek ailenin temel işlevleridir. Çalışma alanında uzmanlaşmanın geliştiği ve kişisel farklılaşma modern çekirdek aile tipinin baskın olduğu sanayi toplumlarında ailenin, eğitim, üretim, sosyal güvenlik gibi işlevlerini başka kurumlar tarafından üstlenilmekte, ailenin yalnız üreme, çocukların bakımı ve sosyalleşme, aile üyelerinin psikolojik gereksinmelerinin karşılanması gibi işlevleri ön plana çıkmaktadır (Eşsizoğlu 2012).

İşlevlerini yerine getiremeyen ailelerde, aile üyelerinin kişisel gelişiminin tamamlanmadığı ve psikolojik doyum sağlanmadığı görülmektedir. İlişkilerin nefret ve korkuya dayanması, ümitsizlik, sevgisizlik ailelerin işlevlerini sağlıklı olarak yerine getiremediğinin göstergesidir. Beaver'e fonksiyonel olmayan ailelerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

- Üyeler arasında kapalı ve dolaylı iletişim bulunmakta ve ilişkiler açık ve net değildir.

- Aile üyelerinde egosantrizm ön plandadır. Aile üyelerinin her biri her şeyde kendini esas almakta ve kendi fikri, mantığı ve duygusunu merkez alma eğilimindedir. Bu eğilimde önce yalnız kalma durumunu, buna bağlı olarak da ümitsizlik yaşanmasına neden olmaktadır.

- Aile içi yapısında ve işlevlerinde esneklik görülmemektedir.

- Aile üyeleri karşısındaki aile üyesinin beklentilerine göre davranır. Bu durum, bireylerin kendine özgü kişilik özelliklerinin, kapasite ve

yeteneklerinin bilinmemesine ve sahte davranışların görülmesine neden olmaktadır.

- Üyeler duygusal sorunlarını birbirinden saklama eğilimi içeresindedirler. Duygusal açıdan bir ortaklık ve paylaşım bulunmamaktadır.

- Bu tür ailelerde duygusal gelişim risk altındadır ve psikopatolojik reaksiyonların görülebilir (Işıloğlu 2006).

1.1.3. Ülkemizde Aile Yapısı

Sanayi devirimi 18. yy'ın ikinci yarısında Batı Avrupa'da başlamış ve giderek tüm dünyaya yayılmasıyla teknolojik ve ekonomik alanda baş döndürücü bir hızda gelişim ve değişim sürecine girilmiştir. Bu değişim kültürel ve toplumsal hayatı etkileyerek bu hızlı değişime ayak uydurmayan kurum ve yapılar tarihe karışmak zorunda kalmışlardır. Aile de bu değişime hazırlıksız yakalanan sosyal kurumlardan biridir. Başta hızlı kentleşme, güç ve sanayi devriminin dayattığı yeni yaşam biçimleri ve değerleri aile müessesini bir parçalanma ve dağılma sürecine itmiş ve ailenin bazı temel fonksiyonlarını yerine getiremeyecek derecede zayıflamasına yol açmıştır. Bunun neticesinde ailenin bölünmesi, parçalanması, tek ebeveynli ailelerin giderek artması, boşanma oranlarının yükselmesi, evlilik dışı beraberliklerin çoğalması, nesebi gayri sahih çocukların artması, kültürel ve ahlaki yozlaşma, toplumsal anomi, suç oranlarının artması, uyuşturucu kullanımı, şiddetin yaygınlaşması, kimlik bunalımı, milli ve manevi değerlerden yoksunluk psikolojik rahatsızlıklar, tatminsizlik gibi insani ve dolayısıyla toplumu tehdit eden sorunlar baş göstermiştir. Sanayileşmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye diğer ülkelerle karşılaştırıldığında aile yapısı açısından oldukça avantajlı bir yere sahiptir. Türkiye'nin güçlü aile yapısına sahip bir ülke olmasında milli kültür ve geleneğimizin ve bunun tarihsel süreç içerisinde aile kurumuna verdiği değer ve önem fazla olması etkendir. Ancak sanayileşmenin aile hakkında ki olumsuz etkisi ülkemiz içinde geçerlidir. Ülkemizde de hızlı kentleşme, iç göç vb. gibi olgular aileyi bir dağılma ve parcalanma sürecine sokmuştur. Tüm bu sorunlar düşük oranda da olsa Türk ailesini etkilemektedir. Bunun neticesinde boşanmalar artmakta, tek ebeveynli ya da bölünmüş parçalanmış aileler çoğalmakta, uyuşturucu kullanımı özellikle gençler arasında artmakta, cinsel ve diğer adi suçlarda bir artış

gözlenmektedir. Özellikle kitle ilitişim araçlarının aile değerlerinin göz ardı etmesi neticesinde ahlaki ve kültürel yozlaşmalar görülmektedir. Yine ekonomik gel gitler nedeniyle oluşan yoksulluk da aile kurumunda çeşitli sorunlara neden olmaktadır (Demirkan 2006).

Aile kurumu Türk toplumunda çok değerli görülmektedir. Türkiye aile değerleri araştırmasına katılanların %83.7'si "Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir" ifadesine katıldığını belirtmiştir. Benzer şekilde "Ailemin iyiliği için her türlü sıkıntıya katlanabilirim" ifadesine %90,3 oranında katılım gözlenmiştir. Bu değer ifadelerine olan yüksek katılım aileye verilen önemi ortaya koymaktadır. Aile bireyleri biz bilincinin bir yansıması olarak ailesi için her türlü sıkıntıyı göze alabilme iradesini ortaya koyabilmekte ve bu durum Türk değerler sistemi içinde üzerinde uzlaşı sağlanan güçlü yargılara olarak gözükmektedir (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü 2010). TÜİK'in Yaşam Memnuniyeti Araştırması'nın 2013 yılı sonuçlarına göre de toplumda itibarlı olmayı sağlayan nedenler arasında düzgün aile yaşamını birinci derecede önemli olarak belirtenlerin oranı %45,6 iken ahlaklı yaşamı birinci derecede önemli olarak belirtenlerin oranı %27,9 olmuştur.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA (2011) göre Türkiye'de hanede yaşayan kişilerin sayısı, bir diğer ifadeyle hane büyüklüğü ortalama 3,6 kişidir. Kırsal ve kentsel yerleşim yerine göre farklılaşma bulunmamaktadır. Türkiye'nin doğusundaki bölgelerde ortalama hane halkı büyüklüğü daha fazladır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre sosyoekonomik seviye yükseldikçe ortalama hane halkı büyüklüğü azalmaktadır. En alt sosyoekonomik seviyede 4,3 kişi olan ortalama hane halkı büyüklüğü en üst sosyoekonomik seviyede 3,1 kişiye düşmektedir. Ülke genelinde hanelerin, yüzde 70'i çekirdek ailelerden, yüzde 18'i dağılmış ailelerden, yüzde 12'si ise geniş ailelerden oluşmaktadır. Geniş ailelerin oranı kırsal alanlarda ve alt sosyoekonomik seviyelerde daha yüksektir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılan Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011 sonuçlarına göre ise Türkiye'de aile yapısının güçlü taraflarını ilişkin özetle şu bilgiler yer almaktadır: Türkiye'de evlilik kurumuna verilen değerin yüksek olduğu ve evliliklerin uzun sürdüğü, aileler büyük oranda

temel yaşam faaliyetleri sırasında bir arada olabildiği ve birlikte vakit geçirebildiği, ailede karar verme mekanizmalarında kadının (annenin) katılımının çok büyük oranlarda sağlandığı anlaşılmaktadır. Aynı raporda Türkiye'de aile yapısının zayıf taraflarını şöyle özetlemek mümkündür: Türkiye'de kadınların ilk evlilik deneyimlerini %30,5 oranında 18 ve altında gerçekleştirdiği, dağılmış aile yapısına sahip hanelerin oranı ülke genelinde %21,24 olduğu ve büyük kentlerde bu oranın daha da yükseldiği, örneğin İzmir'de dağılmış aile oranı yüzde 28,21 ve İstanbul'da ise %22,02 olduğu, evlilikler halen büyük bir oranda (%53,6) görücü usulü ile gerçekleştiği, halen akraba evliliklerinin yüksek oranlarda gerçekleştiği (%23,2), aile üyelerinin sosyal etkinlikleri birlikte yapma oranları temel yaşam faaliyetlerine göre daha düşük kaldığı, ev içinde yapılan faaliyetlerde kız çocukların sorumluluklarının erkek çocuklara göre çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.4. Aile-Ergen İlişkisi

Bireylerin değer sisteminin ve davranış örüntülerinin ilk şekillendiği yer olarak aile oldukça büyük önem taşımaktadır. Aileler tarafından temel değerler, tutumlar ve davranışlar yeni nesillere aktarılmaktadır. Bu öğrenme süreci bireyin aile içinde en güçsüz olduğu çocukluk döneminde şekillenmektedir. Aynı zamanda bireyin aile içinde öğrendikleri toplumun yapılanmasını ve toplumsal değişimin yönünü de belirlemektedir (Yavuz ve Özmete 2012).

İnsan yavrusu canlılar içinde yardım ve desteğe en fazla ve uzun süre ihtiyacı olandır. Dünyaya korunaksız ve hazırlıksız gelen çocuk, yaşamını devam ettirebilmek için bir yol gösterenden destek görmek zorundadır. Çocuğun anne ve babası ilk günden itibaren onu hayata hazırlayan, onun maddi ve manevi her türlü ihtiyacını karşılıksız olarak gideren kişilerdir. Anne babanın çocuğa, ailenin yeni üyesine ana dilini öğretmek, toplum kurallarını benimsetmek, kültürü aktarmak ve ileriki yaşantıda gerekli olacak her bilgileri öğretmek gibi sorumlulukları bulunmaktadır (Şentürk 2012). Çocuğun aile içindeki yerini anne-babanın ve aile içindeki diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi belirler. Çocuğun sağlıklı bir birey olmasında aile içinde sevilmesi, güven duygusunu kazanması ve gelişiminin her yönü ile desteklenmesi oldukça önemlidir (Hortaçsu 2003).

Yörükoğlu (1998)'e göre aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk bütün karmaşık yönleri insan ilişkilerini bu sahnede gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen uzlaşma anlaşma, işbirliği, bağlılık gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları yine evde öğrenir.

Smith ve ark (2002)'e göre bireyin kişilik ve davranışlarının gelişiminde ekonomik, kültürel ve sosyal boyutlarıyla katkı sağlayan bir kurum olan aile aynı zamanda ergenlik gibi kritik bir gelişim sürecinin başarıyla tamamlanmasında da bireylere önemli bir destek sağlamaktadır. Ergenlerin gelişim süreçlerini başarılı bir şekilde tamamlamaları özerklik ihtiyacının karşılandığı, çatışmaların etkili bir şekilde ele alındığı, aile üyelerinin birbirlerine desteğini ve güvenini ortaya koyabildiği sağlıklı aile ortamlarında görülmektedir. Ergenlik dönemi süresince gençlerin atılganlık, kendini kabul, benlik saygısı, akademik başarı, sosyal beceriler ve çevresine uyum sağlama düzeylerini etkili anne baba tutumlarının yanı sıra yine anne babanın çocukları ile kurdukları ilişkinin kalitesi olumlu etkilemektedir. Ergenlerin yetişkinliğe hazırlanmalarında temel destek noktalarından birisi birincil sosyal çevre olan ailenin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi, bir başka deyişle aile üyeleri arasındaki destekleyici ve karşılıklı güvene dayalı olumlu ilişkileri olduğu ifade edilmektedir (Kocayörük 2010). Altıparmak ve ark (2012) yaptığı çalışma sonucunda ise ergenlerde aile ile sosyal ilişkilerin artması ve anne-baba tutumunun olumlu algılanmasının yaşam kalitesini artırıcı etkisinin olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Aile, bireyin yaşadığı toplumun değeri norm ve kuraları uyum sağlamasına, toplumun bir üyesi olabilmesine, yaşamdan doyum alabilmesine ve sağlıklı sosyal etkileşimlerde bulunmasını sağlayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lise son sınıfta okuyan gençler üzerine yapılan bir araştırmada ergenlerin anne-baba ile en çok aşağıdaki konularda çatışmaya girdikleri saptanmıştır:

- Anne-babası tarafından eleştirilmek,
- Sağlık durumları ile çok ilgilenilmesi
- Evde temizlik konusunda titiz davranılması,

- Bir konunun çok uzatılması,
- Aşırı şekilde nasihat edilmesi,
- Üstlerine çok düşülmesi,
- Anne-babanın onu anlamaması,
- Akşamları eve geç gelmeye izin verilmemesi,
- Evde azarlanması,
- Anne-babasının her şeyini öğrenmek istemesi,
- Anne-babası tarafından dağınık olduğunun söylenmesi,
- Okuldaki ders başarısının tenkit edilmesi,
- Ailesinin ona baskı yapması,
- Anne-babasının yanında tartışması (Kulaksızoğlu 2011)

Görüldüğü üzere anne baba ile yapılan çatışmaların bir çoğu evin içinde günlük yaşam ile bağlantılıdır. Bu durum ergenlerin devam eden bir süreç içerisinde aileleri ile sorun yaşadığına işaret etmektedir. Yaşanan sorunlar aile ile kurulan basit bir etkileşimde bile ortaya çıkabilecek biçimdedir.

Ergenlik döneminde bir çok değişikliğin ve zorluğun yaşanması bu dönemi fırtınalı ve gerilimli bir dönem olarak nitelendirmektedir. Aileler ergen çocuklarıyla sadece bazı zamanlarda çatışma yaşasalarda bazı ailelerde bu sorun diğer ailelere oranlar daha fazla olmaktadır. Anne ve babalar çoğu kez ergen çocukları ile günlük ve olağan konularda tartışmaktadırlar (Gül ve Güneş 2009). Bu durum ailelerin sadece olağan dışı konularda tartışmadığını göstermektedir. Çocuğa karşı anne baba değişik tutumlar geliştirebilir. Çocuklarına karşı kimi aileler ılımlı, sıcak ve sevecen tutumlar içerisindedirler. Bazı aileler çocuklarını istememe eğilimindedirler ve onları kendilerini rahatsız eden bir kişi olarak görürler. Kimi aileler ise çocuklarını serbest bıraktığı zaman onların zararlı işler yapacağını düşünerek baskı uygularlar. Farklı türlü tutumlarda çocuk farklı bir kişilik geliştirmektedir (Bilir ve Dabanlı 1981).

Hiçbir birey kendi ailesini seçme hakkında sahip olmadan dünyaya gelmektedir. Bireylerin yeteneklerini geliştirme, kendini gerçekleştirme ve hayır deme hakkına saygı duyulduğu sürece bireyler kendileriyle aileleri arasındaki bağımlılıkla bir problem yaşamamaktadır (Aktaş-Mavili 2013)

Doğan ve Ceyhan (2008) yaptığı araştırmada ise aile işlevleri algılarına ilişkin bulgular şu şekildedir: Anne babaları arasında hiç anlaşmazlık yaşanmayan ergenlerin ara sıra ve sıklıkla-her zaman çatışma yaşanan ergenlere göre; aile içi problemleri çözebildiklerini aile üyeleri arasındaki iletişimin açık ve etkili olduğunu, aile üyelerinin rollerinin belirgi olduğunu, aile üyelerinin her türlü duygularını birbirlerini belirtebildikleri aile üyelerinin bir birlerine yeterli düzeyde ilgi gösterdiklerini ve ailedeki kurallara uyulduğunu düşündüklerini göstermektedir.

1.2.Ergenlik Dönemi

Bu bölümde konunun daha net bir biçimde kavranabilmesi için araştırmanın konusu ve araştırmada yer alan kitlenin yaş döneminin özelliği gereği ergenlik dönemi ve özellikleri üzerinde durulmuştur. Araştırmanın konusuyla ilgili olduğu düşünülen ergenlik dönemi gelişim özellikleri, ergenlik döneminde davranış problemleri ve ergenlik döneminde akran ilişkilerinden bahsedilmiştir.

Dilek ve Aksoy (2013)'e göre ergenlik dönemi çocukluktan gençliğe geçiş aşamasında en hızlı büyümenin yaşandığı gelişimsel bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde yaşanan fiziksel ve duygusal değişimler ergenlik döneminin fırtına ve stres dönemi olarak adlandırılmasına neden olmaktadır. Bu dönemde yaşanan bedensel gelişimler diğer gelişimlerin (duygusal, sosyal ve zihinsel) temelini oluşturmakta ve biyolojik değişimle başlayan ergenlik bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişmeyle sonlanmaktadır.

Doğum ve ölüm arasında insanlar; bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık evreleri yaşamaktadır. İnsan yaşamı boyunca doğduğu andan itibaren fiziksel, psikolojik, sosyolojik, duygusal ve zihinsel boyutta değişimler geçirmektedir. Ergenlik dönemi ise insanın en çok ve en hızlı değişimleri yaşadığı en önemli dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kulaksızoğlu (2000) göre insan hayatı boyunca doğduğu andan itibaren ilk sekiz ayı hariç, değişimi en çok ergenlik dönemi

boyunca yaşar. Bu nedenle ergenlik dönemi insan yaşamında önemli bir yere sahiptir.

Alanyazında ergenlikle ilgili farklı kriterleri göz önüne alarak yapılan tanımlara rastlanmaktadır. Bu tanımlara baktığımızda Yavuzer (1998)'e göre günümüzde hızlı ve sürekli bir gelişme evresi olarak tanımlanan ergenlik ilk kez 15. yüzyılda kullanılan "adolescence" sözcüğü, Latince kökenli "adolescere" sözcüğünden türetilmiş olup "büyüme", "olgunlaşma" anlamına gelmekte, bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir. Derman (2008)'e göre ergenlik, fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşmayla başlayan ve bireyin bağımsızlığını, kimlik duygusunu ve sosyal üretkenliğini kazandığı zaman sona eren bir dönemdir. Siyez ve Aysan (2007)'e göre ergenlik çocukluktan yetişkinliğe geçişte bireyler başta biyolojik olmak üzere fiziksel, psikolojik, bilişsel ve sosyal açıdan pek çok değişim ve gelişim yaşandığı dönemdir. Şatıroğlu (2008) göre ise ergenlik, insanın anne karnındaki ve doğduktan sonraki iki yıllık büyüme ve değişim süresinden sonraki en hızlı büyüme değişim dönemdir ve toplumsal rollerin denendiği, amaçların, hedeflerin oluştuğu, toplumsal ve kişiler arası ilişkilerin geliştiği, bağımsız davranışların ortaya konduğu psiko-sosyal gelişimi de barındıran, bireyin fiziksel ve ruhsal gelişim dönemleri arasında en zor ve karmaşık olandır. Ergenlik, bireyin gelişim süreci içerisinde çocukluk döneminin bitişiyle beraber sözü edilen dönemin başlangıcından fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşıncaya kadar geçen bir gelişim dönemdir (Koç 2004). Ergenlik çağı cinsel kimliği kabullenme, ana babaya bağımlılıktan kurtulma, toplumsal yerini araştırma ve bir mesleğe yönelme çabalarının gösterildiği 8-10 yıllık bir dönemdir (Set ve ark 2006).

Dünya Sağlık Örgütü (1997) ergen kişiyi, 10 ile 19 yaşlar arasındaki herhangi bir kişi olarak tanımlamaktadır. Yine Dünya Sağlık Örgütü'ne göre 15-24 yaş grubu, "genç"; ergenlik ve gençlik dönemlerine ait yaşların kesişmesi nedeniyle de 10-24 yaş grubu da "genç insanlar" olarak değerlendirilmektedir. Ergenlik dönemi ise, karşı cinsle ilişkiler, cinsel ilişki, tütün, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, yeme ve beslenme bozuklukları, riskli ve yıkıcı davranışlar, depresyon ve intihar davranışları gibi pek çok davranış şeklini içinde barındıran bir dönem olarak görülmektedir.

Görüldüğü üzere ergenlik kavramına birçok anlam yüklenmekte ve tanımlar çeşitlenmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda, dönemle ilgili yaş sınırlaması bazı küçük farklılıklar göstererek değişik şekillerde sınıflandırıldığı anlaşılmaktadır.

1.2.1.Bir Gelişim Dönemi Olarak Ergenlik

Ergenlik, çocukluk ve yetişkinlik arasında yer alan gelişim ve değişim dönemi olarak adlandırıldığı ve bu dönem kendine özgü bilişsel, sosyal, duygusal, ahlak, cinsel ve biyolojik gelişim ve değişim özellikleri bulunduğu görülmektedir.

Ergenlikte fiziksel gelişim ergenin bedeninin uç kısımlarından gövdeye doğru büyümesiyle gerçekleşmektedir. Ergenliğin başlangıcında ilk olarak eller, ayaklar ve burunda, daha sonra kol ve bacaklar ve en son ise kalça ve gövdede büyüme görülmektedir. Erkek ve kızlarda büyüme ve gelişme farklılık gösterir. Erkeklerde omuzla, göğüs kafesi, kızlarda ise kalçalarda genişleme söz konusudur. Ergenin vücudundaki orantısız değişim ve gelişme doğal bir süreçtir. Ergenlik dönemi sonrasında vücudun görüşünü normale döner (Kulaksızoğlu 2000). Anlaşılacağı üzere ergenlik döneminde en belirgin değişim fiziksel alanda yaşanmaktadır. Çocukluk döneminde yavaşlayan bedensel büyüme ve gelişme ergenlik döneminde yeniden hızlanmaktadır.

Ergenlikte cinsel gelişim ergenlerde cinsellik hormonunun salgılanması ile başlamaktadır. Hormonun salgılanması beynin hipotalamus bölgesinde başlar ve hipotalamus önce hipofiz bezini, sonra vücudun diğer kısımlarını etkiler. Beynin hipotalamus bölgesinden gelen uyarılarla hipofiz bezi hormonlar salgılamaya başlar. Bu hormonların etkisiyle kızda ve erkekte erlik-dişilik yumurtalıkları çalışır ve cinsel organların salgısı hızla artar (Atkinson 1999).

Sosyal gelişim bireyin doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu çevrenin, kültürün değerlerine ve davranışlarına uyum sağlama sürecidir (Uysal 1996). Ergen bireyler toplum içinde saygınlık kazanmaya, önemsenmeye ve statü sahibi olmaya ihtiyaç duyar. Birey sosyal gelişimi ilk ailede başlamaktadır. Bebeklik ve çocukluk döneminde ailede başlayan sosyal gelişim ergenlik döneminde ise sosyal çevre olan okul ve arkadaş gruplarının etkisiyle şekillenmektedir (Çakmaklı 2007).

Ergenlik döneminde yakın arkadaşlar ile kurulan ilişkiler ve yakın arkadaşlara duyulan gereksinim çocukluk dönemi ile farklılık göstermektedir. Ergenlik dönemindeki bireyler arkadaş çevresi tarafından onay görmek ve akran gruplarına kabul edilmek için sosyal çevresinin(arkadaş ve akran grupları) ilgi, değer, tutum ve davranışlarını benimsemektedirler. Son yüzyılda ergenin sosyalleşme ve gelişimi üzerinde akran gruplarının etkisi artış göstermektedir (Brown 2004).

Arkadaş grupları ergen bireylerin eşit toplumsal ilişki kurmayı, özgüvenin gelişmesine, kendini geliştirmesine, başkalarına karşı saygı duygusunun gelişmesine, işbirliği ve grup çalışmasını öğrenmesine, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade etmesine katkıda bulunarak ergen bireylerin sosyalleşmesini sağladığı belirtilebilir. Ergenlik döneminde aile ile geçirilen zamanın azaldığı arkadaş grupları ile geçirilen zamanın ise arttığı ve bireyin yaşadığı psikolojik sorunları, flört ilişkilerini vb. durumları akran gruplarını ile paylaşmayı tercih ettiği ve ailenin öğüt, müdahale ve eleştirilerinden kaçma eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır. Kıran'a (2003) göre ise ergenler sorunlarını akranları ile paylaşınca kendilerini rahatlamış hissederler. Ergenler duygularının akranları tarafından yetişkinlerden daha iyi anlaşıldığına inanmaktadırlar. Akran gruplarıyla daha fazla vakit geçirmekte ve kendilerini o grubun üyesi ve bir parçası olarak kabul etmektedirler. Arkadaş çevresi veya akran grupları tarafından yargılanmayan, müdahaleye maruz kalmayan ergen, aile ya da yetişin kontrolü olmaksızın sorunlarını, düşüncelerini ve yaşadıklarını arkadaş çevresi ile özgürce paylaşabilmektedir. Özgür ifade ortamı ve kaçma eğilimi bireyi akran grupları ile bir araya getirmektedir.

Okul, bireyin 6-18 yaşlar arasında günün yaklaşık ¼'ünü geçirdiği, orada eğitildiği, yeni bilgilerin öğretildiği bir yer olduğu gibi aynı zamanda da insan ilişkilerinin, toplumsal paylaşma ve birlikte çalışmaların öğrenildiği ve yeni becerilerin geliştirildiği küçük bir toplumsal yerdir. Toplumsal ve kültürel değerlerin, gelenek ve göreneklerin genç kuşaklara aktarıldığı ve onların da buna uyum göstermelerinin sağlandığı bir alandır (Gander ve Gandiner 2007). Okul yeni bilgilerin öğrenildiği, insan ilişkilerinin gelişmesine yardımcı olan, yeteneklerin keşfedildiği ve geliştirildiği bir ortam olarak ifade edilebilir. Okulda verilen eğitim ve öğretim bilgi ve beceri kazandırırken sosyal ve duyusal gelişimini destekleyerek kişilik oluşumuna yardımcı olmakla birlikte aile ve arkadaş gruplarının yanı sıra

ergenlerinin sosyal gelişimine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Ergenlerin zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirdiği görülmektedir. Okulda geçirilen zamanın ergenin sosyal gelişiminde önemli rol oynadığı belirtilebilir. Okulda arkadaş ve akran çevresi ile birlikte yapılan sosyal aktiviteler (tiyatro, gezi, sinema), spor faaliyetleri, çeşitli yarışmalar (bilgi yarışı, satranç vb.), yabancı dil kursları, yakın arkadaş ile birlikte olma gibi öğeler içeresinde ergenin yer alması yeteneklerinin farkına varmasına ve hünerlerini sergileme olağanı bulmasının yanı sıra ergenin arkadaşları arasınca popüler olarak görülmesini ve ergenin özgüvenin güçlenmesini olumlu etkilediği düşünülmektedir.

Ergenlerde duygusal değişim ve gelişim, duyguların yoğunluğundaki artış ve istikrarsızlık, karşı cinse ilgi ve aşık olma, duygusal dalgalanmalar, utangaçlık ve çekingenlik, aşırı hayal kurma, tedirginlik ve huzursuzluk, yalnız kalma isteği, çalışmaya karşı isteksizlik, çabuk heyecanlanma şeklinde kendini gösterir (Certel 2003). Duygu, organizmanın fizyolojik uyaranlar karşısında bütünsel bir tepki olarak yaşadığı farkındalık durumu, uyarıcılara karşı verilen içsel ve öznel tepkidir. Bu içsel ve öznel tepkiler, çeşitli davranışsal tepkilerin ortaya çıkmasına sebep olurlar. Duygular, insan davranışı üzerindeki etkileri nedeniyle, bireyin başka insanlarla ilişkilerini de etkilemektedir. Bu nedenle erinlerin davranışları, ergenin duyguları ve duygulanımları incelenerek açıklanabilir (Yazgan-İnanç ve ark 2004). Ergenlik dönenimde çevre ile olan ilişkilerini duygular üzerine kuran ergen kolay inanır, kolay bağlanır, çabuk sever ve bağlılıklarından kolay kopmaktadır. Bu duygu durumu içinde kendine güvenir ve yeterli olduğunu düşünür ancak yetersizlik ve güçsüzlük hissi bireyi tedirgin etmektedir. Yetişkinliğe özlem duymakta ve onlar gibi düşünebileceği inancını taşımaktadır. Ergen, toplum içeresinde saygınlık kazanmak, statü edinmek, ön planda olmak istemekte ancak aile ve ailenin baskısını kabul etmek istememektedir. Kılık-kıyafetine, diyaloglarına, zevklerine, arzu ve isteklerine karışılmasından hoşnut olmamakta ve özgür olma isteği vardır (Köknel 1970).

Biliş, dış dünyadan duyu organlarına gelen uyarıcıları bireyin algılanması, depolanması, hatırlanması ve kullanılması ifade eden ileri zihinsel süreçleri içerir (Dökmen 2011). Bilişsel gelişim, doğumla başlayarak anlama, algılama, mantıksal düşünme, öğrenme, akıl yürütme, bellek, dilde gelişmeler ve problem çözme gibi bilişsel özeliklerin gelişimini içeren bütün zihinsel süreçleri içine alan bir gelişim

alanıdır (Yekeler 2010). Flannery (2006) bilişsel gelişim üst seviyede olgunlaşmanın yaşandığını ve soyut düşünce yapısının, empatinin, problem ve sosyal becerini geliştiği ve sosyal çevredeki kişilerin düşüncelerini çözümlenebildiği son ergenlik döneminden sistemsel ve sıradan bir şekilde oluştuğu düşünmektedir. Ergenlik döneminde bilişsel gelişme ve olgunlaşma empatinin, başkalarının düşüncelerini kabul etmenin ve problem çözme yeteneğinin de gelişmesine yardımcı olur (Gül ve Güneş 2009).

Piaget' nin bilişsel gelişim kuramı, doğum ve yetişkinlik dönemi arasındaki bilişsel değişimlerle bireyin dünyanı nasıl algıladığı ve anlamlandırdığı, nesne ve olaylar arasındaki bağın nasıl yorumladığı ve uyumun nasıl sağlandığı üzerine odaklanmıştır. Piaget bilişsel gelişimi birbirini takip eden dört evrede açıklamıştır. Bu evreler şöyle sıralanmaktadır;

- Duyusal Devinim evresi (0-2 yaş)
- İşlem Öncesi Evresi (2-7 yaş)
- Somut İşlemler Evresi (7-11 yaş)
- Soyut İşlemsel Evresi (11 yaş ve yukarısı) (Çapri ve Çelikkaleli 2005).

Bilişsel gelişimin temel evresi olan Piaget' ın soyut işlemsel evresi ergenliği tasvir etmektedir. Çünkü bu dönem, ergen tarafından soyut düşünme becerisinin kazanıldığı, sistematik biçimde akıl yürütme ve çok yönlü düşünme becerisinin geliştiği, çeşitli bilimsel ve mantıksal problemlerin çözüldüğü, düşsel dünyayı kavradığı, olayların daha çok sorgulandığı, gözlendiği ve eleştirildiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ergen eylem çerçevesinde birçok seçeneği inceleyebilir, sistemler ve kuramlar kurabilir ve düşsel dünyaları kavrayabilir. İçeresinde yaşanılan toplumun gelenek, görenek, örf ve adetlerine karşı tutumu değişir; bunların yetişkinler tarafından oluşturulduğunu, değişken olabileceğini ve toplumlara, gruplara göre farklılık gösterebileceğini ergenlik döneminde kavranır (Yavuzer 1998). Ergenlik dönemindeki bilişsel fonksiyonların değişmesi, soyutlama yapabilme yeteneğinin gelişmesini sağlar. Geleceği planlamasının yapılması, tutum, değer, davranışların

sorgulanmaya ve eleştirilmeye başlanması soyut düşünme ve soyutlama yeteneğinin sonucudur (Steiner ve Feldman 2008).

Ergenlik döneminde ahlak gelişimini anlayabilmek için öncelikle ahlak kavramının ne olduğuna bakmak gerekmektedir. Ahlak kavramı bireyin doğru ve yanlışı algılayabilmesini ve ayırt edebilmesini sağlayan ilke, değer ve normlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım çerçevesinde, bireyin uymak zorunda olduğu kuralların evrensel nitelikte olduğuna belirtirken toplumsal boyutta toplumlar, kültürler arası farklılık gösteren kurallarla ilişkilidir (Akbaba 2008). Senemoğlu (2002), ahlak gelişimini toplumun tüm değerlerine kayıtsız şartsız edilgin bir uyumu değil, topluma etkin bir uyumu sağlamak için değerler sistemi oluşturma biçiminde tanımlamıştır. Ahlak gelişimi ile ilgili alanyazında yer alan bilgiler çoğunluk olarak Piaget ve Kohlberg' in kuramları ile açıklanmaktadır (Clouse 2000).

Piaget ve Kohlberg'in kuramsal bakış açısına göre, çocuğun bilişsel yapısı, ahlaki tutumun varacağı sınırları belirler ve bu sınırlar, bilişsel yapı daha karmaşık hale geldikçe değişir ve daha yetkin hale gelir. Değerler sistemin hızını belirleyen bireyin temel zihinsel gelişimidir (Windmiller 1995). Lawrence Kohlberg, Piaget'nin ahlak gelişim kuramını yeniden incelemiş ve kavramlaştırmasını genişleterek ahlaki gelişimi, evrensel ahlaki ilkelerin keşif sürecini üç temel düzeyden oluştuğunu belirlemiştir. Kohlberg'e göre ahlaki gelişim gelenek öncesi (prekonvansiyonel), geleneksel (konvansiyonel) ve gelenek sonrası (postkonvansiyonel) olarak üçe ayrılmaktadır (Baron-Robert ve Byrne 1979). Gelenek öncesi dönem (prekonvansiyonel) dönemde, iyilik ve kötülük eyleminin fiziki sonuçları esas alınmakta ve ahlaki düşünme ceza ödül sistemi ile kontrol edilmektedir. Geleneksel dönemi (konvansiyonel), ahlak gelişimin ortasında yer almakta ve doğru ya da yanlış ana ilkelerle belirlenmektedir. Geleneksel düşünme sonrası (postkonvansiyonel) birey, içinde yaşanılan toplum ve aile tarafından belirlenen kurallara karşı alternatif ahlaki davranış biçimlerini fark ederek araştırma ve sorgulama eylemleri gerçekleştirir; sonrasında da kendi kişisel ahlaki değerlerini oluşturur (Clouse 2000).

Sonuç olarak, ergenlerin ahlaki gelişim sürecinin, bireysel ve toplumsal özelliklerinden etkilen bir dönem olduğu vurgulanmaktadır. Ahlak gelişimi kuramları bireylerin ahlaki gelişimlerini üzerine bir takım görüşler sunmaktadır. Bireyin kişisel bir değer sisteminin varlığını fark ettiği ergenlik dönemine ilişkin ahlak gelişimi,

ahlaki değerlerin ergenin benliğinin bir parçası haline gelerek geliştiğini belirtmektedir. Ergenlik dönemindeki değişkenler, ahlakın seviyesini, benimsenmesini ya da benimsenmemesini, toplumdaki otoriteye bağlı kalarak değer yargılarını ve normlarını geleneksel yapıda şekillenip şekillenmediğini belirlemektedir (Koç 2004).

1.2.2.Ergenlik Döneminde Davranış Problemleri

Çocuklar ve ailelerinde birçok değişikliğin meydana geldiği bir dönemi kapsamaktadır ergenlik. Ergenler artık soyut kavramları daha çok düşünmeye, daha karmaşık problemler çözmeye, diğer kişilerin bakış açılarını anlamaya başlar ve önceki durumlarına göre ahlaki ve etik bakımdan daha yüksek bir sağduyuya sahip olmaları nedeniyle bilişsel olarak farklı bir yapıdadırlar. Bu dönemde ergenler, bağımsız olma ve kimliklerini bulma yolunda çok zorlu bir süreçten geçmeye başlarlar. Bu dönemde ergenlerin suç işleme, şiddete başvurma, çete faaliyetlerine katılma ve uyuşturucu madde kullanma ihtimalleri fazladır. Ergen bireyler kuralların kısıtlayıcı olduğunu algısıyla kural dışı davranışlar sergileyerek, kendilerinin güçlü ve özgür oldukları düşüncesi içindedirler. Ancak bu davranışlar bireyin daha fazla kural ihlali davranış sergilemesine, şiddet eğilimli ve uyumsuz bireyler yetişmesine neden olmaktadır. (Gül ve Güneş 2009).

Siyez ve Aysan (2007)'nin yaptığı çalışmada problem davranışlar ve aile içerisinde yaşanılan çatışma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, çalışmada ki söz konusu bulgunun, aile içerisinde yaşanılan çatışmaların artmasıyla ergenlerde görülen sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı ile anti-sosyal davranışlar ve erken yaşta cinsel ilişkiye girme sıklığında artış görüldüğü şeklinde belirtilebileceği vurgulanmaktadır.

Ergenlik dönemi şüphesiz her birey için gelişim açısından önemli bir yere sahiptir. Bu dönemdeki davranış problemleri de bireylerin hayatını derinden etkilemekte ve geleceğe yönelik derin etkileri bulunmaktadır. Aşağıda araştırmanın konusu ile ilgili olduğu düşünülen kendine zarar verme ve madde kullanımı problemlerine yer verilmiştir.

1.2.2.1.Kendine zarar verme

Serim ve ark (2009), kendine zarar vermenin bilinçli olarak intihar niyeti olmadan doku hasarı amacıyla kişinin bedenine yönelik davranışları içerdiğini belirtmiştir. Farberow (1980) kendine zarar vermeyi, vücudunun belirli bölgelerine zarar vermek ve ciddi şekilde vücutdu kesmek, çizmek yakmak gibi eylemlerle bedene zarar verilmesi olarak tanımlamıştır.

Kendine zarar verme davranışının isteyerek ve amaçlı olması bireyin mazoşist olduğunu göstermemektedir. Mazoşistler acı çekmekten haz alırlar, kendine zarar veren birey yaşadığı psikolojik sıkıntılar karşısında acı veya ağrı ile rahatlama olarak algılamaktadır. Kendine zarar vermek ve intihar girişimi birbirinden farklı durumlardır. İntihar girişiminin hedefi hayatı sonlandırma iken, kendine zarar verme davranışında daha iyi hissetmek için vücuda zarar verilir ve yaşamı tehdit eden bir davranış söz konusu değildir. Ayrıca intiharın geçici bir soruna kalıcı bir çözüm, kendine zarar vermenin ise kalıcı olarak var olan bir soruna geçici bir çözüm yolu olduğu belirtilmektedir. Tulloch ve ark (1994)'ün yaptığı bir araştırmada kendine zarar veren ergenlerin ailelerinde, kontrol grubuna göre daha fazla fonksiyon bozukluğu olduğu saptanmıştır. Kendine zarar veren gruptaki ergenlerin aileleri ile değil, tek başlarına, akrabalarıyla ya da arkadaşları ile birlikte yaşadıkları elde edilen bulgular arasındadır. Çalışmada fiziksel kötüye kullanıma daha fazla maruz kaldıkları sırlarını aileleriyle daha az paylaştıkları ve annelerinin daha fazla oranda intihar girişiminde bulundukları bildirilmiştir (Aktepe 2011).

Görüldüğü üzere kendine zarar verme bireylerin içinde bulunduğu ve yaşadığı olumsuz duygulardan kurtulmak, rahatlamak için kasıtlı olarak vücut dokusuna zarar vermesidir. Kendine zarar verme ve intihar arasındaki somut farklılık ise eyleminin yapılma amacı olduğu görülmektedir. Ergenlik fizyolojik, cinsel, sosyal vb. değişimlerin yaşandığı fırtınalı ve sorunlu bir dönem olarak belirtilen ergenlik döneminde birey sorunlarla baş etmeye ve uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu stresli ve çalkantılı dönemde düşüncelerini ve hislerini paylaşmayan ergenler, ruhsal gerilimlerini, fiziksel rahatsızlıklarını, yaşadıkları acı, eksik öz güven ve öz saygılarını kendilerine zarar veren davranışlarla gösterebilecekleri anlaşılmaktadır.

1.2.2.2.Madde kullanımı

Ergenlik dönemi bedensel, bilişsel ve psiko-sosyal değişimlerin bir arada yaşandığı bir dönem olmakla birlikte bu dönemde uyum ve davranış problemleri görülebilmektedir. Dürtünün artmasıyla riskli davranışların sergilenmesinde belirgin bir artış meydana gelmektedir. Bu dönemde sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı sıklıkla karşılaşılan riskli davranışlardan birisidir (Siyez ve Palabıyık 2009). Sakinleştirici ve uyarıcı etkileri olan, giderek daha fazla alma isteği ve alınmadığında ise yoksunluk belirtileri doğuran, biyolojik yapıda değişikliklere yol açan kimyasal maddeler uyuşturucu madde olarak tanımlanmıştır Nüfus artışı, sanayileşme kentleşme, teknoloji, boş zamanları değerlendirme, arkadaş çevresi, inanç, değer ve normlar vb. faktörler madde kullanımını etkilemektedir (www.yeşilay.org).

Geleneksel tarım toplumundan gelişmiş sanayi toplumuna geçiş sürecinde olan Türkiye; göç, işsizlik, ekonomik ve sosyal krizler, çarpık kentleşme ve kentlileşme sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların yanı sıra, çocukların ve geçlerin gelişimi ve yetiştirilmesinin de risk altında olduğu söylenebilir. Erken yaşta çalışmaya başlayan, korunmasız ve kimsesiz sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocuklarda suça yönelme ve çoklu madde (uçucu madde, sigara, alkol vb.) kullanımı artış göstermektedir. Aileleri ile birlikte yaşayan ve eğitimine devam eden çocuklar arasında yaşam koşulları arasındaki yetersizlikler, ailelerin ve okulun işlevsiz kalması, kötü örneklerin etkisi ile sigara kullanma, uçucu maddelerin kullanımı ve çete oluşturarak organize oldukları gözlenmektedir (Cılga 2009).

Sanayileşme ve modernleşmenin, bireylerin yalnızlaşmasına, sorunların artmasına, baş etme becerilerinin azalmasına, sosyal desteklerin işlevsiz olmasına ve çözümü sağlıklı olmayan destek ve dengelerin oluşmasına neden olduğu görülmektedir. Bunların yarattığı; sıkıntı, stres ve kaygıyı azaltmak için kullanılan uyuşturucu madde toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Comerci-Schwebel (2000) ve Greydanus ve Patel (2003)' e göre ergenlik döneminde madde kullanımı çeşitli nedenlerle ilişkili olabilir. Güçlü bir karaktere sahip olma, bağımsızlık kazanma ve özgür hissetme madde kullanım nedenleri

olabilir. Ergenlik sürecindeki gençler, sorunlarla baş edebilmek, yetişkinlerin yaşam tarzına özenmek, sosyal ortamlara girebilmek ve uyum sağlamak, arkadaşları veya sosyal bir çevre tarafından kabul görmek, popüler olmak için ve kitle iletişim araçlarının etkisi ile madde kullanabilmektedir (Alikaşifoğlu ve Oya 2009).

Ergen açısından ailelerin madde kullanması, ailenin ergen ile yeterince ilgilenmemesi onu önemsememesi, anne babayla olan olumsuz ilişki gibi aile nedenli birçok faktör de madde kullanımını attırmaya yönelik riskler olarak düşünülebilir. Ergenlik döneminde birey artık sosyal çevreyi kendi başına keşfederek bugüne kadar büyümüş olduğu çevre olan aileden uzaklaşıp kendi kimliğini bulma arayışı içerisine girdiği, bu arayış içerisinde ailenin desteğinin ve rehberliğinin olmaması ergenin olumsuz davranışlar sergilemesine neden olduğu belirtilebilir.

Madde bağımlılığı bireyin yaşam kalitesini olumsuz etkileyen, iş, eğitim, maddi ve manevi pek çok alanda kayıpların yaşanmasına neden olan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle çocuk ve gençlerin madde bağımlılığı nedeniyle eğitim olanaklarını kayıp etmesi, topluma yeniden kazandırılmasında zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır. Madde bağımlısı olan gençlerin, tedavi sonrasında topluma yeniden entegrasyonunda eğitimleri kesintiye uğradığı için kapasitelerinin altında marjinal işlerde çalışmaktadırlar. Bu gençler, eğitim hayatına geri dönmek için gerekli olanakları ya bulunmamakta ya da arkadaş çevresi eğitimlerini tamamladıkları ve daha iyi iş imkânlarına sahip oldukları için gerekli olanakları ve fırsatları olmasına rağmen eğitimlerine devam edecek cesaretleri bulunmamakta ya da istekli olmamaktadırlar (Özmen ve Kubanç 2013).

Ergenin madde kullanımı ile suç işleme davranışı arasında bağlantı bulunmaktadır. Madde bağımlığı ve kullanımı, suç aletlerine erişme, suç işleme, problemli davranışlarda bulunma ve şiddet mağduru olma riskini arttırır. Ergenlerin çete ve çete faaliyetlerine katılması şiddete maruz kalması sonucunu doğurabilir (Gül ve Güneş 2009).

Yapılan bir araştırmada, Türkiye'de 15 – 64 yaş arası nüfusta bağımlılık yapıcı maddenin en az bir kez denenme oranı % 2,7'dir. Bu oran erkeklerde % 3,1, kadınlar da ise %2,2 olarak belirlenmiştir. 15 -34 yaş arası genç yetişkinlerde %3,1 olarak hesaplanmıştır. Genç yetişkinlerde herhangi bir maddenin yaşam boyu

kullanım oranı % 3,0, genel nüfusta bu oranın % 2,7 olması genç yetişkinlerde (15-34 yaş) herhangi bağımlılık yapıcı bir madde kullanım yaygınlığının genel nüfusa (15- 64 yaş) göre daha yüksek olduğu göstermektedir. Dünya'da ve Avrupa'daki madde kullanım oranları Türkiye'deki madde kullanım oranları karşılaştırıldığında; Türkiye'deki madde kullanım oranın daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'de madde kullanım oranının Dünya ve Avrupa'ya göre düşük olmasının nedeni, aile ve toplumsal bağların kuvvetli olması, bağımlılık yapan madde talebinin daha karlı pazarlara yönelmesi ve kolluk kuvvetlerinin önleyici müdahale ve yakalama çalışmaları ile bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi 2012).

1.2.3. Ergenlikte Akran İlişkileri

Ergenin yaşamında kendini kanıtlaması için arkadaşlık ilişkileri, akran grupları oldukça önemli bir yere sahiptir (Özgür Sayar 2006). Ergenler çoğu zamanını, okulda veya okul dışında, genellikle akranlarıyla geçirmektedir. Ergenler akranlarla ortak davranışlar seçme ve birlikte hareket etme eğilimi göstermektedir. Akranlarla ilişkiler bir yandan gelişimi destekleyici bir işlev görürken diğer yandan bazı durumlarda saldırganlık, şiddet ve zorbalık davranışları ile ilişkilendirilmektedir (Totan ve Yöndem 2007).

Demir (2005)' e göre ergenlik dönemi sırasında gençlerin, anne babaları veya ailenin diğer üyelerinden çok arkadaşlarıyla vakit geçirdikleri bilinmektedir. Bu durum birçok aile kavgasının neden olmaktadır. Çoğu ergen, aileleri yerine arkadaşlarıyla zaman geçirmeyi, onlarla olmayı ailelerine tercih ettiğini belirtmekte, ailelerin de özellikle yaşayışlarına önemli derecede etki edecek müdahalede bulunmaya devam etiklerini onaylamaktadırlar. Ergenler giyim, yemek ve arkadaş çevresinde kimlerin bulunacağına ilişkin günlük konularda flört ettikleri arkadaşlarının etkisinde kalsalar da anne babalarının değerlerini önemli bir rehber olarak görürler ve yine önemli konularda anne babalarının düşüncelerini değerlendirmeye alırlar. Diğer bir deyişle ergenler sosyal ilişkilerinde yaşadığı kişisel problemleri konusunda hem ebeveynlerine hem de arkadaşlarına danışmakta, yaşama ilişkin önemli değerleri ise ebeveynlerinden almaktadırlar (Gül ve Güneş 2009).

Anne-baba ile ergen arasında akranlarıyla kurduğu ilişkiden tamamen farklı olarak otoriteye dayalı, eşitsiz bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle gençlerin akranlarıyla arkadaşlık kurması, arkadaş gruplarına girmesi yetişkinler tarafından normal karşılanmalı ve bu durumun ergenin psiko-sosyal gelişimi açısından gerekli olduğu unutulmamalıdır (Avcı 2006).

Muus (1980), Tamar ve Ögel (1997)'e göre arkadaş grupları bireylerin bağımsızlaşmasında sosyal, duygusal ve psikolojik açıdan destek olmakla birlikte çoğu zaman evde ya da okulda öğrenemeyeceği sosyal ve fiziksel becerileri öğrenmesine de yardımcı olmaktadır. Arkadaşlık ilişkilerindeki ödül sistemi (kabul görmek, saygınlık ve karşı cinsle olan ilişkiler), öğretmenlerden, ebeveynlerden hatta bazen yasalardan bile daha etkili olmaktadır. Bundan dolayı bir birey arkadaşları tarafından kabul görememekten veya onaylanmamaktansa yaralanmayı, yasaları çiğnemeyi hatta ölmeyi bile göze alabilmektedir. Ergenin arkadaş grupları, onun okul ve öğrenme ile ilgili değerlerinin ve tutumlarının, giyim şekillerinin, konuşma tarzlarının, eğlenme tercihlerinin, hatta yeme-içme ve ilaç kullanma alışkanlıklarının belirlenmesinde oldukça etkili olmaktadır (Siyez ve Aysan 2007).

1.3. Sosyal Destek

Bu bölümde araştırmanın temelini oluşturan konulardan biri olan sosyal destek üzerinde durulmuş, aile ve arkadaş sosyal destek unsurlarından bahsedilmiştir. Sosyal desteğin işlevleri aktarılarak konunun anlaşılması hedeflenmiştir.

Çevre, insanın yaşamı boyunca, karşılıklı olarak etkileşim içinde bulunduğu fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır. Biyopsikososyal bir varlık olan insan çevrenin etkisi altında yaşamını sürdürmektedir. İnsan kalıtım ile taşıdığı farklı yetenekleri çevre içinde ve çevreyle olan etkileşimi ile geliştirmektedir. İnsanoğlu çevresi ile sürekli uyum sağlama çabası göstererek gelişir (Kocahan ve ark 2010). İnsan sosyal bir varlık olduğu ve yaşamını devam ettirebilmesi için sosyal ilişkilerde bulunmak zorunda olduğu söylenebilir. Bir topluma dâhil olma ve diğer insanlara ilişki içinde olma ihtiyacı doğumla başlayan ve yaşam boyu süren bir ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Bireyin sosyal çevresindeki, dürüstlük, ilgi, sevgi, saygı, takdir edilme, güven, hoşgörü, bilgilenme ve maddi yardım gibi kişisel, sosyal, psikolojik ve

ekonomik nitelikli yardımlar sosyal desteği oluşturmaktadır (Yıldırım 2006). Sosyal destek kavramı ile ilgili pek çok ve çeşit çeşit tanım yapılması, bu kavramı tanımlanmasının ve ölçülmesinin zor ve çok yönlü olması ile ilişkilidir. Sosyal destek, bireyin toplum içeresinde kurduğu ilişkilerde, ait olma, sevgi, saygı, takdir edilme ve kendini gerçekleştirme gibi temel ihtiyaçların doyurması olarak tanımlanmaktadır (Ekinci ve Ekici 2003). Sosyal destek, bireyin takdir edildiğine, kendisi ile ilgilenildiğine, kendisine değer verildiğine, saygı duyulduğuna ve toplum tarafından kabul gördüğüne inanmasını sağlayan bir süreçtir (Kozacıoğlu ve Gördürür 1995). Aksülü ve Doğan (2004)'e göre sosyal destek, zor durumda olan bireyle sağlanan fiziksel ve psikolojik yardım sürecidir. Bu fiziksel ve psikolojik yardım; sevgi, sadakat, benlik saygısı, güven ve bir gruba ait olma gibi temel gereksinimleri karşılanması olarak açıklanmaktadır. Sosyal destek, stres altında ve ya güç durumda olan bireye sosyal çevresi tarafından-eş, dost, akraba, arkadaş gibi- maddi ve manevi olarak sağlanan yardımları kapsamaktadır (Sorias 1988).

Sosyal destekle ilgili olarak alanyazında verilen tanımlamalar bütünsel anlamda değerlendirildiğinde, tüm yapıları içerisinde barındıran tek bir sosyal destek tanımının bulunmadığı ve çeşitli sosyal destek tanımlarının yapıldığı söylenebilir. Sosyal destek ile ilgili tanımlarda; yardım, değer, kabul görme, olumsuzluklara karşı koruma kalkanı niteliği olan psikolojik ve sosyolojik boyutları olan bir kavram olarak ifade edilmektedir.

Sosyal ve duygusal bir varlık olan insan, tüm yaşam döngülerinde kriz, stres, kaygı, olumsuz durum ve koşullar karşı ruhsal ve fiziksel sağlığını koruması için sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Berrera ve Ainlay 1983, Sorias 1988a, Sorias 1988b göre sosyal destek sistemleri insanların yaşamında önemli bir yeri olan gerektiğinde kişiye duygusal maddi ve bilişsel yardım sağlayan tüm kişiler arası ilişkiler, sağlığı korumaya yarayan olarak kabul edilmektedir. Yaşam güçlükleri ile başa çıkmada kişinin en önemli yardımcıları sosyal destek sistemleridir (Arıkan ve Kahriman 2006). Sorias (1988) sosyal desteğin önemini ise şöyle vurgulamaktadır: İnsan, eş, evlat, ebeveyn, arkadaş ya da komşu gibi roller üstlendiği farklı yaşantılar içinde seviliyor, değerli bulunuyor, gerektiğinde yardım görüyorsa, kendini o denli mutlu ve güvende hissetmektedir, eğer sosyal ilişkileri yetersiz ise ruhsal hastalık geliştirme riskini artıran anksiyete ve değersizlik duyguları sık yaşanmaktadır.

Sosyal destek tüm insanlar için önemli olmasının yanında ergenler açısından ayrı bir öneme sahiptir. Ergenlerin sosyal ağ algılarının pozitif olması ergenlik döneminde karşılaşılan bir takım sorunların azalmasında etkendir. Sosyal destek, ergenlik döneminde risklerin önlenmesini ve hedeflere ulaşılmasına yardımcı bir müdahale görevi görmektedir. Sosyal destek kavramı son 60 yılda yoğun bir biçimde incelenen çalışmaların odak noktasını sosyal ve duygusal sorunlar yaşayan ergenler oluşturmaktadır (Traş ve Arslan 2013). Stresli yaşam olayları karşısında, sosyal destek düzeyi yüksek olan ergenlerin sosyal destek düzeyi düşük olan ergenlere göre; kaygı, depresyon, anksiyete ve davranış sorunları daha az görülmektedir (Gökler 2007). Ergenin davranışlarını şekillenmesinde sosyal çevre önemli rol oynamaktadır. Yoğun çelişki ve stresin yaşandığı ergenlik dönemi bireyin aile ve çevre desteğine en çok ihtiyaç duyduğu bir dönemdir (Türküm ve ark 2005).

Sonuç olarak araştırmalar ve incelemeler; sosyal desteğin, depresyon, stres, anksiyete, benlik saygısı, ruhsal ve fiziksel sağlık, uyum, olumlu duygular ve psikolojik sorunlar ile bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Sosyal destek düzeyindeki artış, depresyon, stres, anksiyete ve psikolojik rahatsızlık belirtilerinde azalmaya neden olmakta; benlik saygısında, sosyal uyumda, ruhsal ve fiziksel sağlıkta olumlu davranış ve gelişmeler görüldüğü anlaşılmaktadır. Sosyal desteğin ruh ve fiziksel sağlığı üzerindeki koruyucu ve önleyici etkisinden dolayı sosyal desteğin tampon etki özelliği vurgulanmaktadır. Ergenlik döneminde ise aile ve arkadaş çevresi önemli bir sosyal destek unsuru olmaktadır. Bu unsurla aracılığıyla alınan sosyal destek ergenlik sorunlarının kolay çözülmesinde ve üstünden gelinmesinin kolaylaşmasında rol oynadığı anlaşılmaktadır. Sosyal desteğin olumlu ve çok yönlü olması bireyin ergenlik dönemini sağlıklı bir şekilde geçirmesini sağlayarak iyi bir birey olmasını etkilemektedir.

1.3.1 Algılanan Sosyal Destek

Algılanan sosyal destek sosyal desteğin sağladığı işlevlerin yani gerçekleşecek sosyal yardımın kişinin kendi algısı doğrultusunda olması olarak tanımlanmaktadır (Procidano 1992). Baştürk (2002) ise algılanan sosyal desteği "Genel olarak algılanan sosyal destek; bireylerin yaşamlarının çeşitli rol alanlarında geliştirdikleri, kendilerine değer verildiği, özen gösterildiği, ihtiyaçları olduğunda

başvurabilecekleri insanların bulunduğu, sahip oldukları ilişkilerde tatmin oldukları inancını işaret eden genel bir kanıdır" şeklinde tanımlamıştır.

İlgili alanyazın incelendiğinde, algılanan sosyal destek ve sosyal destek kavramları ayrımı yapıldığı ve bu iki kavramın birbirinden farklı olduğu sonucu elde edilmiştir. Sosyal destek, kişinin sosyal ihtiyaçlarını diğer insanlarla etkileşim içine girerek karşılanması ve diğerler insanlar tarafından gösterilen davranış ve tutumlar olarak karşımıza çıkarken algılanan sosyal destek ise, bireyin kişisel anlamlar yüklenmesine dayalı öznel bir değerlendirme ve kendine biçtiği değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Algılanan sosyal destek, ihtiyaç halinde sosyal destek kaynaklarının öznel olarak tanımlanması ve ölçülmesidir. Algılanan sosyal destek alınan sosyal desteğe göre psikolojik ve kişilik sağlığı üzerinde daha belirleyici olduğu ortaya konulmuştur (Stokes 1985).

1.3.2.Sosyal Desteğin İşlevleri

Alanyazına bakıldığında sosyal desteği ifade eden dört işlev belirlenmiştir. Bunlar:

- Duygusal (Yakınsal) Destek
- Araçsal Destek
- Bilgisel Destek
- Yaygın Destek'tir.

Banaz (1992) ve Yıldırım (1997)'e göre Duygusal (Yakınsal) Destek, sosyal temel gereksinimler olan; sevgi, şefkat, değer, ilgi, empati, güven ve ait olma gibi ihtiyaçların karşılanmasıdır. Duygusal destek, bireyim toplum ve kişiler tarafından kabul edildiğin ve değer verildiğini göstermektedir. Duygusal destek kavramında sır saklama, sırdaş ilişkisinin önemine vurgu yapılmaktadır. Brown, hayatta karşılaşılan çeşitli olayların, yükümlülüklerin, kayıpların vb. durumların yarattığı stres ile başa çıkmada sır ilişkisinin önemini araştırmıştır. Brown'un yaptığı araştırma sonucunda dostu olmayan insanların gerilimlerde daha fazla etkilendiklerini ve rahatsız olduklarını, benlik değerinin daha düşük olduğu ve psikopatolojik semptomların daha fazla görüldüğü ortaya koymuştur (Ardahan 2006).

Araçsal (Materyal) Destek; parasal yardım, materyal kaynakları, araç gereç yardımı, bakım ve eğitimle ilgili yardımları, maddi nitelikli somut yardımları içeren destek türüdür. Araçsal destek türü; maddi kaynaklı sorunlara çözümünü sağlamakta, aile bireylerini rahatlamasına ve ya boş zaman faaliyetleri için gerekli zamanın yaratılmasına yardımcı olmaktadır. Araçsal destek türünün, günlük yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlaması gerilim ve stresi azaltmaktadır (Kaner 2003). Araçsal desteğin diğer sosyal destek türlerinden ayıran tarafının bireyin sorununu doğrudan onun yerine çözme gibi bir faydasının bulunması olarak belirtilebilir.

Cohen ve Wills (1985)' e göre Bilgisel Destek bireye kişisel ve çevresel sorunlarla ilgili sorunlar ile ilgili olarak bilgi aktarımında ve tavsiyede bulunmak, geri bildirimler, öneri geliştirme, rehberlik ve danışmanlık gibi davranışları içermektedir. Birey üzerinde stres ve kaygıya neden olan olumsuzluklar ile başa çıkmada, tanımlayıcı bilgi vererek sorunun ne olduğuna ilişkin tanımlama ve anlamayı sağlayan biçimi olarak tanımlanmaktadır (Deveci 2011). Birey stres ile karşılaştığında stres yaratan sorunu çözmek için çeşitli çözüm yolları üretebilir. Ancak birey sorun çözümü konusunda başarısız ya da yetersiz kalmış olabilir. Bu durum karşısında, sosyal çevre tarafından bireyin daha önceden kendisinin göremediği çözücü nitelik taşıyan yeni çözüm yolları önerilmesi bilgisel destek kapsamı içeresindedir (Ünsal 1996). Bilgisel desteği, olumsuz bir durum ile karşılaşan bireyin problemi ile ilgilenme, nasıl yardım edileceği hakkında fikir verme, tavsiyelerde bulunma, sorun ile ilgili yeni ve farklı bakış açısı kazandırmak olarak da tanımlanabilir.

Yaygın destek ise Başer (2006) ve Saygın (2008)'e göre boş zamanların gezme, eğlenme, sosyal arkadaşlık, diğer insanlarla zaman geçirme ve paylaşımlarda bulunma vb. bireyin rahatlamasını sağlayan aktiviteler yapması şeklinde tanımlanabilir. Bu destek bireyin dâhil olma duygusunu hissetmesini sağlamaktadır. Dâhil olma duygusu ve başkalarıyla problem hakkında paylaşımlarda bulunmanın rahatlamayı sağladığını ve stresi azalttığı varsayılmaktadır (Tayfur 2011).

Sosyal desteğin çeşitli işlevlerinin yanında aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek bireylerin algıladıkları sosyal desteğin incelenmesi ve

değerlendirilmesi açısından ön plana çıkmaktadır. Yapılan araştırmanın amacı gözetilerek aşağıda aile ve arkadaş desteğine de değinilmiştir.

1.3.3.Aile Sosyal Desteği

Yavuzer (2004)'e göre aile, bireyin sosyalleşmesini sağlayan ilk ve önemli araçtır. Çocuklar diğer insanlarla ilişkiler ilgili iletişim becerilerini, saygı, sevgi, yardımseverlik, hoşgörü, dürüstlük, kabullenme gibi temel değerleri aile yaşamında öğrenirler. Böylece ailede sosyalleşmenin bir takım temel boyutları öğrenilir. Dolayısıyla sosyal desteğin en temel ve önemli kaynağı ailedir. Aileleri tarafından desteklenen çocuklar olumlu bir karakter oluşturmakta ve kültürel değerler ve normları, toplumsal statüler gibi birçok sosyal yapı biçimini kullanıp geliştirmektedirler. Ailelerinden ilgi ve destek gören çocukların arkadaş ilişkilerinde daha başarılı oldukları görülmektedir (Köksal-Akyol ve Salı 2013).

Windle (1991) aile ve arkadaşlardan algılanan destek, depresif belirtiler ve suça yönelik davranışların karşılıklı etkisini araştırmıştır. Bu araştırma 975 ergenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Algılanan aile ve arkadaş desteğinin düşük olması ile depresif belirtiler, suçluluk arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirtilmiştir. Aileden algılanan duygusal desteğin azalması, depresyon ve suça yönelik davranışların görülme sıklığını attırdığı bulgusu elde edilmiştir. Arslan (2009), Demirtaş (2007) ve Wang ve Sound (2008)'in yaptığı araştırmalarda ise lise öğrencilerin dâhil olduğu araştırmalar algılanan aile desteği ile sosyal problem çözme puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu, aile destek düzeyindeki artış göstermesi ile stresle baş etme düzeylerinin arttığını ve akademik başarılarının yükseldiğini ortaya koymaktadır (Traş ve Arslan 2013).

Görüldüğü üzere aile tarafından sağlanan sosyal destek sağlıklı bilişsel ve psikososyal gelişimi olumlu etkilemektedir. Algılanan aile sosyal destek düzeyinin yüksek olması, akademik başarıyı etkilediği, problem çözme becerileri kazandırdığı, üretken ve başarılı bireyler yetişmesini sağladığı, psikiyatrik bozuklukları önlediği söylenebilir.

1.3.4.Arkadaş Sosyal Desteği

Aile desteği dışında sosyal uyumu ve kişilerarası doyumu etkileyen bir diğer faktör de bireyin arkadaşları tarafından sağlanan destektir. Çocukluk, mahalle, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite, iş arkadaşlıkları ve kurulan sosyal etkileşim sosyalleşme açından önem taşımaktadır. Aile içerisinde karşılanamayan ve önemli bir sosyal destek kaynağı olan arkadaşlık ilişkileri; iletişim becerileri, kültürel, toplumsal değer ve normları kullanmayı ve geliştirmeyi, empati kurmayı, insanlara saygı duymayı, duyguları kontrol etmeyi, yeni davranış kazanmayı, sosyal ve duygusal gelişimi sağlayan bir araçtır. Bireylerin belli bir olgunluğa erişmemesi ve sağlıksız psiko-sosyal gelişim arkadaş edinememesine ya da edinmekte zorluk çekmesine neden olmaktadır. Bu açıdan arkadaş ilişkileri olmayan bir kimsenin ruhsal yönden sorunlarında artış görülebilir (Yörükoğlu 1998).

Ergenlik döneminde aileden kopma, özerkleşme ve topluma yakınlaşma süreci yaşamakta olan birey, akranlarına ve arkadaşlarına çok önem vermektedir. Arkadaşlık ilişkileri psikososyal gelişim açısından etkilidir. Bu dönemde arkadaşlık ilişkilerinin öneminin artması, çoğu zaman sosyal destek kaynağı olan ailenin etkisinin azalmasına neden olmaktadır. Ergenlik döneminde aileden uzaklaşan birey akran grupları ve arkadaş çevresi ile zaman geçirmekte ve yaşama ilişkin kriz ve sorunların çözümünde onların desteğini almaktadırlar. Birçok araştırma ve inceleme sonucuna göre; arkadaşlığın hem bir gereksinim hem de aile tarafından karşılanamayan önemli bir sosyal destek kaynağı olduğunu saptanmıştır (Ünsar ve ark 2009). Sağlıklı ve iyi arkadaşlar ilişkilerinin yüksek benlik saygılarıyla bağlantısı olduğu ifade edilmiştir. Aile ve arkadaşların sağladığı sosyal destek benlik saygısını etkilememektedir. Özelikle arkadaş desteğini ergenlik döneminde daha çok önem kazanmaktadır. Arkadaş desteği bireyin yeterli donanıma sahip olmasına ve başarılı hissetmesini sağlayacak becerilerin geliştirilmesine ve sağlıklı benlik saygısının oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. Arkadaş desteği etkili baş etme stratejilerini geliştirme olanağı sunarak arkadaşlardan sosyal destek almayı sağlamaktadır (Turner 1999).

1.4.Evden Kaçan Çocuklar

Türk Dil Kurumu (TDK)'a göre kayıp kelimesi kaybedilen varlık anlamındadır. Kayıp; kaybedilen, yitirilen, nerede olduğu bilinemeyen ve herhangi bir bildirim alınamayan kişi veya nesnedir. Kayıp çocuk ise hangi ortamdan kaybolursa kaybolsun, nerede olduğu ebeveynleri veya yasal temsilcileri tarafından bilinmeyen ve hakkında kayıp ihbarı yapılmış çocuktur. Ülkemizde sosyal hizmet kurumlarından izinsiz ayrılan veya izinli ayrıldığı halde yasal süresi sonunda kuruluşa geri dönmeyen çocuklar da kayıp olarak kabul edilmektedir (Emniyet Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı 2010). Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı'nın 2008 yılında yayınladığı Kayıp Çocuklar Raporu'nda kayıp çocuk ailesinin bilgisi dışında herhangi bir nedenle evden uzaklaşmış, kaçmış, kaçırılmış ve bu nedenlerle hayatı tehlike altında olan, kendisinden haber alınamayan 0-18 yaş grubu çocuk olarak tanımlanmıştır (T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Kayıp Çocuklar Raporu 2008). Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kayıp çocuklar başta olmak üzere çocukların mağdur olduğu sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu 2010 tarihli raporda ise kayıp çocuk 18 yaş altı çocukların ailesinin bilgisi dışında herhangi bir nedenle evden uzaklaşması, kaçması ya da kaçırılması ve bu nedenlerden dolayı da risk altında olmasıdır olarak açıklanmıştır (TBMM 2010).

Kayıp çocuk ailesi veya yasal temsilcisi tarafından nerede olduğu bilinmeyen, kendisinden haber alınamayan çocuktur. Kayıp çocuk kavramı çocuk açısından evden veya yaşadığı yerden kaçması, kaçırılması anlamını taşıyabilmekte iken aile tarafından çocuğun nerede olduğunun bilinmemesi ve haber alınamaması ile kayıp olması söz konusudur.

Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Kayıp Çocuklar Raporuna göre kayıp çocuklar üç grupta incelenmektedir: Kendi rızası ile kaçanlar, rızası dışında kaçırılanlar, istemeden de olsa yoksulluk vb. nedenlerle kaçanlardır (T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Kayıp Çocuklar Raporu 2008)

Çocuğun kendi rızası dışında kaçırılması; yakın akrabalar, yasal temsil hakkı sahibi olmayanlar veya üçüncü başka bir şahıs tarafından çocuğun bedeninden, iş gücünden, çocuğun çevresinin değişmesinden yararlanmak veya başka bir fayda

sağlamak amacıyla çocuğun yaşadığı çevreden alınarak ailesinin veya yasal temsilcisinin bilmediği bir yere, sosyal çevreye götürülmesidir. Çocuklar fuhuş ve seks ticareti, evlat edinmek veya edindirmek, cinayet, organ ticareti, dilendirmek veya uyuşturucu kuryeliği, evlenme vaadi gibi nedenlerle kaçırılabilmektedir. Bunların yanı sıra çocuklar savaşlarda ve terör eylemlerinden kullanılmak için de kaçırıldığı bilinmektedir.

Evden kaçma, çocuğun birlikte yaşadığı aile ortamından çeşitli sebeplerden dolayı kendi isteğiyle ailesinden veya velisinin haberi olmaksızın ayrılma davranışı olarak belirtilebilir. Bu davranış sergilenmesinde çocuğun yaşadığı aile ortamından memnuniyetsizliği, rahatsızlığı söz konusu olabilmektedir.

Kurumdan kaçma, bakım ve koruma tedbir kararı ile kuruma yerleşen çocuğun yaşadıkları kurumdan izinsiz ve habersiz şekilde ayrılmasıdır. Koruma ve tedbir kararı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı bir kuruluşa yerleştirilen çocuğun kısa sürede kuruluşa uyum sağlayamamaktadır. Çocuk, bakım ve koruma altına alınmadan önceki çevresine özlem duyması, kuruluşun çocuğun sosyal, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve bunun neticesinde çocuğun bunları dışarda bulma arzusu gibi nedenler etkili olmaktadır. Koruma ve bakım altına alınan çocukların alındıkları sosyal çevre genellikle çocuğun gelişimine, davranışlarına olumsuz örnek olabilecek özellikler taşımaktadır. Çocuğun içinde bulunduğu yaş aralığı da göz önüne alındığında çocukların olumsuz davranışlarını yeniden şekillendirmek bir anda olmamakta, bu uzun ve planlı bir süreci gerektirmektedir. Özellikle 12-18 yaş aralığında koruma ve bakım tedbiri altına alınan çocuklar kaldıkları kurumdan daha sık kaçabilmektedir.

Tanımlardan anlaşılacağı üzere ülkemizde bir çocuğun kayıp çocuk olarak nitelendirilebilmesi için çocuğa bakmakla yükümlü yasal temsilcileri tarafından kolluk birimlerine çocuğun kayıp olmasıyla ilgili beyanda bulunması gerekmektedir. Kayıp çocuk tanımı çocuğun nerede olduğu bilinmemesinden yola çıkılarak yapılmıştır. Çocuğun kayıp olarak niteleyen ailesi veya yasal temsilcisidir. Çocuğu kayıp olarak belirtilmesinde onu kayıp olarak niteleyen bir birey veya kurumun varlığı söz konusudur. Çocuk ailesi tarafından kayıp kabul edilirken kendisi için bulunduğu, yaşadığı yerden kaçmış veya kaçırılmış olabilir. Tüm bunlar

değerlendirildiğinde kayıp çocukları tanımın altında kendi iradesi ile kaçan çocuklar ve kendi iradesi dışında zorla kaçırılan çocuklar yer aldığı belirtilebilir.

Sosyal medyada, basında yer alan haberlerde ve bireyler tarafından evden kaçan çocuk - kayıp çocuk kavramları birbiri ile sıklıkla karıştırılmaktadır. Evden kaçan çocuklar kayıp çocuk olarak ön plana çıkarak toplumda ki kayıp olma, kaybetme kaygısını arttırmakta bu durum ise dolaylı olarak toplumsal kaygıyı, endişeyi arttırarak toplumsal huzursuzluğa neden olabilmektedir. Evden kaçan çocuklarında kayıp çocuk olarak değerlendirilmesi kayıp çocuk sayısında artışa neden olarak toplumda haklı olarak çocukların kayıp olabileceğine veya kaçırılabileceğine ilişkin kaygıya neden olmaktadır. Bu durumun en temelde nedeninin evden kaçan çocuk- kayıp çocuk ayrımının sağlıklı bir şekilde yapılamaması olduğu düşünülmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) kayıp çocuklar başta olmak üzere çocukların mağdur olduğu sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyon raporunda da bu duruma vurgu yapılarak ailelerin çocukları kaybolduğu zaman ilk şikâyetlerinin hep birilerinin kaçırdığı yönünde olduğu ve koruma altındaki çocukların, sokak çocuklarının % 99'undan daha fazlasının tamamen kendi başına evden kaçan çocuklardan oluştuğunun görüldüğü belirtilmektedir.

1.4.1. Ülkemizdeki Kayıp ve Evden Kaçan Çocuklar

Araştırmanın amacı bağlamında ülkemizdeki sayısal veriler ve mevcut durumun sayısal özelliğinin ne olduğu bu başlık altında irdelenmiştir. Kayıp çocuk sayısının ülkemizde nüfusa oranla fazla olması son yıllarda bu konuya olan ilgiyi arttırmıştır. Bunun nedenleri olarak kayıp çocuk haberlerinin medyada geniş yer bulması, kaybolan ve medyaya yansıyan çocukların uzun süre bulunamaması veya ölü bulunması, tüm bunların neticesinde toplumun kendi çocukları ile kaybolan çocukları özdeşleşmesi yer almaktadır.

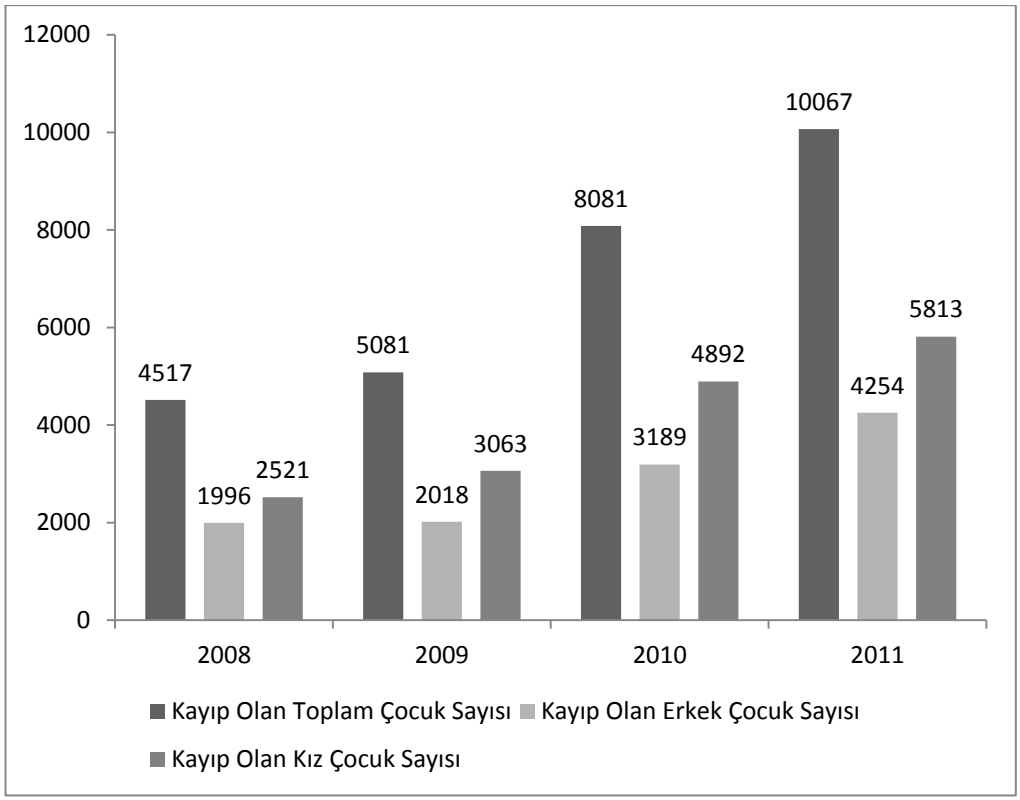
Türkiye'de evden kaçan çocuklara ait istatistiklere en kapsamlı şekilde Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) "Güvenlik birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar" isimli raporundan ulaşılmaktadır. Bu raporda ki verilerin 2007 yılından itibaren Türkiye'nin 81'ilinden manyetik ortamlarda derlendiği belirtilmektedir.

Raporda güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklara ait çeşitli istatistikler ve bilgiler yer almaktadır (TÜİK 2011).

2011 yılına ait istatistiklerin yer aldığı "Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar" isimli raporda kayıp çocuk tanımı "evden veya bulunduğu kurumdan kaçmış halde bulunan çocuk" olarak tanımlanmış ayrıca evden kaçan çocuk tanımı yapılmamıştır. Burada kayıp çocuk tanımının evden kaçan çocukları da kapsayacak şekilde yapıldığı görülmektedir. 2012 aynı isimde yayınlanan raporda ise kayıp çocuk ve evden kaçan çocuk tanımları ayrı ayrı yapıldığı görülmektedir. 2012 ve sonrasında yayınlanan "Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar" isimli raporda çocuğun beyanı esas alınarak "evden kaçtım" beyanının belirtilmesinin ardından çocuk, evden kaçan çocuk olarak istatistiklere geçmektedir. 2011 ve daha önceki yıllarda kayıp çocuk-evden kaçan çocuk tanımının net olarak yer almaması nedeniyle evden kaçan çocuk – kayıp çocuk verilerinin güvenilirliği ve geçerliliğini tartışmak olanaklıdır. Bu durum ayrıca kamu kurum ve kuruluşlarında da bir takım karışıklıklara neden olabilmektedir. Örneğin 14 Aralık 2012 tarihli gazete haberinde dönemin İç İşleri Bakanı İdris Naim Şahin, TÜİK'in 'Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar' adlı raporuna göre 2008-2011 yılları arasında kaybolan çocuk sayısı 27 000'ne ulaştığını yalanladığı belirtilmekte, Şahin'in, kaybolan çocuk sayısının 1 142 olduğunu söylediği aktarılmaktadır (www.t24.com.tr 2012).

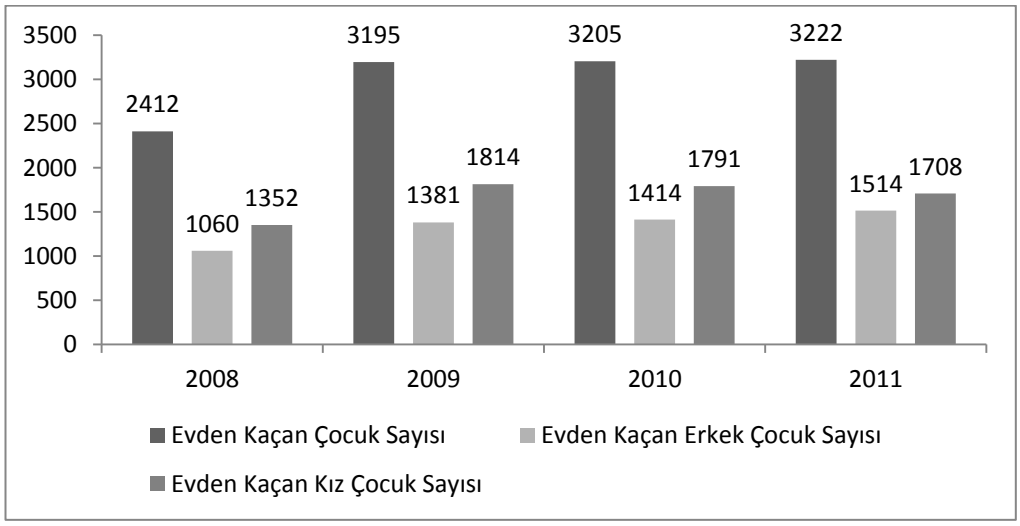
Kayıp çocuklara ilişkin istatistiki verilerin toplanmasında veri ağı ve yöntem sorunu olduğu değerlendirilebilir. Kayıp çocuk, bulunan çocuk, evden kaçan çocuk gibi kavramlar arasında geçişin nasıl yapıldığı, kim tarafından yapıldığı net bir biçimde bilinmemektedir. Özellikler kolluk birimlerinde gerekli değerlendirmenin sağlıklı bir biçimde yapılmaması, çocuğun hemen yasal temsilcisine temsil edilmesi, sosyal incelemenin ve değerlendirmenin gerçekleştirilmemesi de kayıp çocuk, evden kaçan çocuk ve kaçırılan çocuk kavramlarının iç içe geçebilmesine neden olabildiği düşünülmektedir.

Türkiye'de evden kaçan ve kayıp çocuklara ait sayısal veriler TÜİK tarafından şöyle belirtilmiştir:

Şekil 1.1.Yıllara Göre Kayıp Çocuk Sayısı (TÜİK 2011).

TÜİK 2011'e göre 2008 yılında 4 517 çocuk, 2009 yılında 5 081, 2010 yılında 8 081, 2011 yılında ise 10 067 çocuk kaybolduğu belirtilmektedir (Şekil 1.1.).

Şekil 1.2.Evden Kaçan Çocuk Sayıları (TÜİK 2011)

TÜİK 2011'e göre 2008 yılında 2 412, 2009 yılında 3 195, 2010 yılında 3 205, 2011'de 3 222 çocuğun evden kaçtığı belirtilmektedir (Şekil1.2.).

Çizelge 1.1. Evden kaçan ve kayıp çocuklarına ilişkin yıllara göre Türkiye ve Antalya ili için TÜİK verileri.

	Evden Kaçan Çocuk Sayısı			**Kayıp Çocuk Sayısı**		
Yıllar	Antalya	Türkiye	Türkiye'ye Göre %	Antalya	Türkiye	Türkiye'ye Göre %
2011	487	3222	%15,11	1121	10067	%11,14
2010	437	3205	%13,63	881	8081	%10,90
2009	518	3195	%16,21	362	5081	%7,12
2008	529	2412	%21,93	380	4517	%8,41

TÜİK (2011) verilerine göre Antalya ili için gerek evden kaçan çocuk sayısı gerek kayıp çocuk sayısı tüm Türkiye'ye oranla oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum Antalya'nın sosyal kültürel yapısından kaynaklı olabileceği değerlendirilmektedir. Coğrafi konumu ve fiziki, iklimsel ve tarihi kültürel özellikleri nedeni ile dış dünya ile ilişki kurması yüksek bir potansiyele sahip, ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal açıdan sürekli gelişen bir kent olarak Antalya, gelişmenin yanında da bir dizi sorunları da beraberinde taşımaktadır. Antalya çok kültürlü ve diğer illere göre daha karmaşık bir sosyokültürel yapıya sahiptir. Sosyal açıdan Antalya'nın diğer illere oranla daha hareketli ve uyaranların fazla olduğu bir il olduğu belirtilebilir.

Görüldüğü gibi TÜİK (2011)'in sunduğu verilere göre kayıp çocukların sayısı yıllara göre artmakta, kayıp çocuk sorunu ülkemizin önemli bir sorunu haline geldiğine dair önemli işaretler bulunmaktadır. Evden kaçan çocuklar sorununda Antalya sorunun diğer illere göre önemli oranda yaşandığı illerde biri olduğu anlaşılmaktadır. Gerek kayıp çocuk sayısında gerekse evden kaçan çocuk sayısında Türkiye ve Antalya ili için bir önceki yıla göre sürekli bir artış söz konusu olduğu da görülebilmektedir.

1.4.2.Türkiye'de Kayıp Çocuklara İlişkin Yapılan Araştırmalar

Kayıp çocuklar konusunda basında ve sosyal medyada yer alan haberler toplumun çeşitli kesimlerinde kaygı ve endişe uyandırmıştır. Bu durumun neticesinde devletin ilgili birimleri tarafından çeşitli araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan ilki Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Kayıp Çocuklar Raporu'dur. 25 Temmuz 2008'de altı aylık çalışma sonucunda yayınlanan 23 sayfalık Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Kayıp Çocuklar Raporu'nda

çocukların kaybolma nedenleri hakkında 15 maddelik sonuç ve değerlendirmeler şöyle özetlenebilir:

Kayıp çocuklar konusunda yayımlanan raporlarda sayısal farkların bulunduğu ve bu farklılığın SHÇEK bünyesinde kalan çocukların kuruma dönüş yapmayanların istatistiklere dâhil edilmemesi ve kayıp çocuk tanımının açıkca yapılmamış olmasından kaynaklanabileceği belirtilmektedir. Ailenin çocuğuna sevgi ve güven vermesi ve çocukla ilgilenmesi gerektiği bunun için kamu kurum ve kuruluşlarına, sivil toplum örgütlerine, ailelere önemli görevler düştüğü belirtilmektedir. Evden kaçan çocukların ailelerine ulaştırılmasında tren garı, otobüs terminali gibi yerlerde emniyet ve zabıta yetkililerin çalışma yapabileceği önerilmektedir. İdeolojik propaganda ile çocukların evlerini terk etmemeleri için gereken her tür önlem alınması gerektiği, evden kaçan, suça sürüklenen ve bunu alışkanlık haline getiren çocukların ailevi ve sosyo-ekonomik kültürel durumları tespit edilerek; Üniversite görevlileri ve öğrencileri, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü görevlileri ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü görevlileri ile birlikte bu çocuklar ve aileleri üzerinde bilinçlendirme ve destekleme çalışmaları yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye'nin kayıp çocuklar konusunda gelişmiş çoğu ülkeden daha iyi bir konumda bulunduğu, aile danışmanlığı yaygınlaştırılması ve etkin hale getirilmesinin gerekli olduğu belirtilmektedir. Yine raporda belediyelerin daha fazla meslek edindirme kursu açması ve mevcutların sayılarının ve kapasitelerinin arttırılması, aile ve çocuk odaklı hizmetlerin bilimsel veriler ışığında güncellenerek çeşitlendirilmesi, yaygınlaştırılması ve temel insan hakları bağlamında erişilebilir kılınması için kamu ve sivil toplum işbirliği ve güç birliğinin yapılması önerilmektedir.

TBMM'nin Temmuz 2010 tarihli Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu'nda kayıp ve evden kaçan çocuklara ilişkin ayrıntılı bilgiler ve değerlendirmeler yer almaktadır. Rapor ülkemizde kayıp ve evden kaçan çocuklar konusundan geniş kapsamlı bir araştırma olmasından ve değerli bilgiler içermesinden dolayı önemlidir. Raporun beşinci bölümünde kayıp çocuklara ilişkin özetle şu önerilerde bulunulmuştur:

Kayıpların önlenmesinde en önemli koruyucu mekanizma, kayıp çocuk sorunu hakkında kişi ve kurumların farkındalık düzeylerinin arttırılması olduğu

belirtilmektedir. Aileler, koruyucu kuruluşlar ve okul yaşındakiler için okul görevlileri çocuklarda kaçma ve kaybolma açısından risk faktörlerinin ne olduğunu bilmesi gerektiği, yüksek riskli gruplardaki (engelli, küçük yaş, sosyal desteği az, ekonomik açıdan mağdur vb.) çocuklar ile iletişimlerini arttırması gerektiği belirtilmektedir. Göç, çocukların yeni yaşam alanlarına uyumu açısından önemli sosyal, ekonomik, kültürel problemleri birlikte getirdiği bu nedenle çocukların göç sonrası çevreye adaptasyonunun sağlanması açısından SHÇEK ve MEB birlikte çalışmalarda bulunulabileceği ve toplum merkezlerinin ailelere bu konuda destek sağlamasının önemli olduğu, sağlayacak desteğin kaçma/kayıp sorunlarının ortaya çıkmadan önlenmesinde önemli rol oynayacağı vurgulanmaktadır. Aile içi şiddet, ensest, cinsel taciz çocukların kaçmasında önemli sorunlar olduğu, bu tür durumlar hakkında MEB, SHÇEK, Emniyet, Jandarma ve sağlık sektörlerinde çalışanların bu konudaki farkındalığının arttırılması gerektiği, kayıp olayında arkadaş özellikleri önemli olduğu ve arkadaşların çocuğu kaçma konusunda teşvik edebileceği belirtilmektedir. Sağlıklı arkadaşlıkların ise çocuğun kayıp olayından korunmasında da rol oynayabileceği, bu nedenle çocuğun arkadaş çevresi ve özellikleri aileler/ okul ve kurum yetkilileri tarafından iyi bilinmesi gerektiği ve çocuğun arkadaşlarının dikkatle izlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Çocukların kayıp olması ve bulunması ile ilgili faktörler, yaşa, cinsiyete, aile yapısına, yaşanılan bölgeye ve yıllara göre değişiklik gösterdiği, bu nedenle risk faktörleri açısından rutin sistemde tam, eksiksiz, doğru ve güvenilir veri tutulması gerektiği belirtilmekte, bu kayıtların belirli aralıklar ile raporlanmasının ve rapor sonuçlarının ilgili kurumlar ile paylaşılmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Daha sağlıklı veri toplanabilmesi için mevcut sistemdeki değişken sayısı arttırılabileceği, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü verilerinin birleştirilebileceği, tekrarlar özel kodlar ya da işaretler ile belirlenerek tekrarlayan kayıp durumlarında çocukların özel rehabilitasyonu sağlanabileceği belirtilmektedir.

Her iki raporda da çocukların kayıp olmaması ve evden kaçmasını önlemeye yönelik ailenin ve arkadaş çevresinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kayıp çocuklara ilişkin sayısal verilerin ve bu verilerin analizinin nitelikli olmadığı, ilgili kurumlarla nitelikli bir biçimde paylaşılmadığı ve yıllık değerlendirmeler yapılmadığının eksikliğinden bahsedilmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının konu hakkında bilgilendirilmesinin önemli olduğu ve kamu kurum ve kuruluşlarının

yapacağı çalışmalara çocukların kaybolmaması ve evden kaçmaması için gerek duyulduğu belirtilmektedir.

2.GEREÇ ve YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Ailesiyle birlikte yaşarken evden kaçtığını belirten 12- 18 yaş arasındaki çocukların algıladıkları sosyal destek ve sosyodemografik değişkenlerin incelenerek bunların çocukların evden kaçma davranışına olan etkisinin ortaya konulması araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Tipi

Araştırma yöntemlerinden tanımlayıcı araştırma modeli kullanılmıştır. Bu tür araştırmalarda amaç değişkenler arası ilişkileri saptamak ve ana kütleye yönelik tanımlamaları gerçekleştirebilmektir (Kurtuluş 2010). Bu araştırma türünde daha çok nicel yöntemlerle veri toplanır ve bu veriler istatiksel analizlere tabi tutulur. Tanımlayıcı araştırma, olguyu, olayı tanımlamak amaçlı olduğundan, çalışılan sorunun/olgunun ayrıntılarına inmeye çalışılır (Böke 2009).

Bu doğrultuda araştırmanın evreninin demografik özellikleri, kaçma davranışı ile ilgili önemli unsurları ve algıladıkları sosyal destek belirlenmiş ve uygun istatistiki analizler yapılmıştır.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Ailesi ile birlikte yaşarken evden kaçma davranışı sergileyen ve Antalya il sınırları içerisinde bulunan 12-18 yaş arasındaki çocuklar araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın evrenine dair sayısal bilgilere net bir biçimde ulaşılamamaktadır. Bu durumun oluşmasında kayıp çocuk-evden kaçan çocuk ayrımının ve değerlendirilmesinin ilgili birimlerce nitelikli olarak yapılamaması dolayısıyla TÜİK tarafından yayınlanan ilgili istatistiklere de kayıp çocuk evden kaçan çocuk sayısının doğru bir biçimde yansımadığının düşünülmesi rol oynamaktadır.

Anne, baba veya yasal temsilcisinin kayıp müracaatında bulunmasının ardından 1 Mayıs 2013 ve 30 Nisan 2014 tarihleri arasında Antalya il sınırları içinde bulunan ve kayıp işlemlerinin yapılması için Antalya Emniyet Müdürlüğü Çocuk

Şube Müdürlüğü'ne gelen veya getirilen, burada yapılan görüşmeler neticesinde ailesi ile birlikte yaşarken evden kaçtığını belirten 12-18 yaş arasındaki 110 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Zamanının kısıtlı olması, araştırmaya katılmayı kabul eden aile ve çocuk sayısının az olmasından dolayı araştırmada 110 kişiye ulaşılabilmiştir.

2.4. Veri Toplama Tekniği ve Araçları

Araştırmanın amacının yerine getirilebilmesi için şu veri toplama araçları kullanılmıştır:

2.4.1.Görüşme Formu

Görüşme formunda temel demografik ve aile bilgilerinin yanında evden kaçma ve bulunma sürecine ilişkin bilgilerin elde edilmesine yönelik 20 soru yer almaktadır. Görüşme formunda yer alan soruların 9 tanesi çocukların demografik özelliklerini öğrenmeye yönelik, diğer 9 tanesi evden kaçma sürecini daha iyi anlamaya yönelik, 2 tanesi ise çocuğun madde kullanımı ve vücudunda kesik izi olup olmadığını öğrenmeye yöneliktir. Formun içeriğinin oluşturulmasında araştırmacının daha önce evden kaçan çocuklar ile yaptığı mesleki görüşmeler ve alanyazın taraması etkili olmuştur.

2.4.2. Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği

Turner ve ark (1983) tarafından bireylerin sosyal destek algılarını sosyal ilişki unsurlarına göre ölçmek amacıyla geliştirilen Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği'nin Türkiye için geçerliğini ve güvenirlik çalışması Duyan ve ark (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Duyan ve ark (2013)'ün Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği'nin geçerliğini ve güvenirliğini belirlemeyi amaçladığı çalışmada sosyal ilişki unsurları ölçeğinin 1070 ilköğretim öğrencisi üzerinde uygulandığı, uygulama sonucunda ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.81 ve test-tekrar test güvenirliği ise 0.85 olarak bulunduğu, alt boyutlardan aile desteği için Cronbach Alpha değeri 0.74, arkadaş desteği alt boyutu için Cronbach Alpha değeri 0.75 bulunduğu belirtilmektedir.

Ölçeğin arkadaş desteği ve aile desteği alt boyutu bulunmakta ve ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler bireylerin sosyal ilişki unsurlarını ölçmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 15 ile 75 arasında değişmektedir. Maddelerde

belirtilen düşünceye, bireylerden “benim için asla geçerli değil” yanıtından, “benim için tamamıyla geçerli” yanıtına kadar değişkenlik gösteren beş derecede görüş bildirmeleri istenmektedir Sosyal ilişki unsurlarını sosyal destek açısından belirlemeye yönelik maddelerden ikisi olumsuz (7 ve 15) ve on üçü de olumlu anlam taşımaktadır. Olumlu maddeler puanlanırken “Benim için tamamıyla geçerli” yanıtı “5” ile ve “Benim için asla geçerli değil” yanıtı ise “1” ile puanlanmaktadır. Olumsuz maddelerin puanlanmasında da ” Benim için asla geçerli değil” yanıtı “5” ile “Benim için tamamıyla geçerli” yanıtı da “1” ile puanlanmaktadır. İki alt boyuttan edinilen puanların toplanması toplam puanı vermektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin çevrelerinden daha çok sosyal destek aldıklarını düşündüklerini göstermektedir.

Sosyal ilişki unusrları ölçeği 12-18 yaş arasında araştırmanın örneklemini oluşturan 110 çocuğa uygulanmıştır. Uygulama sonucunda ölçeğin geçerliliğine ilişkin şu bulgular elde edilmiştir:

Çizelge 2.1. Uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeği’nin güvenilirlik analizine ait Cronbach's Alpha değeri.

Cronbach's Alpha Değeri	Madde
,738	15

Uygulanan Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği güvenilirlik analizinde Cronbach's Alfa katsayısı 0,738’dir. 0,6O ≤ α < 0,80 aralığında olmasından dolayı ölçek oldukça güvenilirdir yorumu yapılabilir (Cortina 1993).

Çizelge 2.2. Uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinin arkadaş ve aile desteği faktör yüklerinin güvenilirlik analizi sonucu ve Cronbach's Alpha değerleri.

Arkadaş Desteğine Ait Cronbach's Alpha Değeri	Madde Sayısı	Aile Desteğine Ait Cronbach's Alpha Değeri	Madde Sayısı
0,826	9	0,810	6

Ölçekte yer alan faktörlerin güvenilirlik analizine ilişkin bulgular Çizelge 2.2.’de yer almaktadır. Arkadaş ve aile desteğine ilişkin Cronbach’s Alpha değerinin 0,80 ≤ α < 1.00 aralığında olduğu ve yüksek güvenilir aralığında yer aldığı görülmektedir (Cortina 1993).

Çizelge 2.3. Uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinin arkadaş ve aile sosyal destek faktörlerine ait Sample Kolmogorov-Smirnov test sonuçları.

		Arkadaş Desteği	Aile Desteği
Sayı		110	110
Normal Parametre[a,b]	Ortalama	35,96	17,01
	Standart S.	6,65	5,76
En Uç Farklar	Mutlak	0,12	0,11
	Pozitif	0,10	0,11
	Negatif	-0,12	-0,09
Kolmogorov-Smirnov Z		1,26	1,19
Anlamlılık		0,08	0,12

a. Test dağılımı normal. b. Verilerden Hesaplanmıştır

Çizelge 2.3.'de verilerin normal dağılıma uygunluğunu incelemek için yapılan Kolmogorov-Simirnov testine ait bulgular yer almaktadır. Buna göre tabloda yer alan anlamlılık satırındaki değerlerin istatistiksel anlamlılık hesaplamalarında sınır değeri kabul edilen 0,05'den büyük olması incelenen verilerin dağılımlarının normal olduğunu göstermektedir. Yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre eğer arkadaş ve aile desteğine ait bu değerler 0,05'den küçük olsaydı araştırmada parametrik olmayan test yöntemlerini kullanılması zorunlu olacaktı (Canyürek 2005).

2.5. Verilerin Toplanması

Ailesi tarafından kayıp müracaatı yapılan, Antalya il sınırları içinde bulunduktan sonra kayıp işlemleri yapılmak üzere Antalya Çocuk Şube Müdürlüğü'ne gelen veya getirilen ve burada sosyal çalışmacı tarafından yapılan ön görüşmede ailesi ile birlikte yaşarken evden kaçtığını belirten 12-18 yaşındaki çocuklar ile Antalya Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nde bulunan sosyal çalışmacıya ait görüşme odasında görüşülmüştür. Görüşme öncesinde çocuğun velisine araştırmaya ve görüşmeye ilişkin bilgi verilerek çocuğunun araştırmaya katılabileceğinin onayı alınmıştır.

Görüşmede çocuğa yapılan araştırma hakkında bilgi verilerek araştırmaya katılmak istemesi halinde araştırmacı tarafından anlamadığı yerleri ve soruları sorabileceği belirtilerek daha önce hazırlanan ölçek formunu doldurulması istenmiştir. Çocuğun ölçek formunu doldurmasının ardından görüşme formunda yer alan diğer kısımlar çocuğa sorulan sorular verdiği cevaplar neticesinde doldurulmuştur.

Veri toplama sürecinde çocuklara ve ailelerine ilişkin gereken hassasiyet gösterilmiş ve sosyal hizmet etiğine ve müdahale yöntemlerine uygun bir süreç olmasına, gönüllü katılımın sağlanmasına önem gösterilmiştir. Veriler 1 Mayıs 2013 ve 30 Nisan 2014 yılı içerisinde 12 aylık süreçte toplanmıştır.

2.6. Araştırmada Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak kontrol edilmesinin ardından "IBM SPSS 21" programı ile değerlendirilmiştir. Görüşme formundan elde edilen veriler ve ölçek formundan elde edilen veriler istatistiki yöntemlere uygun olarak analiz edinilmiştir. Bu verileri analiz etmek için parametrik testler kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan testler şu şekildedir: Korelasyon analizi, Bağımsız örneklem t testi, Ki-Kare analizi, Bağımlı örneklem t testi.

2.7. Araştırmanın Etiği

Araştırma öncesi 27.02.2013 tarih ve 2013/8 sayılı Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Kararı (Bkz. Ek-D) alınmıştır. Araştırma yapılan Antalya Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nden araştırma için kurum izni (Bkz. Ek-E) alınmıştır. Ayrıca çocuklar ile görüşme yapmadan önce çocuğun velisi bilgilendirilmiştir. Görüşme başlangıcında görüşme yapılan çocuğun araştırmaya katılma isteğinin olup olmadığı göz önünde tutulmuştur.

Araştırmaya katılan çocukların velilerinden araştırma süreci açıklanarak sözlü onamları alınmıştır. Araştırmaya katılan tüm çocuklara araştırmanın amacı, süresi, süreci anlayabilecekleri nitelikte açıklanarak "aydınlatılmış onam" ilkesi, istedikleri zaman araştırmadan ayrılabilecekleri belirtilerek "özerklik" ilkesi, kişisel bilgilerinin mutlaka korunacağı vurgulanarak "gizlilik ve gizliliğin korunması" ilkesi yerine getirilmiştir.

2.8. Araştırmanın Soruları

Araştırmanın temel sorusunu "Evden kaçan 12-18 yaş aralığındaki çocukların algıladıkları sosyal destek, demografik özellikleri ve evden kaçma davranışı arasında bir ilişki var mıdır?" oluşturmaktadır. Bu temel sorunun anlamaya yönelik araştırma grubunun demografik özelliklerinin, aile özelliklerinin ve kaçma davranışına ilişkin çeşitli değişkenlerin tasviri yapılmıştır. Araştırmanın temel sorusunu anlamaya yönelik belirlenen alt soruları ise şu şekildedir:

- Evden kaçan 12-18 yaş aralığındaki çocukların algıladıkları aile ve arkadaş sosyal desteği arasında bir ilişki var mıdır?
- Evden kaçan 12-18 yaş aralığındaki çocukların algıladıkları sosyal destek ile yaşları, en son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı, daha önce kaçma sayısı veya evde yaşayan birey sayısı arasında bir ilişki var mıdır?
- Evden kaçan 12-18 yaş aralığındaki çocukların algıladıkları sosyal destekte cinsiyete göre, çocuğun kaçma davranışı sonrasında yaşadığı ilin sınırları içinde bulunup bulunmamasına göre, çocuğun kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma bulunup bulunmamasına göre, çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izleri (jilet vb.) olup olmamasına göre farklılık var mıdır?
- Evden kaçan 12-18 yaş aralığındaki çocukların daha önce evden kaçma sayısında veya çocuğun en son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısında veya kaçma davranışı sonrasında yaşadığı ilin sınırları içinde bulunup bulunmamasında çocukların cinsiyetine göre farklılık var mıdır?
- Evden kaçan 12-18 yaş arasındaki çocukların yaşında en son evden kaçtığında yaşadığı ilin sınırları içinde bulunup bulunmamasına göre farklılık var mıdır?
- Evden kaçan 12-18 yaş arasındaki çocukların daha önce evden kaçma sayısında çocuğun kaçma davranışı sonrasında yaşadığı ilin sınırları içinde bulunup bulunmamasına göre bir farklılık var mıdır?
- Evden kaçan 12-18 yaş aralığındaki çocukların en son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısında çocuğun kaçma davranışı sonrasında yaşadığı ilin sınırları içinde bulunup bulunmamasına göre veya çocuğun kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma bulunup bulunmamasına göre bir farklılık var mıdır?

2.9. Araştırmanın Sınırlılıkları

Evden kaçan çocukların içinde bulundukları ailenin davranışlarını ve aile ilişkilerini nasıl değerlendirdiklerini saptanması için kullanılan anket, görüşme formu ve cümle tamamlama sorularından oluşan veri toplama araçları ile sınırlıdır. Araştırmada kullanılan ve çocuklara yöneltilen soruların doğru anlaşıldığı kabul edilmektedir.

3. BULGULAR

Bu başlık altında araştırma neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Çizelge 3.1. Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet dağılımı.

Cinsiyet	Sayı	Yüzde (%)
Kız	79	71,8
Erkek	31	28,2
Toplam	110	100,0

Çizelge 3.1.'de görüldüğü gibi araştırmaya dâhil olan 110 çocuğun 79'u (%71,8) kız, 31'i (%28,2) ise erkektir.

Çizelge 3.2. Araştırmaya katılan çocukların yaş dağılımı.

Yaş	Sayı (N)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
12	2	1,8	1,8
13	17	15,5	17,3
14	12	10,9	28,2
15	20	18,2	46,4
16	30	27,3	73,6
17	29	26,3	100,0
Toplam	110	100,0	

Çizelge 3.2.'de görüldüğü üzere araştırmaya dâhil olan çocukların yaş aralığı 12-18 arasında değişmektedir. Çocukların 2'si(%1,8) 12, 17'si (%15,5) 13, 12'si (%10,9) 14, 20'si (%18,2) 15, 30'u (%27,3) 16,29'u (%26,3) 17 yaşındadır. 16 yaşında bulunan çocuk sayısının diğer yaştaki çocuklara oranla daha fazla olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.3. Araştırmaya katılan çocukların öğrenim durumu dağılımı.

Öğrenim Durumu	Sayı	Yüzde (%)
İlköğretim Öğrencisi	34	30,9
Lise Öğrencisi	25	22,7
Lise Terk	34	30,9
İlköğretim Mezunu (Liseye Başlamamış)	2	1,8
Açık Öğretim Lise Öğrencisi	8	7,3
İlköğretim Terk	7	6,4
Toplam	110	100,0

Çizelge 3.3.'de araştırmaya dâhil olan 110 çocuğun 34'ü ilköğretime, 25'i liseye, 8'i açık öğretim liseye devam ettiği görülmektedir. 34 çocuk liseyi, 7 çocuk ilköğretimi terk ederken 2 öğrenci ise ilköğretimden sonra lise eğitimine hiç başlamadığı görülmektedir.

Çizelge 3.4. Araştırmaya katılan çocukların düzenli olarak devam ettiği bir mesleği, işi veya uğraşı durumu.

	Sayı	Yüzde (%)
Çocuğun düzenli devam ettiği bir mesleği var.	3	2,7
Çocuğun yapmaktan hoşlandığı bir uğraşı, hobisi var.	13	11,8
Çocuğun düzenli devam ettiği bir mesleği, işi veya uğraşı yok.	43	39,1
Çocuk düzenli bir şekilde eğitimine devam ediyor.	51	46,4
Toplam	110	%100

Çizelge 3.4.'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 110 çocuğun 43'ü (%39,1) düzenli olarak devam ettiği, bir mesleği, işi veya uğraşı bulunmazken, 16 (%14, 5) çocuğun düzenli devam ettiği bir mesleği veya uğraşı, hobisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. 51 (%46,4) çocuğun ise eğitimine düzenli bir şekilde devam ettiği tespit edilmiştir.

Çizelge 3.5. Araştırmaya katılan çocukların birlikte yaşadığı anne ve babasının yaşlarına ilişkin bulgular.

	Sayı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama
Çocuğun Birlikte Yaşadığı Annesinin Yaşı	108	30,00	55,00	39,8
Çocuğun Birlikte Yaşadığı Babasının Yaşı	99	31,00	60,00	43,9

Çizelge 3.5.'de araştırmaya katılan çocukların anne ve babasının yaşının 30-60 yaş arasında değiştiği görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin yaş ortalamasının 39,8, babalarının yaş ortalamamasının ise 43,9 olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.6. Araştırmaya katılan çocukların anne ve\veya babasının eğitim durumu.

	Anne (Sayı)	Yüzde (%)	Baba (Sayı)	Yüzde (%)
İlkokul Mezunu	76	69,1	68	61,8
Lise Mezunu	16	14,5	12	10,9
Üniversite Mezunu	2	1,8	6	5,5
Okur Yazar Değil	3	2,7	4	3,6
Ortaokul Mezunu	11	10,0	9	8,2
Anne\Baba Vefat Etti	1	,9	8	7,3
Anne\Baba Bilinmiyor	1	,9	3	2,7
Toplam	110	100	110	100

Çizelge 3.6. de görüldüğü gibi araştırmaya dâhil olan çocukların anne-babasının eğitim düzeyi %60'ın üzerinde ilkokul mezunu olduğu saptanmıştır. Lise mezunu anne %14,5, baba %10,9; üniversite mezunu anne %1,8, baba 5,5; okuryazar olmayan anne %2,7, baba 3,6; ortaokul mezunu olan anne %10, baba 8,2'dir.

Çizelge 3.7. Araştırmaya katılan çocukların evinde yaşayan birey sayısı ve çocuğun birlikte yaşadığı bireyler.

	Sayı (N)	Yüzde (%)
Sadece Anne ile	7	6,4
Sadece Baba ile	2	1,8
Anne ve Baba ile	10	9,1
Anne Baba ve Kardeş ile	10	9,1
Anne Baba ve Kardeşler ile	59	53,6
Anne Baba Kardeşler Büyükanne veya Büyükbaba ile	4	3,6
Anne-Baba Kardeşler Büyükanne ve Büyükbaba ile	7	6,4
Anne ve Kardeşler ile	10	9,1
Baba ve Kardeşler ile	1	0,9
Toplam	110	100

Çizelge 3.7'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocukların 7'si sadece anne ile 2'si sadece baba ile birlikte yaşadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların 90'ı en az anne ve babası ile birlikte yaşadığı saptanmıştır.

Çizelge 3.8. Araştırmaya katılan çocukların evinde yaşayan birey sayısı.

Evde Yaşayan Birey Sayısı	Sayı	Yüzde (%)
2	6	5,5
3	21	19,1
4	44	40
5	25	22,7
6	8	7,3
7	1	0,9
8	5	4,5
Toplam	110	100

Çizelge 3.8.'de araştırmaya katılan; 21 çocuğun evinde yaşayan birey sayısının 3, 44 çocuğun evinde yaşayan birey sayısının 4, 25 çocuğun evinde yaşayan birey sayısının 5 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların evinde yaşayan birey sayısının çoğunlukla 3,4 veya 5 olduğu (%81,8) tespit edilmiştir.

Çizelge 3.9. Çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izleri (jilet vb.) olup olmama durumu.

	Sayı	Yüzde (%)
Evet	41	37,3
Hayır	69	62,7
Toplam	110	100

Çizelge 3.9.'de görüldüğü üzere araştırmaya dâhil olan çocuklarda 41'inde (%37,3) kendisi tarafından yapılan bir kesik izi bulunduğu, 69'unda (%62,7) kendisi tarafından yapılan bir kesik izi bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.10. Kayıp müracaatı ve çocuğun bulunma tarihi arasında ki geçen gün sayısı.

Geçen Süre	Sayı	Yüzde (%)
1 gün içinde	57	51,8
2-4 gün içinde	28	25,4
5-10 gün içinde	14	12,6
11-30 gün içinde	5	4,5
30'dan daha fazla gün içinde	6	5,4
Toplam	110	100

Çizelge 3.10.'da araştırmaya dâhil olan çocukların yarısından fazlası (%51,8) kayıp müracaatının ardından 1 günden daha az sürede bulunduğu anlaşılmaktadır. İlk üç gün içinde bulunan çocuk oranı %76,3 olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.11. Evden kaçan çocukların daha önce evden kaçma durumu ve evden kaçma sayısı

	Sayı	Yüzde (%)
Hayır, daha önce evden kaçmadım.	60	54,5
1 kez	14	12,7
2 kez	12	10,9
3 kez	4	3,6
4 kez	1	0,9
5 kez	3	2,7
6 kez	2	1,8
7 kez	5	4,5
8 kez	1	0,9
12 kez	2	1,8
15 kez	6	5,5
Toplam	110	100,0

Çizelge 3.11.'da araştırmaya dâhil olan çocukların 60'ı (%54,5)'i daha önce hiç evden kaçma davranışını sergilememişken 50'si (%45,3) daha önce evden kaçma davranışını en az bir kez sergilediği görülmektedir. Daha önce 15 kez evden kaçan 6, 12 kez evden kaçan 2, 8 kez evden kaçan 1, 7 kez evden kaçan 5, 6 kez evden kaçan 2, 5 kez evden kaçan 3, 4 kez evden kaçan 1, 3 kez evden kaçan 4, 2 kez evden kaçan 12, 1 kez evden kaçan14 çocuk bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.12. Evden kaçan çocukların yaşadığı il sınırları içinde bulunma durumu.

	Sayı	Yüzde (%)
Çocuk yaşadığı il sınırları içerisinde bulundu.	83	75,5
Çocuk yaşadığı il sınırlarının dışında bulundu.	27	24,5
Toplam	110	100,0

Çizelge 3.12.'e göre araştırmaya dâhil olan çocukların 83'ü (%75,5) yaşadığı il sınırları içerisinde bulunduğu, 27'si (%24,5) yaşadığı il sınırlarının dışında bulunmuştur.

Çizelge 3.13. Evden kaçan çocukların kim tarafından bulunduğu.

	Sayı	Yüzde (%)
Polis	43	39,1
Aile	6	5,5
Akrabalar	11	10,0
Çocuğun Arkadaşları	2	1,8
Çocuk Kendisi Eve Döndü.	42	38,2
Çocuk Kendisi Polise Gitti.	6	5,5
Toplam	110	100,0

Çizelge 3.13'de araştırmaya dâhil olan çocukların 43'ü (%39,1) polis tarafından, 6'sı (%5,5) ailesi tarafından, 11'i (%10) akrabaları tarafından, 2'si (%1,8) çocuğun arkadaşları tarafından bulunurken 42 (38,8) çocuğun kendisinin eve döndüğü, 6 (%5,5) çocuğun ise kendisinin polise gittiği sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

Çizelge 3.14. Evden kaçan çocukların evden kaçtığı süre içerisinde vakit geçirdiği kişiler.

	Sayı	Yüzde (%)
Sevgilisi	10	9,1
Yeni Tanıdığı Arkadaşları	5	4,5
Daha Önce Tanıdığı Arkadaşları	69	62,7
Akrabaları	7	6,4
Hiç Kimse	19	17,3
Toplam	110	100,0

Çizelge 3.14'e göre araştırmaya dâhil olan çocukların evden kaçtığı süre içerisinde 10'u (%9,1) sevgilisi, 5'i (%4,5) yeni tanıdığı arkadaşları, 69'u (% 62,7) daha önce tanıdığı arkadaşları, 7'si (% 6,4) akrabaları ile vakit geçirdiğini, 19'u (%17,3) hiç kimse ile vakit geçirmediğini belirttiği anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.15. Araştırmaya dâhil olan çocukların araştırmada uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinde aldıkları puanlara ait bulgular.

	Arkadaş Desteği	Aile Desteği
Sayı	110	110
Ortalama	35,96	17,01
Standart Sapma	6,65	5,76
En Düşük	13	6
En Yüksek	45	30

Çizelge 3.15'de görüldüğü üzere araştırmaya dâhil olan çocukların araştırmada uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinin arkadaş desteği alt boyutundan aldıkları puan 13-45 arasında, aile desteği ise 6-30 arasında değişmektedir. Çocukların arkadaş desteği ortalamasının 35,96 olduğu buna rağmen algılanan aile desteğinin 17,01 olduğu görülmektedir. Arkadaş desteğine ait ortalamanın aile desteğine ait ortalamaya göre daha büyük olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 3.16. Araştırmaya dâhil olan çocukların araştırmada uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinin alt boyutu olan arkadaş desteğinden aldıkları puanlar.

Arkadaş Desteği							
Toplam Puan	Sayı(N)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)	Toplam Puan	Sayı(N)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
13	1	0,9	0,9	34	1	0,9	36,4
14	1	0,9	1,8	35	2	1,8	38,2
24	3	2,7	4,5	36	11	10	48,2
25	2	1,8	6,4	37	6	5,5	53,6
26	5	4,5	10,9	38	11	10	63,6
27	1	0,9	11,8	39	3	2,7	66,4
28	3	2,7	14,5	40	6	5,5	71,8
29	4	3,6	18,2	41	4	3,6	75,5
30	1	0,9	19,1	42	3	2,7	78,2
31	4	3,6	22,7	43	6	5,5	83,6
32	5	4,5	27,3	44	16	14,5	98,2
33	9	8,2	35,5	45	2	1,8	100
				Toplam	110	100	

Çizelge 3.16'de araştırmaya dâhil olan çocukların araştırmada uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinin alt boyutu olan arkadaş desteğinden en yüksek puan

olan 45 puanı alan 2 kişi, 44 puan alan 16 kişi, 43 puan alan 6 kişi olduğu görülmektedir. En düşük puan olan 13 puanı alan 1 kişi, 14 puan alan 1 kişi, 24 puan alan ise 3 kişi tarafından alındığı bulunmuştur.

Çizelge 3.17. Araştırmaya dâhil olan çocukların araştırmada uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinin arkadaş desteği alt boyutunda yer alan sorulara verdikleri cevapları tanımlayıcı istatistikler.

Ölçekteki Soru	Sayı	En Küçük	En Büyük	Ortalama	Standart Sapma
1-Arkadaşlarımla birlikteyken, kendim olabiliyorum ve rahatlayabileceği mi hissediyorum.	110	1,00	5,00	4,20	1,14
2-Birçok arkadaşımla hayatla ilgili konularda ortak bakış açısına sahibim.	110	1,00	5,00	3,86	1,27
3-Beni tanıyanlar, bana güvenir ve saygı duyar.	110	1,00	5,00	4,25	0,94
5-Bir şeyler yapmak için dışarı çıkmak istediğimde, birçok arkadaşımın bunları benimle birlikte yapmaktan hoşlanacağını bilirim.	110	1,00	5,00	4,15	0,97
6-Her şeyimi anlatabileceğim en az bir arkadaşım var.	110	1,00	5,00	3,89	1,38
8-Beni tanıyanlar, yaptığım işte iyi olduğumu bilirler.	110	1,00	5,00	4,05	1,00
9-Bazı arkadaşlarıma kendimi çok yakın hissediyorum.	110	1,00	5,00	4,24	1,02
13-Arkadaşlarım her istediğimde sorunlarım hakkında konuşmak için bana zaman ayırır.	110	1,00	5,00	4,05	1,22
15-Arkadaşlarımla olduğum zamanlarda bile kendimi yalnız hissediyorum	110	1,00	5,00	2,73	1,49

Çizelge 3.17'da araştırmaya katılan çocukların araştırma ölçeğinde kullanılan sosyal destek ilişki unsurları ölçeğinin alt boyutu olan arkadaş desteğine ait sorulara

verdiği cevaplara ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Buna göre ölçeğin arkadaş desteği alt boyutunda yer alan 3. sorusu en yüksek puanı (Ort. 4.25) alırken, 15. sorusu en düşük puanı (Ort. 2.73) almıştır.

Çizelge 3.18. Araştırmaya dâhil olan çocukların araştırmada uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinin alt boyutu olan aile desteğinden aldıkları puanlar.

Aile Desteği							
Toplam Puan	Sayı(N)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)	Toplam Puan	Sayı(N)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
6	3	2,7	2,7	19	4	3,6	71,8
7	2	1,8	4,5	20	5	4,5	76,4
8	2	1,8	6,4	21	5	4,5	80,9
9	2	1,8	8,2	22	1	0,9	81,8
10	7	6,4	14,5	23	1	0,9	82,7
11	3	2,7	17,3	24	4	3,6	86,4
12	4	3,6	20,9	25	3	2,7	89,1
13	14	12,7	33,6	26	4	3,6	92,7
14	3	2,7	36,4	27	3	2,7	95,5
15	5	4,5	40,9	28	2	1,8	97,3
16	3	2,7	43,6	29	2	1,8	99,1
17	5	4,5	48,2	30	1	0,9	100
18	22	20	68,2	Toplam	110	100	

Çizelge 3.18'de görüldüğü üzere araştırmaya dâhil olan çocukların araştırmada uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinin alt boyutu olan aile desteğinden en yüksek puan olan 30 puanı alan 1 kişi, 29 puan alan 2 kişi, 28 puan alan 2 kişi olduğu görülmektedir. En düşük puan olan 6 puanı alan 1 kişi, 7 puan alan 2 kişi, 8 puan alan ise 2 kişi bulunduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 3.19. Araştırmaya dâhil olan çocukların araştırmada uygulanan sosyal ilişki unsurları ölçeğinin aile desteği alt boyutunda yer alan sorulara verdikleri cevapları tanımlayıcı istatistikler.

Ölçekteki Soru	Sayı	En Küçük	En Büyük	Ortalama (Ort.)	Standart Sapma
4-Ne olursa olsun, ihtiyacım olduğunda ailemin yanımda olacağını bilirim.	110	1,00	5,00	3,35	1,41
7-Bazen aileme tamamıyla güvenebileceğim konusunda emin olamıyorum.	110	1,00	5,00	2,95	1,32
10-Ailemdeki insanlar bana güvenir.	110	1,00	5,00	2,37	1,39
11-Ailem değerli bir insan olduğumu düşündüklerini bana hissettirir	110	1,00	5,00	2,65	1,29
12-Ailemdeki insanlar sorunlarıma çözüm bulmamda yardımcı olur.	110	1,00	5,00	2,49	1,26
14-Ailemin her zaman bana destek vereceğini bilirim	110	1,00	5,00	3,08	1,38

Çizelge 3.19'de araştırmaya katılan çocukların araştırma ölçeğinde kullanılan sosyal destek ilişki unsurları ölçeğinin alt boyutu olan aile desteğine ait sorulara verdiği cevaplara ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Buna göre ölçeğin aile desteği alt boyunda yer alan 4. sorusu en yüksek puanı (Ort. 3.35) alırken, 10. sorusu en düşük puanı (Ort. 2.37) almıştır.

Çizelge 3.20. Araştırmaya dahil edilen çocukların algıladıkları arkadaş desteği ve aile desteği arasındaki korelasyon analizine ilişkin bulgular.

		Arkadaş Desteği	Aile Desteği
Arkadaş Desteği	r	1	-,039
	p		,687
	n	110	110

Çizelge 3.20'de araştırmaya dahil edilen çocukların algıladıkları arkadaş desteği ve aile desteği arasındaki korelasyon analizine ilişkin bulgulara aittir. Çizelgede araştırmaya dâhil edilen çocukların algıladıkları aile ve arkadaş sosyal desteği arasında ki korelasyonun bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.21.Araştırmadaki çeşitli değişkenler arasındaki korelasyon analizine ait bulgular.

		Arkadaş Desteği	Aile Desteği	Çocuğun Yaşı	Çocuğun Son Evden Kaçtığında Dışarıda Kaldığı Gün Sayısı	Çocuğun Daha Önce Evden Kaçma Sayısı
Arkadaş Desteği	r	1	-0,039	-0,015	-0,091	0,069
	p		0,344	0,878	0,172	0,236
	n	110	110	110	110	110
Aile Desteği	r	-0,039	1	-0,151	-0,033	-0,087
	p	0,344		0,115	0,366	0,183
	n	110	110	110	110	110
Çocuğun Yaşı	r	-0,015	-0,151	1	**0,286****	**0,193***
	p	0,878	0,115		0,002	0,043
	n	110	110	110	110	110
Çocuğun Son Evden Kaçtığında Dışarıda Kaldığı Gün Sayısı	r	-0,091	-0,033	**0,286****	1	**0,294****
	p	0,172	0,366	0,002		0,001
	n	110	110	110	110	110

Çizelge 3.21.'de araştırmada yer alan çeşitli değişkenler arasındaki korelasyon analizine ait bulgular yer almaktadır. Buna göre araştırmaya dahil edilen çocukların *yaşı* ile "*çocuğun en son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı"* arasında pozitif yönlü zayıf (r= 0,29) ancak istatistiksel açıdan anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır (p<0,05). "*Çocukların yaşı*" ve "*çocuğun daha önce evden kaçma sayıları arasında"* pozitif yönlü zayıf (r=0,19) ancak istatistiksel açıdan anlamlı bir korelasyon olduğu görülmüştür(p<0,05). Son olarak *"çocuğun son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı*" ile "*çocuğun daha önce evden kaçma sayısı*" arasında pozitif yönlü ilişki düzeyi zayıf (r=0,294) ancak istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (p<0,01). Diğer değişkenler arasında istatiksel açıdan anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Çizelge 3.22. Araştırmaya dâhil olan çocukların algıladıkları arkadaş desteğinin çeşitli gruplara göre uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ait bulgular.

	Sayı	Ort.	Standart S.	t	p
Kız	79	35,82	6,72	-0,35	0,73
Erkek	31	36,32	6,57		
Çocuk yaşadığı il sınırlarının içinde bulundu	83	35,52	7,14	-1,52	0,13
Çocuk yaşadığı il sınırlarının dışında bulundu	27	37,33	4,68		
Çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma var.	51	36,18	6,86	0,31	0,76
Çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma yok	59	35,78	6,52		
Çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izleri (jilet vb.) var.	41	36,29	36,29	0,40	0,69
Çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izleri (jilet vb.) yok.	69	35,77	35,77		

Çizelge 3.22.'de araştırmaya katılan çocukların algıladıkları arkadaş desteğinin çeşitli gruplara göre uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Çocukların cinsiyetine göre, çocukların yaşadığı il sınırları içinde bulunup bulunmamasına göre, çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma olup olmamasına göre, çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izlerinin (jilet vb.) bulunup bulunmamasına göre algıladıkları arkadaş desteğinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 3.23.Araştırmaya dâhil olan çocukların algıladıkları aile desteğinin çeşitli gruplara göre uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ait bulgular.

	Sayı	Ort.	Standart Sapma	t	p
Kız	79	16,59	5,61	-0,26	0,796
Erkek	31	16,06	6,08		
Çocuk yaşadığı il sınırlarının içinde bulundu	83	16,93	5,68	-1,21	0,230
Çocuk yaşadığı il sınırlarının dışında bulundu	27	17,26	6,09		
Çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma var.	51	16,08	6,08	-1,59	0,12
Çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma yok	59	17,81	5,39		
Çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izleri (jilet vb.) var.	41	15,66	5,09	-1,92	0,06
Çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izleri (jilet vb.) yok.	69	17,81	6,01		

Çizelge 3.23.'de araştırmaya katılan çocukların algıladıkları aile desteğinin çeşitli gruplara göre uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Çocukların cinsiyetine göre, çocukların yaşadığı il sınırları içinde bulunup bulunmamasına göre, çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma olup olmamasına göre, çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izlerinin (jilet vb.) bulunup bulunmamasına göre algıladıkları arkadaş desteğinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Çizelge 3.24. Araştırmaya katılan çocukların cinsiyeti ve yaşadıkları il sınırı içinde bulunma durumlarının Ki-Kare analizine ilişkin bulgular.

		Çocuk yaşadığı ilde mi bulundu?			
		Çocuk yaşadığı il sınırları içerisinde bulundu.	Çocuk yaşadığı il sınırlarının dışında bulundu.	Süreklilik Düzeltmesi Ki-Kare Değeri	p
Cinsiyet	Kız	62	17	0,87	0,35
	Erkek	21	10		

Çizelge 3.24.'de araştırmaya katılan çocukların cinsiyet yaşadıkları il sınırları içinde bulunma durumlarının Ki-Kare analizine ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre çocukların yaşadığı il sınırları içinde bulunup bulunmama durumları ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Çizelge 3.25. Araştırmaya dâhil olan çocukların çeşitli değişkenlerin cinsiyete göre uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ait bulgular.

		Sayı	Ortalama	Standart S.	t	p
Çocuğun son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı	Kız	79	5,41	9,74	0,87	0,39
	Erkek	31	3,77	6,09		
Çocuğun daha önce evden kaçma sayısı	Kız	79	3,63	4,24	2,42	0,02
	Erkek	31	1,97	2,75		

Çizelge 3.25'de araştırmaya dâhil olan çocukların son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı ve çocuğun daha önce evden kaçma sayısının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini anlamak için uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ait bulgular yer almaktadır. Buna göre çocuğun son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı cinsiyete göre farklılık göstermez iken ($p=0,39$ $p>0,05$), çocuğun daha önce evden kaçma sayısı cinsiyete göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p=0,02$ $p<0,05$). Çizelge 3.24.'de cinsiyete göre çocuğun daha önce evden kaçma sayılarına ilişkin ortalamalara bakıldığında kız çocuklarının daha önce evden kaçma sayısının daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 3.26. Araştırmaya dâhil olan çocukların yaşları ile yaşadıkları ilin sınırı içinde bulunup bulunmamalarına göre uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ait bulgular.

	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Çocuk yaşadığı ilin sınırları içerisinde bulundu.	83	15,16	1,50	-2,49	0,02
Çocuk yaşadığı ilin sınırlarının dışında bulundu.	27	15,85	1,16		

Çizelge 3.26.'de araştırmaya dâhil olan çocukların yaşları ile yaşadıkları ilin sınırları içericisinde bulunup bulunmamasına göre uygulanan bağımsız örneklem t

testinin sonucuna ait bulgular yer almaktadır. Buna göre çocuğun yaşı, çocuğun yaşadığı ilin sınırları içerisinde bulunup bulunmamasına göre farklılık göstermektedir (p=0,02 p<0,05).

Çizelge 3.27.Araştırmaya dâhil olan çocukların daha önce evden kaçma sayısının çeşitli gruplara göre uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ait bulgular.

	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Çocuk yaşadığı il sınırları içerisinde bulundu.	83	3,73	4,38		
				4,67	0,00
Çocuk yaşadığı il sınırlarının dışında bulundu.	27	1,41	0,69		

Çizelge 3.27.'da araştırmaya dâhil olan çocukların daha önce evden kaçma sayısının çocuğun yaşadığı il sınırları içerisinde bulunup bulunmamasına göre uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ait bulgular yer almaktadır. Buna göre çocukların daha önce evden kaçma sayısı çocuğun yaşadığı il sınırları içerisinde bulunup bulunmamasına göre farklılık göstermektedir (p=0,00 p<0,05).

Çizelge 3.28.Araştırmaya dâhil olan çocukların dışarıda kaldığı gün sayısının çeşitli gruplara göre uygulanan bağımsız örneklem t testinin sonucuna ait bulgular.

	Sayı	Ortalama	Standart S.	t	p
Çocuk yaşadığı ilin sınırları içerisinde bulundu.	83	4,63	8,45		
Çocuk yaşadığı ilin sınırlarının dışında bulundu.	27	5,93	10,14	-0,66	0,51
Çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma var.	51	5,33	8,54		
Çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma yok.	59	4,61	9,20	0,43	0,67

Çizelge 3.28.de araştırmaya dâhil olan çocukların dışarıda kaldığı gün sayısının çeşitli gruplara göre uygulanan bağımız örneklem t testinin sonuçlarına ait bulgular yer almaktadır. Buna göre çocukların dışarıda kaldığı gün sayısı çocukların yaşadığı il sınırları içerisinde bulunup bulunmamasına göre veya çocuğun en son

evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma olup olmamasına göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

4.TARTIŞMA

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet özellikleri incelendiğinde araştırmaya katılanların 79'unun (%71,8) kız, 31'inin (%28,2) ise erkek olduğu görülmektedir. TÜİK'in 2013 Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar isimli raporuna bakıldığında Türkiye genelinde evden kaçan çocuklara ait sayısal verilerin araştırmada elde edilen bulgular ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Buna göre evden kaçan kız çocuklarının sayısı erkek çocuklara göre daha fazladır. Araştırmada elde edilen bir başka bulguya göre çocuğun daha önce evden kaçma sayısı cinsiyete göre farklılık göstermektedir ($t=2,42$, $p<0,05$). Kız ve erkek çocukların daha önce evden kaçma sayılarına ait ortalamanın kızlarda 3,63 olduğu erkeklerde ise 1,97 olduğu görülmektedir. Bu durum kız çocuklarının daha fazla evden kaçtığı sonucuna ulaştırmaktadır.

Toplum anlayışlı, sabırlı, sessiz, itaatkâr olmayı kadınlardan bekler. Bu durumun nedeni kız çocuklarına çocukluk döneminden itibaren toplumsal cinsiyet bağlamında bu tür davranışların öğretilerek bunların yapılması kızlardan beklenmesidir (Çamur Duyan 2010). Evden kaçma davranışının sergilenmesi beklenmeyen bir davranış veya itaatkârsızlık örneği olduğu düşünülürse, bu durumun erkek çocuklara oranla kız çocuklarının ailesi için daha fazla olumsuz ve kötü olarak algılanmasının söz konusu olduğu söylenebilir. Kız çocuklarının evden kaçması erkek çocuklarının evden kaçmasına göre daha fazla önem taşıdığı ve aileleri daha fazla endişelendirdiği, kız çocuklarının evden kaçtığı durumlarda daha çabuk kolluk birimlerine müracaat edildiği düşünülebilir.

Toplumuzda kızların dışarıya sık çıkmaları çevre tarafından hoş karşılanmazken, erkeklere göre kızlar evde daha fazla zaman geçirmektedirler. Çocuklukta, ergenlikte ve yetişkinlikte erkeklerin sokağa kahveye ve arkadaşlarının yanına daha rahat ve daha sık çıkabilmektedirler (Büyükşahin-Çevik ve Çelikkaleli 2010). Çocuğun yaşadığı aile ortamının çocuk açısından bunaltıcı olduğu durumlarda erkek çocuklar bu ortamda daha az zaman geçirebilmektedir. Kız çocukları daha fazla göz önünde tutulmakta ve aileden uzaklaşmasına erkeklere göre daha az izin verilmektedir. Kız çocuklarına aile ortamının dışında verilen izinlerde çoğu kez kontrollü bir biçimde olmaktadır. Toplumumuzda erkek çocukların kız çocuklarına

göre daha az aile baskısı ile karşı karşıya kaldıkları, böylelikle dışarıda daha fazla zaman geçirebildikleri ve özgür olabildiği de düşünülebilir. Aksoy ve ark (2008)'in yaptığı çalışmada ergenlerin algıladıkları izleme davranışlarında cinsiyete göre farklılık bulunduğu, kızların erkeklere göre daha fazla izlendiğini belirtilmektedir. Bu açılardan bakıldığında durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle, cinsiyet kültürüyle ilişkilendirilebilir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadının eğitim, ailede içindeki konum ve haklar, çalışma hayatına katılım, siyasi hakların kullanımı, kişisel haklarının kullanımı ve farkındalığı gibi çeşitli sorunlara neden olduğu bilinmektedir. Toplumumuzdaki cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyet kültürü evden kaçan çocuklar konusunda da kendisini hissettirdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Özetle kızların erkeklere göre daha fazla evden kaçmasının arkasında yatan iki neden ile bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Bunlardan birincisi aileler için kız çocuklarının evden kaçması erkek çocuklarına göre daha endişe verici olarak algılanabilmekte ve durum kolluk kuvvetlerine daha fazla ve daha çabuk yansıyabilmektedir. İkincisi ise kız çocuklarının aile baskısına veya aile kontrolüne erkek çocuklarına göre daha fazla maruz kalmaları nedeniyle dışarıda sosyal ve arkadaş çevresiyle geçirdikleri zamanın az olmasına bağlı olarak evden kaçma davranışının sergilenmesi olarak değerlendirilebilir. Kız çocuklarının daha fazla evden kaçması bu grubun insan ticareti, organ ticareti veya uyuşturucu fuhuş gibi risk içeren yaşam durumlarıyla daha fazla kalabileceği sonucuna ulaştırmaktadır.

Çocuğun son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı cinsiyete göre farklılık göstermemektedir ($t=0,87$, $p>0,05$). Bu durum evden kaçan çocukların dışarıda kaldığı gün sayısının erkek ve kız çocukları için benzer olduğuna işaret etmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların yaş özellikleri incelendiğinde 16 yaşında bulunan çocuk sayısının diğer yaştaki çocuklara oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Kaçma davranışı sergileyen ve araştırmaya dâhil olan çocukların 20'si (%18,2) 15, 30'u (%27,3) 16, 26'sı (%23,6) 17, 3'ü (%2,7) 18 yaşındadır. 15,16 ve 17 yaşında kaçma davranışı sergileyen çocukların diğer yaşlara oranla daha fazla kaçma davranışı sergilediği görülmektedir. Zengin (2013)'ün "*Ergenlerde Evden Kaçma Davranışının Sosyo-Demografik Özellikler ve Aile İşlevleri Açısından İncelenmesi*" isimli yaptığı araştırmada da benzer bulguların elde edilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, evden kaçma davranışı, yaş açısından incelendiğinde evden kaçma davranışı gösteren ergenlerin % 44'ünün 15 yaşında olduğu; bunu sırasıyla 16 (%29,7), 17 (%24,8) ve 18 (%2)'in izlediği görülmektedir. Şimşek (2013)'in 40 çocuğun araştırmaya dahil edildiği "*Ergenlik Döneminde Çocukların Evden Kaçma Nedenlerinin İncelenmesi*" isimli araştırmada da evlerini terk eden çocukların yaş ortalamasının 16 olduğu görülmektedir. Evden kaçma davranışının sergilenmesinde 15,16 ve 17 yaşın riskli yaşlar olduğu sonucuna ulaşılabilir. 18 yaşına gelinmesi ile birlikte kaçma davranışına daha az rastlandığı bulgusuna ulaşılsada bu durumun daha çok 18 yaşını dolduran çocukların yasal anlamda çocukluktan çıkarak yetişkin bir birey sayılmasınında etkili olabileceği düşünülebilir. 18 yaşını dolduran bir bireyin evden kaçması veya ailesinin yanından ayrılması yasal sorumluluk anlamında sadece kendisini ilgilendirmektedir.

Yaş ile ilgili bir başka bulgu ise şu şekildedir: Evden kaçan çocuğun yaşı çocuğun yaşadığı ilin sınırları içerisinde bulunup bulunmamasına göre farklılık göstermektedir ($t=-2,49$, $p<0,05$). Yaşadığı ilin sınırları içerisinde bulunan çocukların yaşlarının ortalamaları da değerlendirildiğinde çocukların yaşının artması evden kaçtıklarında yaşadığı il sınırlarının dışına çıkma olasılığını arttırdığı yorumuna ulaştırabilmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların öğrenim durumları incelendiğinde ilköğretime devam eden 34, (%30,9) liseye devam eden 33 (%30), liseyi terk eden 34 (%30,9), ilköğretim mezunu olduktan sonra liseye başlamayan 2 (%1,8), ilköğretimi terk eden ise 7 (%6,4) çocuk olduğu bulgusu elde edilmiştir. Evden kaçan çocukların eğitim düzeylerinin düşük olduğu ve eğitimlerini yarıda bıraktıkları görülmektedir. Evden kaçma davranışı gösteren ergenlerin %30,9'u başladıkları lise eğitimine çeşitli nedenlerden dolayı devam etmemiştir. Araştırmaya dâhil olan çocukların %1,8'i ise ilköğretimi bitirmesinin ardından lise eğitimlerine devam etmemiştir. Her ne kadar çocukların çoğunluğu eğitime devam etse de devam etmeyen ve evden kaçma davranışı sergileyen çocukların sayısı küçümsenecek düzeyde değildir. Bu durum evden kaçma davranışı sergileyen çocukların eğitim hayatlarında da sorun yaşadıklarını veya içinde bulundukları durumun çocukların eğitimlerini de olumsuz etkilediği sonucuna ulaştırabilir. Bugün okullardaki sistem öğrenci sorunlarına çok boyutlu yaklaşılmasını engellemektedir. Okullarda bulunan rehberlik ve danışmanlık

sistemi çoğu kez sorunların çözümünde okul dışına çıkamamakta ve öğrencilerin yaşadıkları sorunları çözmekte yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle ülkemizde henüz uygulamaya geçirilmeyen okul sosyal hizmeti sorunların çözümündeki gerekliliği bir kez daha ön plana çıkmaktadır. Öğrenciyi çevresi ve ailesiyle bütün olarak değerlendiren uygulamalar öngören okul sosyal hizmeti faaliyetlerinin artması pek çok sorunun çözümünde önemli rol oynayabilir (Gelbal ve ark 2010). Okul sosyal hizmetinin ülkemizde faaliyete geçirilmesi okul içinde saptanan ancak kaynağı açısından çözüme ulaştırılamayan bu nedenle genellikle çocukların okullarından uzaklaşmasıyla sonuçlanan sorunların çözümünde etkili olacaktır. Çocukların eğitimine devam etmemesinin nedeninin arkasında yatan etkenler genellikle daha başka birbiriyle ilişkili sorunların ortaya çıkmasında da etkili olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında çocukların eğitime devam etmemesi arkasında yatan problemlerin somut bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Evden kaçan çocukların yaşadıkları sorunların arkasında yatan nedenlerin anlaşılıp çözüme ulaşılmasında okul sosyal hizmet uygulamasının uygulamaya konulması önemlidir. Böylelikle çocukların nitelikli bir eğitim alması sağlanarak ortaya çıkan sosyal sorunlarında çözümünde etkili olunabilir.

Araştırmaya katılan çocukların meslek ve uğraş durumları incelendiği elde edilen verilerde çocukların %39,1'inin hiçbir uğraşı olmadığı, her hangi bir hobiyle uğraşmadıkları dolayısıyla günlük yaşamlarını plansız bir biçimde yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Edginton (2007)'e göre boş zamanı değerlendirme, bileyin yaratıcılığım, keşfetme duygusunu ortaya çıkartma fırsatları sağlayarak değişimi desteklemekte ve kolaylaştırmaktadır. Irby ve Tolman (2002)'ye göre bireyin kendisini ve yetişkinlerin dünyasını tanımaya başladığı ergenlik döneminde boş zaman değerlendirme bireyin zihinsel fiziksel ve sosyal gelişimi ve bu süreçte yaşadığı değişimi desteklemekte ve eğitimli ve sağlıklı birey olabilmede önemli rol oynamaktadır. Ergenliğin gerek duygusal açıdan gerek bilişsel açıdan zorlu bir dönem olması bireylerin bu dönemde ne ile meşgul oldukları davranışlarının şekillenmesi açısından önemlidir. Bu dönemde bireylerin hiçbir uğraşı olmaması onların bu dönemin özelliklerinden kaynaklı aile arkadaş ve sosyal çevreyle sorunlarının artmasında rol oynayacaktır. Evden kaçan çocukların birçoğunun ileriye dönük hayali, planı olamadığı dolayısıyla günlük yaşama tutunmada ve uyumda sorunlar yaşadığı yorumu yapılabilir.

Araştırmaya katılan çocukların anne ve babasının yaşları değerlendirildiğinde araştırmaya dâhil olan çocukların annelerinin yaş ortalamasının 39,8, babalarının yaş ortalamamasının ise 43,9 olduğu görülmektedir. Ailelerin çocuk sahibi olma yaşları açısından düşünüldüğünde genç veya orta yaşta çocuk sahibi olan ailelerinde daha fazla olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu durum ise deneyim sahibi olmayan ailelerin çocukları ile yaşadığı çatışmayı yönlendirmekte zorlandığı düşündürebilir.

Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin anne ve/veya babasının %60'dan fazlasının ilkokul mezunu olduğu, eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Genellikle anne-babanın eğitim düzeyi, mesleklerini, sosyoekonomik düzey ve sosyo-kültürel çevrelerini, konuştukları dili belirlemekte bu da çocuğun zihinsel kapasitesinin belirlenmesinde etkilidir. Anne-babasının eğitim düzeyi düşük, alt sosyo-kültürel bir çevrede büyüyen ve bu nedenle de sınırlı ya da yetersiz bilgilerle yetiştirilmiş bir çocuğun, anne-babasının eğitim düzeyi yüksek olan bir çocuğa göre olay ve olguları algılama ve değerlendirme düzeyi daha düşük ve farklıdır. Genellikle ailelerin sahip oldukları değerler sisteminin ve ekonomik düzeylerinin de düşük olması anne-babanın eğitim düzeyinin düşüklüğüne bağlanılabilir. Bu durumun çocuklara yansıması okul ve toplumsal çevrede olumsuz koşulların oluşmasına ve çeşitli sorunlar yaşanmasına neden olabilmektedir (Zengin 2013). Öter ve Akalın (1993)'ın çocuk suçluluğu ile yaptığı çalışmada ise suça itilmiş çocukların ana babalarının çoğunun eğitimsiz veya eğitimi düşük olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olması ailenin karşılaştıkları problemleri çözme becerisinin düşük olması ile sonuçlanmaktadır. Yavuzer (2001)'in yaptığı araştırmada suçlu çocukların annelerinin % 76,6'sının, babalarında % 40,7'sinin okuma yazma bilmediği saptanmıştır. Anlaşıldığı üzere ailelerin eğitim seviyesinin düşük olması çocukların yaşadığı birçok sosyal sorunun nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Evden kaçan çocukların aileleri ile olan etkileşim ve iletişim düzeyi, sorun çözme becerileri, aile fonksiyonu anne ve babanın eğitim düzeyiyle ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla çocukların evden kaçma davranışı sergilenmesi anne ve babanın eğitim seviyesi ile ilişkili olduğu değerlendirilebilir. Anne ve babanın eğitim seviyesinin yüksek olduğu aileler işlevini sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmekte, yaşanan sorunlar aile içinde çözülebilmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların %81'inden fazlası anne ve babasının bulunduğu bir aile ortamında yaşamaktadır. Bu durum göz önüne alındığında tek ebeveyn ile birlikte yaşayan çocukların evden kaçma sayısının en az anne ve babası ile birlikte yaşayanlara göre yüksek olmadığı dolayısıyla tek ebeveynli olmanın çocukların evde kaçmasında bir risk unsuru olarak görülemeyeceği sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmaya katılan çocukların evinde yaşayan birey sayılarının çoğunlukla 3-4 veya 5 (%81) olduğu, dolayısıyla çocukların birçoğunun kalabalık aile ortamında değil birey sayısının makul görülebileceği evde yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ailenin kalabalık olmaması çocuğun anne babası tarafından daha fazla takip ve gözetimde olmasına neden olduğu düşünülebilir. Bu durumunda anne-baba-çocuk diyaloğunun olumsuz olduğu durumlarda çocuğun dışarıya itecek etkileşimin daha fazla olmasına neden olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmaya dâhil olan çocuklarda %37,3'ünün vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izlerinin (jilet vb.) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum evden kaçan çocukların yaşadığı derin psikolojik sorunlara ve süreçlere işaret etmektedir.

Evden kaçan çocuklar ile ilgili yapılan kayıp müracaatı ve çocuğun bulunması arasında geçen gün sayıları değerlendirildiğinde çocukların %51,8'inin bir gün içerisinde bulundukları görülmektedir. Bu bulgu çocukların evden kaçmalarının daha çok anlık ve çözümü bulunabilecek sorunlara veya tartışmalara dayandığını düşündürmektedir. Bu durumda ailelerin işlevlerini ve becerilerini geliştiren programlar, destekler ve eğitimlerin önemine vurgu yapmaktadır. Aileye verilen önem ve değerin arttıkça çocuk aile çatışmasının azalarak sağlıklı bir aile neticesinde çocukların evden kaçma davranışı sergilemesinin de azalabileceği değerlendirilmektedir. Evden kaçan çocukların içinde bulundukları ergenlik döneminin özellikleri göz önünde tutulduğunda çocukların anlık ve ferdi karar veya tepkilerinin evden kaçma davranışında etkili olduğu düşünülebilir. Bu davranışların plan yapılmadan gerçekleştiği de varsayılabilir. Kaçma davranışı sergileyen çocukların 1 gün içinde tekrar eve dönmesi kaçma davranışını etki eden etmenlerin kaçma davranışını sergileyen birey açısından öneminin ve etkisinin düşüklüğüne işaret ettiği düşünülebilir.

Evden kaçma davranışını sergileyen çocukların ailesinin bilgisi dışında dışarıda geçirdikleri sürenin az olması da çocuğun karşılaşabileceği olumsuzlukları ve riskleri azaltmaktadır. Ailenin bilgisinin dışında geçirilen süre çocuk açısında bir risk unsuru olarak görülebilir.

Çocuğun 1 gün içerisinde bulunmasının altında iki farklı olgu yatabilir. Bunlardan ilki kolluk kuvvetlerinin titiz çalışmalarıdır. Kolluk kuvvetlerinin titiz ve çok yönlü çalışmalarının çocuğun bulunmasında etkili olabileceği söylenebilir. Ancak kayıp müracaatı ve çocuğun bulunma tarihi arasında ki geçen gün sayısına ait elde edilen bulgulara bakıldığında çocukların %23,4'ünün 3'gün içerisinde bulunamadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca çocukların %39,1'inin polis tarafından bulunmasına rağmen %43'den fazlasının kendisinin iradesi ile geriye döndüğü, kaçma davranışına son vererek ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında evden kaçan çocuklar ile ilgili yapılan kayıp işlemleri ve kayıp çocuğu bulma çalışmalarının kapsayıcılığı ve niteliği tartışılabilir. Dışarıda çocukları bekleyen riskler göz önünde tutulduğunda çocukların %23,4'ünün 3'gün içerisinde bulunamaması ise çocuklar açısından oldukça kaygı verici olduğunu düşündürmektedir. Evden kaçma davranışı sergileyen çocuğun bir günü aşan sürede dışarıda kalması bazı olumsuzlukları da beraberinde getirebilmektedir. Çocuğun evden kaçtığı düşünüldüğünde bu durumu öğrenen ve çocuğun iletişimde bulunduğu diğer bireyler tarafından biyolojik, fizyolojik ve cinsel istismarın söz konusu olabileceği değerlendirilebilir. Bu nedenler çocuğun kısa süre içerisinde bulunmasının oldukça önemli olduğuna işaret etmektedir.

Çocukların %54,5'i kaçma davranışını ilk kez gerçekleştirmişken %55'den fazlası evden kaçma davranışını birden fazla kez gerçekleştirmiştir. Evden kaçan çocukların birden daha fazla evden kaçması evden kaçma davranışının sergilenmesine neden olan etkenlerin ortadan kalkmadığına ve sürekliliğine işaret etmektedir. Diğer taraftan kaçma davranışını birden fazla kez tekrarlaması alınan bir önlemin olmadığına, aile dinamiklerinin değişmediğine, sorunun büyüyerek devam ettiğini de göstermektedir. Çocuklar birden fazla evden kaçma davranışı sergilerken sosyal politika ve sosyal hizmet anlamında bir eksikliğe işaret etmektedir. Önleyici, koruyucu ve destekleyici önlemlerin alınmaması aile, çocuk ilişkisinde yaşanan olumsuzlukları ortadan kaldırılamamasına neden olmaktadır. Bu ise kaçma

davranışının arkasında yatan sosyal ve ailesel nedenler etkisini sürdürebilmesine neden olmaktadır. Sorun bu açıdan değerlendirildiğinde aile odaklı çalışmaların aciliyeti ve gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Antalya ilinin turizm odaklı bir bölge olarak çok kültürlü etkileşimlere muhataptır. Böylesi uyaranlarla kız çocuklarının kırılganlığı göz önüne alındığında gençlere ve ailelere yönelik bireysel çalışmaların, grup çalışmalarının önemli olduğu düşünülmüştür.

Çocuğun son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı ile çocuğun daha önce evden kaçma sayısı arasında pozitif yönlü ilişki düzeyi zayıf ($r=0,294$) ancak istatistiksel açıdan anlamlı ($p<0,01$) bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bir başka bulgu ise çocukların daha önce evden kaçma sayısı çocuğun yaşadığı il sınırları içerisinde bulunup bulunmamasına göre farklılık gösterdiği şeklindedir ($t=4,67$, $p<0,01$). Yaşadığı il sınırları içerisinde bulunan çocukların daha önce evden kaçma ortalaması 3,73 iken yaşadığı il sınırlarının dışında bulunan çocukların daha önce evden kaçma ortalaması 1,41 olduğu görülmektedir. Bu bulgular değerlendirildiğinde daha önce evden kaçma davranışını sergileyen çocukların kaçma davranışını tekrar sergilediğinde dışarıda kaldığı süre uzayabilmektedir. Bu yüzden evden kaçma davranışı ilk defa sergilendiğinde yapılacak müdahalelerin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu durum evden daha fazla kaçan çocuğun daha fazla dışarıda kalma eğiliminde olduğu sonucu ile ilişkilendirilebilir. Dışarıyı anlayan, algılayan öğrenen çocuk eskisine göre kaçma davranışını daha rahat sergileyebilmektedir. Çünkü artık ailesinin dışında var olan sosyal hayatı daha iyi öğrenmiştir, kaçma davranışını sergilediğinde nelerle karşılaşabileceğini bilmektedir. Bu durum ise kaçma davranışın çoğu kez birden fazla sergilenmesinde ve yaşanan en ufuk sorunda çocuğun kaçma davranışını tekrar sergilemesinde rol oynadığı belirtilebilir.

Araştırmaya katılan olan çocukların %24,5'inin yaşadıkları il dışında bulunması kaçma davranışının getirebileceği tehlikelere işaret ederken aynı zamanda bu durum çocukları bekleyen tehlikelerinde ne kadar büyük olabileceğini sergilemektedir. Ailesinin bilgisi dışında şehir dışına çıkabilen çocuğu bekleyen tehlikelerde büyük olacaktır. Çocukların yanına bir yetişkin olmadan şehirlerarası ulaşımdan faydalanabilmesi ise ayrıca tartışılmalıdır. Çocukların özellikle uzak yerlere seyahat etmek istediğinde bu seyahati gerçekleştirmek için kullanılan araçtan ailesinden habersiz bir şekilde faydalanmasının önüne geçilmelidir. Aksi halde

çocukların evden kaçarak kayıp olması durumunda ortaya çıkarılması oldukça güçleşecektir. Öyle ki çocukların %23,4'ü 3'gün içerisinde bulunamadığı bulgusu elde edilmiştir. Çocuklardan haber alınmadan geçen her süre çocukların aleyhine olup karşılaşabilecek tehlikeleri arttırmaktadır. Ayrıca tüm bu bulgular değerlendirildiğinde evden kaçma davranışının çocuk ve aile açısından risk içeren önemli bir problem olduğu tekrar anlaşılmaktadır.

Çocukların %39,1'i polis tarafından bulunurken çocukların %38,2'si kendisi evine dönmüştür. Kendisi evine dönen çocuk oranının fazla olması evden kaçma problemi ve arkasında yer alan nedenler ile çalışılması sonucunda bu davranışın önlenebileceğine yaşanan sorunların ortadan kaldırılabileceğine işaret etmektedir. Çocuğun aile tarafından bulunma oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir (%5,5). Bu durum evden kaçan çocuğun bulunmasının güçlüğüne işaret etmektedir. Öyle ki çocukların evden kaçması durumunda ailenin çocuklarını bulamadığı çoğu kez çocuğun kendisinin eve dönmesi veya polis tarafından bulunması söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Yine ailelerin kolluk birimlerine kayıp başvurusunda bulunmasının arkasında çocuklarını kendi imkânları ile bulunmamasının yattığı yorumu da yapılabilir.

Evden kaçan çocuklar kayıp olduğu süre içerisinde daha çok (%62,7) daha önce tanıdı arkadaşları ile vakit geçirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum çocukların kaçtıkları ev ortamında yaşamayı sürdürmek yerine daha önce tanıdıkları arkadaşları ile vakit geçirmeyi tercih ettiklerini göstermesi açısından önemli bir bulgudur.

Araştırmada algılanan sosyal desteğe ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; algılanan arkadaş desteği ortalamasının 35,96 olduğu buna rağmen algılanan aile desteğinin 17,01 olduğu görülmektedir. Arkadaş desteğinin aile desteğine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Algılanan aile desteğinin arkadaş desteğine göre düşük olması evden kaçan çocukların arkadaşlarından daha fazla destek aldığını dolayısıyla arkadaşlarıyla zaman geçirmeyi önemsedikleri düşündürmektedir. Ergenlerin umduğu sosyal desteği ailesinden alamaması birtakım sapma davranışlarında sergilemesine neden olabilmektedir (Bal 2010). Evden kaçan çocuklarda aile desteğinin az olması çocukları dışarıya iterek evden kaçma davranışına yönelttiği ve yine evden kaçma davranışının sergilenmesinde aile desteğinin arkadaş desteğine göre daha az olmasının etkili olduğu yorumu yapılabilir.

Bireyin kişiliğinin oluşmasında aile ilk sosyal yapıdır. Bu yapıda ana babanın çocuğa nasıl davrandığı en önemli olgulardan biridir. Çocuğun yasadığı aile ve ana babasıyla ilişkileri onların tutumları, kişilik gelişimlerini etkileyen önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne babanın çocuğa sevgi göstermesi, özgüvenini kazanabilmesi için çocuklarını desteklemesi gerekmektedir. Özellikle ergenlik döneminde ana baba ya da diğer yetişkinlerin alaycı ve küçük düşürücü tutumları çocuk üzerinde yıkıcı etkilere sahiptir (Sağlam 2007). Greenberg ark (1983)'e göre çocuğun öz saygı düzeyini ve sağlıklı psikososyal gelişimi açısından anne ve baba tarafından verilen sosyal destek oldukça önemlidir. Bu anlamda, aile desteği almadığı düşünülen çocuklar, yüksek risk grubunda yer almaktadırlar (Duyan ve ark 2013). Bireyin gelişimi açısından algılanan aile desteğinin sağlıklı biyopiskososyal gelişim için önemli olduğu görülmektedir. Evden kaçan çocuklarında bu anlamda ailelerinden aldığı sosyal desteğini düşük olması çocuğun dış dünyaya ve arkadaş çevresine yönelmesinde etkili olduğunu düşündürmektedir. Yine durum insan gelişimi açısından ele alındığında bireylerin ilk sosyal desteği aldığı yer ailesidir. Aileden alınan sosyal desteğin az olması ergenlerin ve çocukların kendisini değersiz, sevilmeye layık olmayan biri olarak algılamasına neden olabilir. Desteğe ihtiyaç duyduğunda bunu başka yerlerde veya başka kişilerde arama çabasına girebilir. Bu arayışın bir neticesi olarak çocukların evden kaçma davranışı sergilemesi de olası olarak görülebilir.

Araştırmacılara göre çocuğun varlık merkezi olan aile, değerlerin öğretilmesinde ve kişisel güvenin kazandırılmasında akran grubunun başarısına ulaşamamaktadır (Demir ve ark 2005). Ergenlik döneminde akranlar, ergenlerin yaşamında en az aile kadar önemli bir yere sahip olmaktadırlar. Ergenlerin riskli davranışlar gösteren akranlara sahip olması kendilerinin de ileriki süreçte sapkın davranışlar göstermelerine neden olmaktadır (Uludağlı ve Sayıl 2009). Ergenlik döneminde bireylerin içinde bulundukları arkadaş çevresi bireyin davranışların ve tutumlarının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir.

Arkadaş çevresinden gelebilecek risklere karşı çocuğun korunabilmesi için aile desteğinin fazla olması beklenir. Çünkü aile desteğinin olmaması ailenin çocuğun arkadaş seçiminde ve riskli arkadaş kurmasında bir etken olarak düşünülebilir. Büyükşahin-Çevik ve Atıcı (2008)'in lise 3. sınıf 532 öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerini bazı değişkenlere göre incelediği çalışmasında öğrencilerin

yarısından fazlası ailelerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale ettiği ve arkadaşlık ilişkilerinde erkeklere göre kızların ilişkilerine daha fazla müdahale edildiği bulgularına ulaşılmıştır. Uludağlı ve Sayıl (2009)'ün 429 lise ve üniversite öğrencisi ergen ile yaptığı araştırmada ergenlerin akran ilişkilerini yönetmede ebeveynin olumlu stratejiler kullanması ve ergenin yakın arkadaşlarının olmasının ergeni risk alma davranışlarından koruyabildiği göstertirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ergenin doğru arkadaş seçiminde ailenin rolünün önemli olduğu görülmektedir. İşlevsel, sağlıklı ailelerde çocuğun arkadaşlık kurduğu kişiler gözlemlenirken, irncelenirken sağlıksız, işlevsel ailelerde bu çoğu kez gerçekleşmekten uzaktır. Dolayısıyla sağlıklı, işlevsel ailelerin çocukları arkadaşlık kurduğu kişilere dikkat edilir, kötü arkadaşlara müdahale edilir. Ancak sağlıksız ailelerde bu kontrol mekanizmasının tam olarak işlemediği belirtilebilir. Aileden alınan sosyal desteğin arkadaş ve akran seçiminde etkili olacağı, iyi bir arkadaş ve akran seçiminde aileden alınacak sosyal desteğin önemli etkisinin olduğu sonucuna varılabilir.

Aile ve arkadaş desteği arasında istatiksel anlamda bir ilişki tespit edilmemiştir (r=-0,39). Evden kaçan çocukların algıladıkları aile ve arkadaş desteği arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması arkadaş desteği ve aile desteğinin bir birinden ayrı iki unsur olduğuna işaret etmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre algılanan aile ve arkadaş desteği çocukların cinsiyetine göre, çocukların yaşadığı il sınırları içinde bulunup bulunmamasına göre, çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma olup olmamasına göre, çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izlerinin (jilet vb.) bulunup bulunmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Bu bulgu evden kaçan çocukların arkadaş ve aile desteği açısından ilgili değişkenlerde ortak özelliklere sahip olduğunu düşündürmüştür.

Elde edilen çocukların cinsiyet yaşadıkları il sınırları içinde bulunma durumlarının Ki-Kare analizine ilişkin bulgularda çocukların yaşadığı il sınırları içinde bulunup bulunmama durumları ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu evden kaçan çocukların cinsiyet özelliklerine göre yaşadığı il sınırları içinde bulunup bulunmamalarının değişmediği şeklinde yorumlanabilir.

Çocukların dışarıda kaldığı gün sayısı çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma olup olmamasına göre farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0,05$). Bu durum evden kaçma davranışı öncesinde aile ile tartışmanın çocuğun dışarıda kaldığı süreyi etkilemediğini düşündürmektedir.

Elde edilen bulgular ve tartışma kısmı genel olarak değerlendirildiğinde evden kaçan çocuklar sorunu çocuk refahı ve çocukların sağlıklı gelişimi açısından önemle üstünde durulması gereken bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Sorunun altında aileye ilişkin önemli dinamikler ve özellikler yer almaktadır. Soruna sosyal destek açısından yaklaşıldığında ise aileden algılanan sosyal desteğin önemi ortaya çıkmaktadır. Evden kaçan çocuklar konusunda nitelikli sosyal politika zeminine ve uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yine uygulama ve müdahalede vaka odaklı çalışmamanın, multidisipliner yaklaşımın olmaması, gerekli meslek elamanlarının istihdam edilmemesi, kamusal birlikte ve iş birliğinin olmaması sorunun tekerrür etmesinde önemli etkili olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Araştırmaya dâhil edilen 110 çocuğun %71,8'inin kız, 28,2'sinin erkekdir.
- Araştırmaya katılan çocukların yaşlarının 12-18 arasında değiştiği, 15,16 ve 17 yaşında kaçma davranışı sergileyen çocukların diğer yaşlara oranla daha fazla (%71,8) kaçma davranışı sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya katılan çocuklardan ilköğretime devam eden 34, (%30,9) liseye devam eden 33 (%30), liseyi terk eden 34 (%30,9), ilköğretim mezunu olduktan sonra liseye başlamayan 2 (%1,8), ilköğretimi terk eden ise 7 (%6,4) çocuk bulunmaktadır.
- Araştırmaya dâhil olan çocukların %30,9'unun başladıkları lise eğitimini çeşitli nedenlerden dolayı terk ettiği, %1,8'inin ise ilköğretimi bitirmesinin ardından lise eğitimine devam etmediği bulunmuştur.
- Araştırmaya katılan çocukların %39,1'inin hiçbir uğraşı olmadığı, her hangi bir hobiyle uğraşmadıkları bilgisine ulaşılmıştır.
- Araştırmaya katılan çocukların annelerinin yaş ortalamasının 39,8, babalarının yaş ortalamamasının ise 43,9'dur.
- Araştırmaya dâhil olan çocukların anne-babasının eğitim düzeyi %60'ın üzerinde ilkokul mezunu olduğu saptanmıştır. Lise mezunu anne %14,5, baba %10,9; üniversite mezunu anne %1,8, baba 5,5; okuryazar olmayan anne %2,7, baba 3,6; ortaokul mezunu olan anne %10, baba 8,2 olarak bulunmuştur.
- Araştırmaya katılan çocukların 7'si sadece anne ile 2'si sadece baba ile birlikte yaşamaktadır. Araştırmaya katılan çocukların 90'ı en az anne ve babası ile birlikte yaşadığı saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan; 21 çocuğun evinde yaşayan birey sayısının 3,44 çocuğun evinde yaşayan birey sayısının 4,25 çocuğun evinde yaşayan birey sayısının 5 olduğu saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan çocukların evinde yaşayan birey sayısının çoğunlukla 3,4 veya 5 olduğu (%81,8) görülmüştür.

- Araştırmaya dâhil olan çocuklarda 41'inde (%37,3) kendisi tarafından yapılan bir kesik izi bulunduğu, 69'unda (%62,7) kendisi tarafından yapılan bir kesik izi bulunmadığı tespit edilmiştir.
- Araştırmaya dâhil olan çocukların yarısından fazlası (%51,8) kayıp müracaatının ardından 1 günden daha az sürede bulunduğu anlaşılırken ilk üç gün içinde bulunan çocuk oranının %76,3 olduğu görülmüştür.
- Araştırmaya dâhil olan çocukların 60'ı (%54,5)'i daha önce hiç evden kaçma davranışını sergilemediği, 50'si (%45,3) daha önce evden kaçma davranışını en az bir kez sergilediği saptanmıştır.
- Araştırmaya dâhil olan çocukların 83'ü (%75,5) yaşadığı il sınırları içerisinde bulunduğu, 27'sinin (%24,5) ise yaşadığı il sınırlarının dışında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya dâhil olan çocukların 43'ü (%39,1) polis tarafından, 6'sı (%5,5) ailesi tarafından, 11'i (%10) akrabaları tarafından, 2'si (%1,8) çocuğun arkadaşları tarafından bulunduğu, 42 (38,8) çocuğun kendisinin eve döndüğü, 6 (%5,5) çocuğun ise kendisinin polise gittiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya dâhil olan çocukların evden kaçtığı süre içerisinde 10'u (%9,1) sevgilisi, 5'i (%4,5) yeni tanıdığı arkadaşları, 69'u (% 62,7) daha önce tanıdığı arkadaşları, 7'si (% 6,4) akrabaları ile vakit geçirdiğini belirttiği, 19'unun (%17,3) ise hiç kimse ile vakit geçirmediğini belirttiği bilgisine ulaşılmıştır.
- Araştırmaya dâhil olan çocukların arkadaş desteği ortalamasının 35,96 olduğu buna rağmen algılanan aile desteğinin 17,01 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya dâhil edilen çocukların algıladıkları aile ve arkadaş sosyal desteği arasında korelasyon bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya dahil edilen çocukların yaşı ile çocuğun en son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı arasında pozitif yönlü zayıf ancak istatistiksel açıdan anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan çocukların yaşı ve çocuğun daha önce evden kaçma sayıları arasında pozitif yönlü zayıf ancak istatistiksel açıdan anlamlı bir korelasyon bulunmaktadır.

- Çocuğun son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı ile çocuğun daha önce evden kaçma sayısı arasında pozitif yönlü ilişki düzeyi zayıf ancak istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir
- Çocukların cinsiyetine göre, çocukların yaşadığı il sınırları içinde bulunup bulunmamasına göre, çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma olup olmamasına göre, çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izlerinin (jilet vb.) bulunup bulunmamasına göre algıladıkları arkadaş ve aile desteğinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya katılan çocukların yaşadığı il sınırları içinde bulunup bulunmama durumları ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmamaktadır.
- Çocuğun son evden kaçtığında dışarıda kaldığı gün sayısı cinsiyete göre farklılık göstermemektedir sonucuna ulaşılmıştır.
- Çocuğun daha önce evden kaçma sayısı cinsiyete göre farklılık göstermektedir sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyete göre çocuğun daha önce evden kaçma sayılarına ilişkin ortalamaların kızlarda 3,63 erkeklerde 1,97 olduğu sonucuna varılmıştır.
- Çocukların yaşı, çocuğun yaşadığı ilin sınırları içerisinde bulunup bulunmamasına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Çocukların daha önce evden kaçma sayısı çocuğun yaşadığı il sınırları içerisinde bulunup bulunmamasına göre farklılık göstermektedir
- Çocukların dışarıda kaldığı gün sayısı çocukların yaşadığı il sınırları içerisinde bulunup bulunmamasına göre veya çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma olup olmamasına göre farklılık göstermemektedir

5. 2. Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre sunulabilecek öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Hakkında kayıp müracaatı olan çocukların bulunmasının ardından psikolog, sosyal hizmet uzmanı veya aile danışmanın çocuk ile yapacağı görüşme neticesinde çocuğun evden kaçan çocuk mu, kayıp çocuk mu olduğu belirlenmelidir. İstatistiki kayıt bu değerlendirmeden sonra yapılması evden

kaçan çocuklara ilişkin istatistiki verilerin daha nitelikli toplanıp derlenebilmesi açısından gerekli olduğu belirtilebilir.

- Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüklerinde ve Jandarma Çocuk Merkezlerinde evden kaçan, kayıp olan veya bulunan çocukların ve ailelerinin nitelikli danışmanlık ve psikososyal destek hizmetlerinden faydalanması için gerekli personel istihdamının sağlanması ailelerin ve çocukların sorunların çözümüne yönelik farkındalığını arttıracaktır.
- Evden kaçan çocuklarının bulunmasının ardından psikolog, sosyal hizmet uzmanı veya aile danışmanın yapacağı ilk görüşme neticesinde çocuk ve aileye yönelik aile destek ve aile danışmanlığı sistemleri oluşturulmalı ve harekete geçirilmelidir.
- Evden kaçan çocuklar ile yapılacak bundan sonraki araştırmalarda aile ve aile ilişkileri yönü, anne baba tutumları incelenebilir.
- Okul ortamlarında uygulamaya konulabilecek okul sosyal hizmetinin evden kaçma davranışını önlenmesine ve sorunun baş göstermesinin ardından sorunun çözülmesinde etkili olacaktır.
- Aile ve aile yapısını destekleyici her türlü çalışma ve faaliyetin evden kaçan çocuklar açısından da önemlidir. Aile değerlerini ve aile refahını yükselten politika ve uygulamalar geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011. Türkiye aile yapısı araştırması TAYA, Ankara, s.298.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011. Türkiye'de aile yapısı araştırması, Ankara, 112-67.

Akbaba S, 2008. Ahlak ve gelişimi. Y. Özbay ve S. Erkan (Ed.). Eğitim Psikolojisi, Ankara Pegem Basımevi, s.165-205.

Aksoy AB, Kahraman ÖG, Kılıç Ş, 2008. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn izleme ve destek davranışları, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9 (15), 1-14.

Aksüllü N, Doğan S, 2004. Huzurevinde ve evde yaşayan yaşlılarda algılanan sosyal destek etkenleri ile depresyon arasındaki ilişki. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 5(2), 76-84.

Aktaş Mavili A, 2007. Günümüzde türk ailesi, tüketim eğilimleri, çatışma alanları. Türk Yurdu Dergisi, (233), 41-2.

Aktaş Mavili A, 2013. Ben ve Ailem, Birinci basım, Konya, Atlas Akademi.

Aktepe E, 2011. Ergenlerde Kendine zarar verme davranışı. TAF Preventive Medicine Bulletin, 10 (2), 201-10.

Alikaşifoğlu M, Oya E, 2009. Ergenlerde riskli davranışlar. Turk Pediatri Arşivi, (44), 1-6.

Altınparmak S, Taner Ş, Türk Soyer M, 2012. İzmir/Bornova ilköğretim ikinci kademe devlet okullarındaki ergenlerde yaşam kalitesi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 13(3), 167-73.

Ardahan M, 2006. Sosyal destek ve hemşirelik. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9(2), 68-75.

Arıkan D, Kahriman İ, 2006. Yenidoğan bebeği olan primar ailelerin ailelerinde algıladıkları sosyal desteğin sorun çözme becerilerine etkisi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 5(1), 60-7.

Atkinson R, 1999. Psikolojiye giriş, Arkadaş Yayınları, İstanbul, Çeviren:Yavuz Alogan, s.373.

Avcı M, 2006. Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 21-38.

Bal S, 2010. Çocukların örselenme yaşantıları, ana-baba-ergen ilişki biçimleri ve sosyal destek algısının, kural dışı davranışlara etkisi, Yükseklisans Tezi, Çukurova Üniverstesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

Baron Robert A, Byrne Donn, 1979. Exploring social psychology, Allyn and Bacon Inc., Boston, 170-1

Baştürk D, 2002. Orta öğretim kurumlarındaki öğrencilerde algılanan sosyal desteğin akademik başarıya etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya.

Brown B, 2004. Adolescent's relationships with peer, handbook of adolescent psychology. Ed. R.Lerner & L. Steinberg , 2.Baskı, New York, Wiley Publishing, p.328.

Bilge Zafer A, 2013. Cumhuriyet ile birlikte değişen türk aile yapısı ve kadının durumu. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(24), 121-34.

Bilir Ş, Dabanlı D, 1981. Ergenlijk çağındakinin sosyal gelişimine aile tutumlarının etkisinin araştırılması. Sağlık Dergisi, 55 (4-12), 213-29.

Böke K, 2009. Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, İstanbul, Alfa Yayınevi, 3-32.

Bulut I, 1993. Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Genel Yayın No:74, Ankara, s.13.

Bulut I, 1990. Aile değerlendirme ölçeği (ADÖ) el kitabı, Ankara, Özgüzeliş Matbaası.

Büyükşahin Çevik G, Atıcı M, 2008. Lise 3.sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 35-50.

Büyükşahin Çevik G, Çelikkaleli Ö, 2010. Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(3), 225-40.

Can Y, 2008. Düşük ücret ve çalışma koşullarının işçilerin aileleri ve sosyal çevreyle olan ilişkilerine etkisi. Aile ve Toplum Dergisi, 4(15), 29-42.

Canatan K, Yıldırım E, 2013. Aile ve evlilik türleri, İstanbul Açılım Kitapevi.

Canyürek E, 2000. Parametrik olmayan istatistiksel teknikler, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, s.277.

Certel H, 2003. Din psikolojisi, İkinci baskı, Ankara, Andaç Yayınları, s.167-8.

Cılga İ, 2009. Madde ve madde kullanımı ile mücadelede ulusal politika ve strateji öncelikleri. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 1(20), 7-22.

Clouse B, 2000. Ergenlerde ahlak gelişimi ve cinsellik. çev: Turgay Gündüz, Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9(9), 1-39.

Cortina J, 1993. What is coefficient alpha? examination of theory and applications. Jounrnel of aplied psychology, 78(1), 98-104.

Çakır Y, Palabıyıkoğlu R, 1997. Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenirlik ve geçerlilik çalışması. Kriz Dergisi, 5, 15-24.

Çakmaklı K, 2007. Çocuk ve gençte sosyal gelişim. İstanbul, Yağmur Yayınevi.

Çamur Duyan G, 2010. Yoksulluğun kadınlaşması: Altındağ örneği, Aile ve Toplum Dergisi, 6(21), 19-29.

Çapri B, Çelikkaleli Ö, 2005. İlköğretim birinci kademedeki (7-11 Yaş Grubu) çocukların korunum gelişim düzeylerinin cinsiyet ve sınıf değişkeni açısından incelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 48- 65.

Demir NÖ, Baran AG, Ulusoy D, 2005. Türkiye'de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: Ankara örneklemi. Bilig, 32: 83-85.

Demirkan S, 2006. Türk ailesinin korunması ve güçlendirilmesinde sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin önemi. Aile ve Toplum Dergisi, 3(9), 91-6.

Derman O, 2008. Ergenlerde psiko-sosyal gelişim. Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi, İstanbul, 63, s.19-21. Erişim tarihi, 05 Haziran 2013. Erişim adresi, http://www.ctf.edu.tr/stek/pdfs/63/6302.pdf

Deveci F, 2011. Ergenlerde karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yüksek lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Ana Bilim Dalı, Adana.

Dilek H, Aksoy AB, 2013. Ergenlerin benlik saygısı ile anne-babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 3(14) , 95-109.

Doğan M, Ceyhan E, 2008. Genel lise öğrencilerinin aile işlevlerinin ve denetim odaklarının incelenmesi. Toplum ve Aile Dergisi, 4(15), 67-82.

Dökmen Ü, 2011. Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati. 46. Baskı İstanbul, Remzi Kitapevi, s.103.

Dönmezer İ, 2001. Ailede iletişim ve etkileşim, Üçüncü baskı, İstanbul, Sistem Yayınları.

Duyan V, 2010. Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri, Ankara, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, s. 262-85

Duyan V, Gelbal S, Var E, 2013. Sosyal ilişki unsurları ölçeğinin türkçeye uyarlama çalışması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi H. U. Journal of Education, (44), 159-69.

Dündar ÖZ, 2012. Değişen ve değiş(e)meyen yönleriyle aile: yapısı, türleri, işlevleri, In: Değişen Toplumda Değişen Aile, Ed. Adak N, Birinci baskı, Ankara, Siyasal Kitapevi, s. 49.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 1997. UNFPA and UNICEF Action for adolescent health: towards a common agenda, 14. Erişim tarihi, 24 Haziran 2013. Erişim adresi, http://whqlibdoc.who.int/hq/1997/WHO_FRH_ADH_97.9.pdf

Düzgün Ş, 2006. Eğitim sürecinde ana-babaların çocuklarına olan etkileri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(2), 225-38.

Edginton CR, 2007. Th|e world leisure organization: promoting social. cultural and economic trasformation, Licere, Belo Horizonte, s10.

Eker D, Arkar H, Yaldız H, 2001. Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçegi'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. Türk Psikiyatri Dergisi, 12(1), 17-25.

Ekinci H, Ekici S, 2003. İşletmelerde örgütsel stres yönetim stratejisi olarak sosyal desteğin rolüne ilişkin görgül bir araştırma. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27(1), 109-20.

Emniyet Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı, 2010. Emniyet Genel Müdürlüğü Kayıp Çocuk Rehberi. Ankara, Asayiş Dairesi Başkanlığı Yayın No:11.

Eşsizoğlu A, 2012. Aile ilgili temel kavramlar, In: Aile Yapısı ve İlişkileri, Ed: Yenilmez Ç, birinci baskı, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2542 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1513, s.14.

Farberow N, 1980. The many faces of suicide New York, McGraw-Hill Book Co.

Flannery D, 2006. Violence and mental health in everyday life. Lanham, MD, USA: AltaMira Press, s.103.

Gander M, Gandiner H, 2007. Çocuk ve ergen gelişimi, Ankara: İmge Kitapevi, 2007.

Gelbal S, Duyan V, Sevin, Ç, Erbay E, 2010. Lise öğrencilerinin sosyo-demografi özellikleri ve sosyal destek durumları ile benlik saygı düzeyleri arasındaki ilişki. Toplum ve Sosyal Hizmet, 21(2), 7-18.

Gökler I, 2007. Çocuk ve ergenler için sosyal destek değerlendirme ölçeği türkçe formunun uyarlama çalışması: faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi,14(2), 90-9.

Gül KS, Güneş İD, 2009. Ergenlik dönemi sorunları ve şiddet. Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1), 79-101.

Günindi Y, Songül Y, 2011. Aile Kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, (31), 349-61.

Gürakar L, 1991. İntihar ve aile işlevselliği. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu , Ankara.

Güral B, 2009. Türkiye'de çocuk suçluluğu ve nedenleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmalar Anabilim Dalı,Ankara.

Hortaçsu N, 2003. Çocuklukta ilişkiler. Ankara, İmge Kitabevi.

Irby M, Tolnian J, 2002. Reihinking leisure time: Expanding opportunîties for young people and commumües. Washington.D.C.,The Fonun for Youth Lıvestiient.

Işıloğlu B, 2006. Anksiyete ve depresyon ve depresyon tanısı ile izlenen evli kadınlarda aile içi şiddetin sosyodemografik faktörler, çift uyumu ve hastalıkla ilişkisi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof.Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi Uzmanlık Tezi, İstanbul.

Kaner S, 2003. Aile destek ölçeği: faktör yapısı, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 4(1), 57-72.

Kargı E, Akman B, 2007. Üniversite gençlerin bakış açısıyla aile içi sorunlar. Toplum ve Sosyl Hizmet Dergisi, 18(1), 31-8.

TBMM, 2010. Kayıp çocuklar başta olmak üzere çocukların mağdur olduğu sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyon raporu, Ankara.

Kaziasty K, 2005. Social support and traumatic stres. The National Center For Post Traumatic Stres Disorder Research Quarterly, 16 (2), 1-8.

Kır İ, 2011. Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (36), 381-404.

Kıran EB, 2003. Akran baskı düzeylerine ve cinsiyetlerine göre öğrencilerin risk alma davranışı ve okul başarılarının incelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(20), 17-26.

Kocahan S, Akıllıoğlu K, Babar Melik E, Melik E, 2010. Beyin ve davranışlar üzerine sosyal çevrenin etkileri. İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi, 73(4), 108-12.

Kocayörük E, 2010. Ergen gelişiminde aile işlevleri ve baba katılımı. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4 (33), 37-45.

Koç M, 2004 Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve özellikleri. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(17), 231-56.

Kozacıoğlu G, Gördürür H, 1995. Bireyden topluma ruh sağlığı. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.

Köknel Ö, 1970. Türk toplumunda bugünün gençliği. Bozak Matbaası, İstanbul, 1970; s.30.

Köksal Akyol A, Salı G., 2013. Yatılı ve gündüzlü okuyan çocukların benlik kavramlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 21(4), 1377-98.

Kulaksızoğlu A, 2000. Ergenlik psikolojisi. 3. basım, İstanbul, Remzi Yayınları, s.40-1

Kulaksızoğlu A, 2011. Ergenlik Psikolojisi. Ankara, Remzi Kitabevi.

Kurtuluş K, 2010. Araştırma yöntemleri, İstanbul, Türkmen Kitabevi.

Nirun N, 1994. Sistematik sosyoloji yönünden aile ve kültür. Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Öter A, 2005. Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Antalya örneği). Yükseklisans Tezi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.

Öter G, Akalin N, 1992 Baskapı cezaevindeki tutuklu çocuklarin psiko- sosyal, sosyo-kültürel, ekonomik ve kriminolojik özellikleri, Adliye ve Çocuk Suçlulugu Sempozyumu, İstanbul, s.115, 26-28 Ekim 1992.

Özgür Sayar Ö, 2006. Yetiştirme yurtlarında akran şiddeti. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 17(1): 113-32.

Özgüven İE, 2000. Evlilik ve aile terapisi.Birinci baskı, Ankara, Pdrem Yayınları, s.344.

Özmen F, Kubanç Y, 2013. Liselerde madde bağımlılığı – mevcut durum ve önerilere ilişkin okul müdürleri ve öğretmenlerin bakış açıları, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(3), 357-82.

Procidano ME, 1992. The nature of perceived social support: findings of meta- analitic studies. C. D. Spielberger, Advances in Personality Assessment, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1-27.

Sağlam S, 2007. Lise öğrencilerinin ana-baba iletişimi sosyal destek ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri ABD, Erzurum.

Salim M, 2011. Geçmişten günümüze türkiye'de çocuk koruma politikaları ve sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu. Yükseklisans Tezi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Esntitüsü, Isparta.

Senemoğlu N, 2002. Gelişim öğrenme ve öğretim. Ankara, Gazi Kitapevi, s.6-21.

Serim B, Varol Taş F, Güvenir T, 2009. Ergenlerde kendine zarar verme davranışı. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 16(1), 51-8.

Set T, Dağdeviren N, Aktürk Z, 2006. Ergenlerde cinsellik. Genel Tıp Dergisi, 16(3), 137-41.

Siyez DM, Aysan F, 2007. Ergenlerde görülen problem davranışın psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(1), 145 -71.

Siyez D, Palabıyık A, 2009. Günebakan madde bağımlılığını önleme eğitim programının lise öğrencilerinin madde kullanım sıklığı, uyuşturucu maddeler hakkındaki bilgi düzeyleri ve yanlış inanışları ile madde reddetme becerileri üzerindeki etkisi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8(28), 56-67.

Sorias EO, 1988. Sosyal destek kavramı, Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 27(1), 353-57.

Steiner H, Feldman S, 2008. Genel prensipler ve özel problemler (Editör: Hans Steiner) Okul Öncesi Çocuklarının Terapisi İçinde,Edt: Yalom İ, İstanbul: Prestij yayınları, s.22.

Stokes JP, 1985. The relation of social network and individual difference variables to loneliness. Journal of Personality and Social Psychology, 48 (4), 981–90.

Şatıroğlu H, 2008. Adolesan cinselliği. Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi, s.41-6, İstanbul. Erişim tarihi, 05 Haziran 2013. Erişim adresi, http://www.ctf.edu.tr/stek/pdfs/63/6306.pdf

Şentürk Ü, 2012. Parçalanmış aile çocuklarının eğitimdeki başarı/başarısızlık durumu (Malatya örneği 2006). Sosyal Politika Çalışmaları, 12(7), 105.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010. Türkiye'de aile değerleri araştırması, Ankara.

T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, 2008. Kayıp çocuklar raporu, Erişim Tarihi 7 Nisan 2013. Erişim adresi, http://www.ihb.gov.tr/Raporlar.aspx.

Tayfur C, 2011. sağlık yüksekokulu öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin akademik başarılarına etkisi, Yükseklisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Öğretimi Anabilim Dalı, İstanbul, 14.

Terzi Ş, 2008. Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3 (29), 1-9.

Totan T, Yöndem ZD, 2007. Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. Ege Eğitim Dergisi, 8(2), 53-68.

Traş Z, Arslan E, 2013. Ergenlerde sosyal yetkinliğin, algılanan sosyal destek açısından incelenmesi, İlköğretim Online Dergisi, 4(12), 1133- 41.

Turner G, 1999. Peer support and young peoplers health. Journal of Adolescence, (22), 567-575.

Turner RJ, Frankel BG, Levin DM, 1983. Social support: conceptualization, measurement, and implications for mental health. In: J. R. Greeley, Ed. Research in community and mental health , Greenvich, CT: JAI Press.s: 67-111.

TÜİK, 2011. Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklar, Erişim Tarihi 25 Mayıs 2014. Erişim adresi, http://xa.yimg.com/kq/groups/18581772/2077577554/name/TUIK+RAPORU+2011.pdf

TÜİK, 2013 Yaşam Memnuniyeti Araştırması , Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2014 Eişim Adresi: http://www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=15 2012.

TÜİK, 2013. Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklar. Erişim Tarihi:25 Kasım 2014. Erişim adresi http://www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=46

Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM). Türkiye Uyuşturucu Raporu 2012. Ankara, 2012.

Türküm SA, Balkaya A, ve Balkaya A, 2005. Akılcı olmayan inanç ölçeğinin lise öğrencilerine uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 23(3), 77-83.

Uludağlı N, Sayıl M, 2009. Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışı: ebeveyn ve akranların rolü. Türk Psikoloji Yazıları, 12(223), 14-24.

Uysal N, 1996. Anaokuluna giden 5-6 yaş grubu çocukların yaratıcı drama çalışmalarının sosyal gelişim alanına olan etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Üçüncü Milli Sosyal Hizmetler Konferansı Raporu. Türkiye'de Sosyal Değisme ve Sosyal Hizmetler. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1968.

Ünal V, 2013. Geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde boşanma sorunu ve din. Uluslararası Sosyal Arastırmalar Dergisi,6(26), 588-602.

Ünsal P, 1996. Bir İş ortamında algılanan sosyal destegin işlevlerine , kaynaklarına, cinsiyet ve mesleğe göre incelenişi, In: Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı, Ed: Prof Dr. Güler Okman Fişek, Birinci Baskı, İstanbul, Bogaziçi Üniversitesi, Türk Psikologlar Dernegi, 315-25.

Ünsar S, Sadırlı SK, Demir M, Zafer R, Erol Ö, 2009. Üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri ve etkileyen etmenler. DEUHYO Dergisi, 1, 17-29.

Windmiller M, 1995. Ahlak gelisimi ve ahlaki davranış. Edt: J.F. Adams, Ergenligi Anlamak, (Çev. Demet Öngen) B. Onur (Ed.). Ankara, İmge Yayınevi, s.49-80.

Yapıcı Ş, 2010. Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 5(4), 1545-570.

Yavuz S, Özmete E, 2012. Türkiye'de genç bireyler ve ebeveynleri arasında yaşanan sorunların "aile yapısı araştırması" sonuçlarına göre değerlendirilmesi. Sosyal Politika Çalışmaları, 9-27.

Yavuzer H, 1998. Çocuk psikolojisi, 16. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 277-83.

Yavuzer H, 2007. Çocuk psikolojisi, İstanbul, Remzi Kitapevi.

Yavuzer H, 2001. Çocuk ve suç, Remzi Kitabevi, 10.Basım, s.150.

Yazgan-İnanç B, Bilgin M, Kılıç-Atıcı M, 2004. Gelişim psikolojisi: çocuk ve ergen gelişimi. Adana, Nobel Kitabevi.

Yekeler B, 2010. Malatya'da kırsal bir bölgede ergenlik dönemindeki gençlere yönelik şiddet ve etkileyen faktörler. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Yüksek lisans Tezi, Malatya, 12.

Yıldırım İ, 1997. Algılanan sosyal desteği ölçeğinin geliştirilmesi güvenirliği ve geçerliği. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 81-7.

Yıldırım İ, 2006. Akademik başarının yordayıcısı olarak gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, 258-267.

Yörükoğlu A, 1998. Çocuk ruh sağlığı. Ankara, Özgür Yayınları.

Windle M,1991. Temperament and social support in sdolescence: interrelations with depressive symptoms and delinguent behaviors. Journal of Youth and Adolescence, 21(1), 1–21.

www.t24.com.tr, 7 Şubat 2014. http://t24.com.tr/: http://t24.com.tr/haber/kayip-cocuk-sayisi-27-bin-degil-bin-142,219620.

www.yeşilay.org: http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimliliklarla-mucadele/item/285-madde-bagimliligi/285-madde-bagimliligi.html Erişim Tarihi:13 Nisan 2014.

Zengin LE. Ergenlerde evden kaçma davranışının sosyo-demografik özellikler ve aile işlevleri açısından incelenmesi. T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi Ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi Ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Tezi, İzmir,2013.

9. EKLER

EK-A: Görüşme Formu

Görüşme Formu

1.	Cinsiyet	Kız ☐	Erkek☐
2.	Yaş		
3.	Öğrenim Durumu	İlköğretim Öğrencisi: 6☐-7☐-8☐	
		Lise Öğrencisi: 9☐-10☐-11☐ - 12☐	
		Lise Terk: 9☐-10☐-11☐ - 12☐	
		İlköğretim Mezunu: ☐	
		Açık Öğretim Lisesi Öğrencisi: 9☐-10☐-11☐ - 12☐	
		İlköğretim Mezunu: ☐	
4.	Çocuğun birlikte yaşadığı	Annesinin yaşı..... Babasının yaşı.....	
5.	Anne Babanın Eğitim durumu	Anne..... Baba.....	
6.	Çocuğun düzenli olarak devam ettiği bir mesleği, işi veya uğraşı var mı?	☐a)Çocuğun düzenli devam ettiği bir mesleği var. ☐b)Çocuğun yapmaktan hoşlandığı bir uğraşı, hobisi var. ☐c)Çocuğun düzenli devam ettiği bir mesleği, işi veya uğraşı yok. ☐d)Çocuk düzenli bir şekilde eğitimine devam ediyor.	
7.	Çocuk kiminle birlikte yaşamakta?	☐Anne ☐Baba ☐Kendinden büyük kardeş ☐Kedinden küçük kardeş ☐Dede ☐Anneanne veya Babaanne ☐Üvey anne ☐Üvey baba ☐Üvey Kardeş ☐Akraba	
8.	Evde Yaşayan Toplam Birey Sayısı	.....	
9.	Çocuğun Öz Anne Ve Öz Babasının Durumu:	☐a)Çocuğun anne ve babası hala birlikteler ve aynı evde yaşıyorlar. ☐b)Çocuğun anne ve babası hala birlikteler ve farklı evde yaşıyorlar. ☐c)Çocuğun anne ve babası boşanmıştır. ☐d)Çocuğun anne ve babası boşanmış ancak aynı evde yaşıyorlar. ☐e)Anne vefat etti. ☐f)Baba vefat etti. ☐g)Anne ve baba vefat etti. ☐h)Çocuk öz annesini veya öz babasını bilmiyor. ☐I)Diğer.....	
10.	Kayıp Müracaatı Ve Çocuğun Bulunma Tarihi Arasında Ki Geçen Süre Kaç Gün?	..... gün	
11.	Çocuk kaçma davranışını daha önce yaptı mı? Yaptı ise kaç defa?	Hayır: ☐ Evet: ☐ ..... İlk Kaçma Davranışı:.....	
12.	Çocuğun son evden kaçtığında dışarıda kaldığı süre ne kadar?	.....gün	

13.	Çocuk yaşadığı ilde mi bulundu?	☐ a)Çocuk yaşadığı il sınırları içerisinde bulundu. ☐ b)Çocuk yaşadığı il sınırlarının dışında bulundu.
14.	Çocuk kim tarafından bulundu?	☐Polis ☐Aile ☐Komşu ☐Akrabalar ☐Çocuğun ☐Arkadaşları ☐Jandarma ☐Çocuk kendisi eve döndü. ☐Çocuk kendisi polise gitti.
15.	Çocuğun en son evden kaçma davranışının hemen öncesinde ailesi ile yaşadığı bir tartışma var mı?	Evet ☐ Hayır ☐
16.	Çocuk evden kaçtığı süreç içerisinde kimlerle vakit geçirdi?	☐Sevgilisi ☐Daha önce tanıdığı Arkadaşları ☐Yeni Tanıdığı Arkadaşları ☐Akrabaları ☐Tanımadığı diğer kişiler ☐Hiç Kimse
17.	Çocuk kaçtığı süreç içerisinde olumsuz bir durumla istismar ile karşılaştı mı?	☐Cinsel İstismar ☐Şiddet ☐Gasp ☐Hırsızlık ☐Alıkoyulma ☐Kaçırılma ☐Hayır
18.	Çocuk kaçtığı süreç içerisinde yeni kişiler ile tanıştı mı?	Evet ☐ Hayır ☐
19.	Çocuğun vücudunda kendisi tarafından yapılan kesik izleri (jilet vb.) var mı?	Evet ☐ Hayır ☐
20.	Çocuğun madde kullanımı var mı?	☐Sigara ☐Esrar ☐Eroin ☐Haplar ☐Uçucu maddeler ☐ Hayır

EK-B: Sosyal İlişki Unsurlar Ölçeği

Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği

	Benim için asla geçerli değil	Benim için pek geçerli değil	Benim için biraz geçerli	Benim için oldukça geçerli	Benim için tamamıyla geçerli
1-Arkadaşlarımla birlikteyken, kendim olabiliyorum ve rahatlayabileceğimi hissediyorum.					
2-Birçok arkadaşımla hayatla ilgili konularda ortak bakış açısına sahibim.					
3- Beni tanıyanlar, bana güvenir ve saygı duyar.					
4-Ne olursa olsun, ihtiyacım olduğunda ailemin yanımda olacağını bilirim.					
5-Bir şeyler yapmak için dışarı çıkmak istediğimde, birçok arkadaşımın bunları benimle birlikte yapmaktan hoşlanacağını bilirim.					
6-Her şeyimi anlatabileceğim en az bir arkadaşım var.					
7-Bazen aileme tamamıyla güvenebileceğim konusunda emin olamıyorum.					
8-Beni tanıyanlar, yaptığım işte iyi olduğumu bilirler.					
9-Bazı arkadaşlarıma kendimi çok yakın hissediyorum.					
10-Ailemdeki insanlar bana güvenir.					
11-Ailem değerli bir insan olduğumu düşündüklerini bana hissettirir					
12-Ailemdeki insanlar sorunlarıma çözüm bulmamda yardımcı olur.					
13-Arkadaşlarım her istediğimde sorunlarım hakkında konuşmak için bana zaman ayırır.					
14-Ailemin her zaman bana destek vereceğini bilirim					
15-Arkadaşlarımla olduğum zamanlarda bile kendimi yalnız hissediyorum					

EK-C: Sosyal İlişki Unsurlar Ölçeği Kullanım İzni

Veli.Duyan@health.ankara.edu.tr

Alıcı: bana

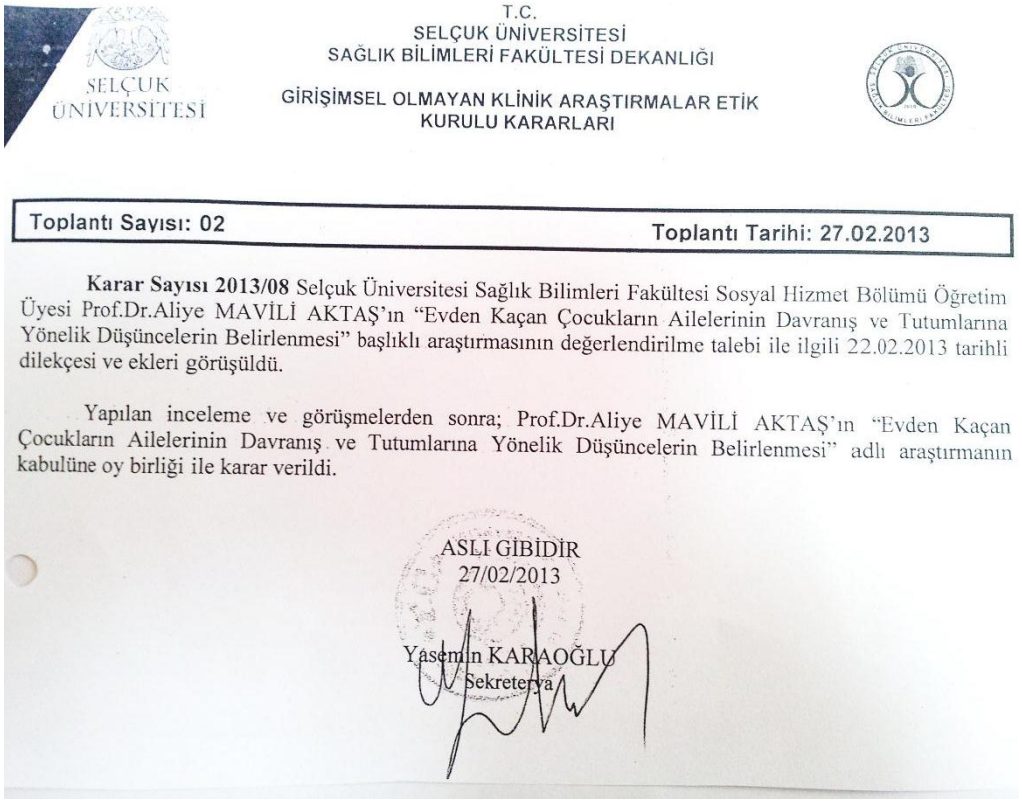
Merhaba Murat,

Öncelikle tebrik ederim. Ölçeği kullanmandan mutluluk duyarım. İyi akşamlar.

Prof. Dr. Veli Duyan

> Hocam merhabalar,
>
>
>
> 2011 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Hizmet ABD başladığım yüksek lisans
> eğitimimde çalışmakta olduğum Evden kaçan çocuklara ilişkin tez
> çalışmasında Türkçe'ye uyarlama çalışmasını yaptığınız Sosyal ilişki
> Unsurları Ölçeğini kullanmak istiyorum. Ölçeği kullanabilmek için izninizi
> talep etmekteyim.
>
> Saygılarımla.
>
>

EK-D: Etik Kurulu Kararı

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARARLARI

Toplantı Sayısı: 02 Toplantı Tarihi: 27.02.2013

Karar Sayısı 2013/08 Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof.Dr.Aliye MAVİLİ AKTAŞ'ın "Evden Kaçan Çocukların Ailelerinin Davranış ve Tutumlarına Yönelik Düşüncelerin Belirlenmesi" başlıklı araştırmasının değerlendirilme talebi ile ilgili 22.02.2013 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü.

Yapılan inceleme ve görüşmelerden sonra; Prof.Dr.Aliye MAVİLİ AKTAŞ'ın "Evden Kaçan Çocukların Ailelerinin Davranış ve Tutumlarına Yönelik Düşüncelerin Belirlenmesi" adlı araştırmanın kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ASLI GİBİDİR
27/02/2013

Yasemin KARAOĞLU
Sekreterya

EK-E: Kurum İzni

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

Sayı : 31311769-49763.(91265)/799 -4364 18../04/2013
Konu : Akademik Araştırma Talebi

EĞİTİM DAİRESİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 12/04/2013 tarih ve 27441071.34231(91265)-1564 sayılı yazı

"*Aile Ortamından Ayrılarak Ailesinin Bilgisi Dışında Sosyal Yaşamını Başka Yerde Geçiren Çocukların Ailelerinin Davranışlarına İlişkin Düşünceleri ve Aileleri ile Olan İlişkilerinin Belirlenmesi*" konulu anket çalışması talebi incelenmiştir.

Ankete katılacak olan çocukların ailelerinin veya kanuni temsilcisinin izninin alınması koşuluyla anket uygulama talebinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Arz ederim.

Mete CENGİZ
Asayiş Dairesi Başkanı a.
Asayiş Dairesi Başkan Yrd.
2.Sınıf Emniyet Müdürü

10.ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Giresun ilinde doğdu. İlköğretim ve lise eğitimini Karaman'da tamamlayarak 2011 yılında Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Antalya Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nde çalışmaya başladı. 2014 yılına kadar burada çalıştıktan sonra aynı yıl Akdeniz Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. Halen burada çalışmaktadır.